

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ –
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ) ΣΤΙΣ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η συμμετοχή της Ελλάδας σε αποστολές της
Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής
Ασφάλειας και Άμυνας και υπό το πρίσμα της Στρατηγικής
των Μικρών Δυνάμεων»**

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΡΕΒΕΚΚΑ ΠΑΙΔΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 2020

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δε συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα έρευνα αναλύεται η συμμετοχή της Ελλάδας σε αποστολές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας και υπό το πρίσμα της Στρατηγικής των Μικρών Δυνάμεων, αποτελώντας παράλληλα μία ανάλυση του ρόλου που μπορεί να παίξει ένα κράτος που εντάσσεται στις μικρές δυνάμεις του διεθνούς συστήματος και του πώς μέσα από τις εξελικτικές διαδικασίες που το σκιαγραφούν ανά τους αιώνες αυτό καταφέρνει να αναδειχθεί μία δύναμη ανάμεσα στους Τιτάνες .

Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται ο ορισμός του μικρού – αδύναμου κράτους και οι επιπτώσεις των αποφάσεων του στη διεθνή σκηνή. Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται μία ιστορική αναδρομή στην ιστορία της Ε.Ε. και το πώς έχουν εξελιχθεί μέσα σε αυτήν τα κράτη – με έμφαση στα μικρά κράτη – μικρές δυνάμεις. Στο τρίτο κεφάλαιο μελετάται ο ρόλος της ΚΕΠΠΑ και στο τέταρτο η περίπτωση της Ελλάδας ως κράτος-μέλος της Ε.Ε. και της συμμετοχής της στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας.

Η διατήρηση της ασφάλειας και της σταθερότητας σε μία περιοχή, αποτελεί ένα καθημερινό «πόλεμο». Η Ελλάδα ως σύνολο (κυβέρνηση – ένοπλες δυνάμεις – κοινωνία) θα πρέπει να αντιληφθεί άμεσα ότι ο πόλεμος σήμερα δεν είναι απαραίτητο να δοθεί εντός των συνόρων της χώρας.

Οι ένοπλες δυνάμεις αποτελούν σήμερα εργαλείο εξωτερικής πολιτικής και είναι στο χέρι της εκάστοτε κυβέρνησης να τις εκμεταλλευτεί και να τις χρησιμοποιήσει σωστά. Μέσω των αμυντικών δαπανών, αλλά και της συμμετοχής του στρατού σε διεθνείς αποστολές, η Κυβέρνηση της χώρας αποκτά περισσότερα διαπραγματευτικά πλεονεκτήματα και αναβαθμίζει τη διπλωματική της ισχύ. Η παρούσα περίοδο με την εξέλιξη της πολιτικής κρίσης θα πρέπει να αποτελέσει μία ευκαιρία ανασυγκρότησης και αναδιοργάνωσης.

Η Ελλάδα καθημερινά ζει με τα φαντάσματα της ένδοξης ιστορίας της και λειτουργεί σαν να αποτελεί το κέντρο του κόσμου. Θα πρέπει να σταματήσει να προβάλλει το τι έκαναν οι πρόγονοί της και να σχεδιάζει το τι μπορεί να κάνουν οι νέοι.

Εν κατακλείδι, η παρούσα εργασία αποτελεί μία προσπάθεια να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο το πολιτικό δόγμα και η στρατηγική κουλτούρα της «μικρής» Ελλάδας επηρέασαν τη συμμετοχή της σε μία διεθνή αποστολή και ποιος ο αντίκτυπος αυτής στην ελληνική κοινωνία.

Λέξεις-κλειδιά: μικρά κράτη, μικρές δυνάμεις, Ελλάδα, ΕΕ

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	9
1.1 Ιστορική εξέλιξη της Ευρώπης.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	30
2.1 Μικρά κράτη – Μικρές δυνάμεις.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	43
3.1 Η λειτουργία της ΚΕΠΠΑ και ΕΠΑΑ	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	61
4.1 Η συμμετοχή της Ελλάδας σε αποστολές της ΕΕ	61
ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	81
Βιβλιογραφία.....	83
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	83
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία	85

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα κράτη ανά την υφήλιο, είτε είναι μικρά είτε μεγάλα, χρησιμοποιούν όλα τα μέσα που διαθέτουν, προκειμένου να επιβάλλουν τη θέλησή τους στους άλλους δρώντες, για να ασκήσουν επιρροή, αλλά και για να αντισταθούν στον καταναγκασμό που μπορεί να τους επιβάλλουν τα πιο ισχυρά κράτη. Με αντάλλαγμα την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών, αποκτούν την πολυπόθητη πολιτική υποστήριξη, κερδίζουν φίλους και επηρεάζουν την κοινή γνώμη μέσω της ψυχολογίας και καταφέρνουν να ενισχύσουν τη δύναμή τους με τις κατάλληλες συμμαχίες (Κουσκουρίδης, 2018).

Περιθώριο επιλογών υπάρχει πάντα για όλα τα κράτη, ακόμη και τα μικρά, επομένως η αναζήτηση των σωστών στρατηγικών επιλογών μπορεί να επιφέρει την επιτυχία ή την αποτυχία, τον πόλεμο ή την ειρήνη. Αξίζει να σημειωθεί πως τα μικρά κράτη μπορούν να κοστίσουν πολύ ακριβά στις μεγάλες δυνάμεις, εφόσον αυτές τους επιτεθούν, καθώς - ως είθισται - ο «ισχυρός» υποτιμά τη θέληση του «αδύναμου» για αντίσταση και αγνοεί το ότι η θέληση πολλαπλασιάζει την ισχύ. Το σημείο στο οποίο συνήθως εθελοτυφλεί ο «ισχυρός» είναι ότι ο «αδύναμος» είναι αποφασισμένος να αντισταθεί, καθώς αυτός είναι ο μόνος δρόμος για την επιβίωση του, μιας που οι άλλες εναλλακτικές επιλογές του δεν είναι εκ των πραγμάτων εφικτές (Ψυχογιός, 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Ιστορική εξέλιξη της Ευρώπης

Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει τις απαρχές της στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν στα δυτικά της Ευρώπης, μετά το πέρας του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Σύμφωνα με τους ιστορικούς της εποχής ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος άφησε τις ευρωπαϊκές χώρες να ακροβατούν σε ένα σκοινί, καθώς ήταν κατεστραμμένες οικονομικά, αλλά και διχασμένες σε επίπεδο πολιτικής (Τσιβίκης, 2017).

Αφότου τα πυρά του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου είχαν πια «ξεθυμάνει», οι ευρωπαϊκές χώρες ξεκίνησαν να συνδιαλέγονται προκειμένου να εξερευνήσουν τις κοινές αμυντικές δυνατότητές τους. Σε αυτή τους την απόφαση, μείζονα ρόλο έπαιξε αφενός η τακτική της Σοβιετικής Ένωσης, μέσω της οποίας προσπαθούσε να έχει υπό τον πλήρη έλεγχό της τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και αφετέρου, ο φόβος αναβίωσης της γερμανικής ναζιστικής επιθετικότητας, καθώς οι μνήμες ήταν ακόμη εξαιρετικά νωπές. Έτσι, αναδείχθηκε η ανάγκη δημιουργίας μίας συλλογικής αμυντικής οντότητας, ενός κοινού συστήματος που θα είχε υπό τη σκέπη του όλες τις δυτικές ευρωπαϊκές χώρες. Για την επίτευξη του νέου αυτού στόχου των κρατών της περιοχής υπεγράφη στις 17 Μαρτίου 1948, στις Βρυξέλλες, η Συμφωνία της Δυτικής Ένωσης, γνωστή ως Οργανισμός του Συμφώνου των Βρυξελλών, με ιδρύτριες χώρες τις Βέλγιο, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Λουξεμβούργο και Ολλανδία. Μέσω αυτής της Συμφωνίας, τα προαναφερθέντα κράτη – ουσιαστικά - συμφώνησαν πως αν κάποιο μέλος της Δυτικής Ένωσης δεχθεί επίθεση, τα υπόλοιπα μέλη της Ένωσης είναι υποχρεωμένα για αμοιβαία συνδρομή (Ortega, 2003).

Δύο χρόνια αργότερα είχαν εμφανιστεί στη διεθνή σκηνή δύο νέα «αγκάθια»: ο πόλεμος της Κορέας και η ένταση μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Η Γαλλία δεν έχασε χρόνο και στις 25 Οκτωβρίου 1950, πρότεινε το σχέδιο Pleven. Σύμφωνα με το εν λόγω σχέδιο, η λύση για τον επανεξοπλισμό της Γερμανίας βρισκόταν στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού, ο οποίος θα ήταν ενταγμένος στους πολιτικούς θεσμούς της Ενωμένης Ευρώπης. Απώτερος στόχος ήταν η αποφυγή δημιουργίας ενός νέου γερμανικού στρατού, καθώς μόλις το 1949, έναν χρόνο πριν, είχε ανασυσταθεί το γερμανικό κράτος στα εδάφη της πολύπαθης Δυτικής Γερμανίας (Ortega, 2003).

Τα έξι κράτη της Δυτικής Ένωσης συμφώνησαν ομόφωνα με τη γαλλική πρόταση και στις 27 Μαΐου 1952 υπεγράφη, στο Παρίσι, η Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας (ΕΚΑ) (Ortega, 2003).

Έναν χρόνο αργότερα και ειδικότερα, στις 10 Μαρτίου 1953, η κοινοβουλευτική συνέλευση κατέθεσε ένα σχέδιο Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Κοινότητας (ΕΠΚ), μέσω της οποίας θα επιτυγχάνονταν η συγχώνευση αρμοδιοτήτων στους τομείς της εξωτερικής, οικονομικής, κοινωνικής και αμυντικής πολιτικής, το οποίο όμως κρίθηκε πρόωρο, αλλά και αρκετά τολμηρό από το Συμβούλιο Υπουργών, με αποτέλεσμα την ομόφωνη απόρριψή του (Ortega, 2003).

Στις 23 Οκτωβρίου 1954, υπεγράφη στη γαλλική πρωτεύουσα η τροποποιημένη Συνθήκη των Βρυξελλών (Paris Agreements). Η Συνθήκη θεωρήθηκε αξιοσημείωτη ιστορικά, καθώς συμμετείχαν σε αυτή δύο πρώην εχθρικά κράτη, η Γερμανία και η Ιταλία. Οι δύο αυτές χώρες είχαν αποτινάξει πίσω από πάνω τους το φασιστικό/ναζιστικό παρελθόν τους και είχαν εισχωρήσει στις αξίες τις δημοκρατίας, με συνοδοιπόρους τους πλέον τα δημοκρατικά ευρωπαϊκά κράτη (Mai'a & Cross, 2010).

Στις απαρχές της δεκαετίας του '60, άρχισαν να διαφαίνονται οι πρώτες προσπάθειες πολιτικής ενοποίησης. Την πρωτοβουλία πήρε και πάλι η Γαλλία, μέσω του Προέδρου της, στρατηγού de Gaulle, με τα σχέδια Fouchet. Για ακόμη μία φορά όμως, η γαλλική πρόταση δεν έγινε αποδεκτή από τα υπόλοιπα κράτη

της Κοινότητας - κυρίως από την Ολλανδία και το Βέλγιο – καθώς θεώρησαν πως οι άκαμπτες απόψεις του στρατηγού de Gaulle θα οικοδομούσαν την Πολιτική Ένωση σε αμιγώς διακυβερνητικές βάσεις. Ειδικότερα, εκτιμούσαν αφενός πως οι κοινοτικοί και υπερεθνικοί θεσμοί θα υπάγονταν σε διακρατικό έλεγχο και αφετέρου, πως ένας τραχύς, αντι-ατλαντικός και αντι-νατοϊκός χαρακτήρας είχε διαποτίσει τη σχεδιαζόμενη ενοποιημένη εξωτερική πολιτική (Mai'a & Cross, 2010).

Τα γαλλικά σχέδια μπορεί να μη βρήκαν πρόσφορο έδαφος στα υπόλοιπα μέλη της Κοινότητας, ωστόσο στο γαλλικό πολιτικό γίνεσθαι ο στρατηγός de Gaulle είχε εδραιωθεί. Συνεπώς, τα κράτη μέλη έστρεψαν όλη τους την προσοχή, για την επίτευξη της ενοποίησης α) στο να ολοκληρώσουν την τελωνειακή ένωση, β) στο να αναπτύξουν κοινές πολιτικές, αλλά και γ) στο να εμπεδωθούν από όλα τα κράτη μέλη οι βασικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Στη συνέχεια, τα κράτη της Κοινότητας επιχείρησαν να αναπτύξουν την Κοινότητα θεσμικά, αλλά και να τη διευρύνουν με τη Βρετανία, ωστόσο τώρα είχε έρθει η σειρά της Γαλλίας να ασκήσει το δικό της «βέτο», με πρωτοστάτη τον στρατηγό de Gaulle και τις απόψεις του για την «Ευρώπη των πατρίδων» (Europe des patries).

Ωστόσο, η ανάγκη συντονισμού των κατευθύνσεων στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής των κρατών μελών γινόταν ολοένα και πιο εμφανής. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο κρίσιμος στόχος, το 1970 και μετά την αποχώρηση του στρατηγού de Gaulle, θεσπίστηκε η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία (ΕΠΣ). Μέσω της ΕΠΣ επετεύχθη καλύτερη κατανόηση στα διεθνή προβλήματα, εναρμόνιση και συντονισμός των απόψεων, υιοθέτηση κοινών μορφών δράσης αλλά και αλληλεγγύη ανάμεσα στα κράτη μέλη, ενώ τα μέσα που κυρίως χρησιμοποιήθηκαν ήταν η ανταλλαγή πληροφοριών και οι διαβουλεύσεις. Η ΕΠΣ δεν υπαγόταν στο θεσμικό πλαίσιο της Κοινότητας και παράλληλα, ο τρόπος λήψης αποφάσεων στο Συμβούλιο δε δέσμευε επ' ουδενί τους Υπουργούς Εξωτερικών των κρατών μελών. Ο διακυβερνητικός της χαρακτήρας τής επέτρεπε να ασχοληθεί με όλα τα σημαντικά θέματα εξωτερικής πολιτικής, που αφορούσαν ευρωπαϊκά συμφέροντα εντός και εκτός Ευρώπης, με την υιοθέτηση κοινής θέσης να καθίσταται αναγκαία ή επιθυμητή (2^η έκθεση Davignon, κεφ. 3). Συνεπώς, θα μπορούσαμε να ορίσουμε ως στόχο της ΕΠΣ τον συντονισμό των εθνικών εξωτερικών πολιτικών και τη διατύπωση

κοινών θέσεων, όπου και αν αυτό ήταν εφικτό και όχι τη διαμόρφωση κοινής εξωτερική πολιτικής. Αξίζει να σημειωθεί πως οι διαδικασίες βελτιώθηκαν με την έκθεση του Λονδίνου για την ΕΠΣ το 1981 και την Πανηγυρική Διακήρυξη το 1983, καθιστώντας έτσι εφικτή μία αμεσότερη αντίδραση σε περίπτωση κρίσης, την ενεργότερη συμμετοχή της Επιτροπής και τη δημιουργία μικρής γραμματείας, η οποία έδρευε στις Βρυξέλες.

17 χρόνια μετά την εκκίνησή της, η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία έμελλε να αποκτήσει νομική βάση και υπόσταση. Συγκεκριμένα, όταν τέθηκε σε ισχύ η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ) το 1987, ο μηχανισμός αυτός απέκτησε θεσμική μορφή, ωστόσο συνέχισε να μην περιλαμβάνεται στην οργανική δομή και τον μηχανισμό της ΕΟΚ. Ωστόσο, μέσω των διατάξεων του επονομαζόμενου Τίτλου III της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ), το 1987, επετράπη η θεσμοθέτηση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας και επομένως, συντελέσθη αναπόφευκτα η επέκταση της ισχύος της και σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής γενικού ενδιαφέροντος, χάριν επίτευξης των εκάστοτε στόχων (Λουκά, 2017).

Τα αποτελέσματα που επέφερε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη ήταν τα εξής:

- Βελτίωση των μηχανισμών της ΕΠΣ.
- Συντονισμός των θέσεων των κρατών μελών, υπό το πρίσμα των οικονομικοπολιτικών πτυχών ασφάλειας.
- Επιβολή περιορισμών, προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε δράση που θα μπορούσε να ζημιώσει το σύνολο δύναμης των κρατών μελών στη διεθνή σκηνή
- Επέκταση του ρόλου της Επιτροπής, μέσω της πλήρους συμμετοχής της στις εργασίες της Πολιτικής Συνεργασίας.

Στο μεταξύ, είχε πλέον γεννηθεί μία άλλη ανάγκη στις συνειδήσεις των κρατών μελών, αυτή της απόκτησης ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας, σε συνεννόηση με το ΝΑΤΟ. Έτσι, το 1984, με πρωτοβουλία του Βάντεν Μπρουκ, λαμβάνει χώρα η διακήρυξη της Ρώμης, με αποτέλεσμα η ΔΕΕ να επαναδραστηριοποιηθεί και να προσαρμοστεί στις πολιτικές και στρατιωτικές απαιτήσεις της εποχής.

Δύο χρόνια αργότερα, το 1986, η διακυβερνητική συνεργασία τυποποιήθηκε μέσω της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, χωρίς ωστόσο να μεταβληθεί η φύση της ή οι τρόποι άσκησής της, εξακολουθώντας να παραμένει εκτός οργανικής δομής και μηχανισμού της ΕΟΚ. Υπογραμμίζεται πως το 1986, η ΕΕΠ εισάγει για πρώτη φορά τον όρο «ασφάλεια», αν και στη δεδομένη χρονική συγκυρία, ο όρος «ασφάλεια» συνδέεται μονάχα με ενδεχόμενες οικονομικές επιπτώσεις.

Τον Φεβρουάριο του 1992 υπεγράφη στο Μάαστριχτ η Συνθήκη ίδρυσης της ΕΕ, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Νοέμβριο του 1993. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ ήταν αυτή που έφερε τη μεγάλη αλλαγή, καθώς ήταν αυτή που γέννησε την «κοινή εξωτερική πολιτική», αλλά και την «κοινή πολιτική ασφάλειας». Μέσω του Τίτλου V της συνθήκης θεσπίστηκαν διατάξεις για την ανάπτυξη της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), η οποία περιελάμβανε το σύνολο των θεμάτων που αφορούν ζητήματα ασφάλειας, την κοινή αμυντική πολιτική, αλλά και την κοινή άμυνα. Μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή τα κράτη μέλη αρκούσαν σε μία πολιτική συνεργασία, ωστόσο τώρα η Συνθήκη του Μάαστριχτ είχε εισάγει και την αμυντική συνιστώσα.

Συνθήκη του Μάαστριχτ – Η γέννηση της ΚΕΠΠΑ

9 με 11 Δεκεμβρίου 1991 διεξήχθη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μάαστριχτ, κατά τη διάρκεια του οποίου οι δώδεκα Αρχηγοί Κρατών και Κυβερνήσεων εγκρίνανε την νέα Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ στις 7 Φεβρουαρίου 1992 υπεγράφη η Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή την 1η Νοεμβρίου 1993 (Τσιβίκης, 2017).

Η συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία γέννησε την Ευρωπαϊκή Ένωση και η οποία αποτελείται από τρεις πυλώνες: α) την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, β) την ΚΕΠΠΑ και γ) τη συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων, έχει ως βασικό στόχο την επιβεβαίωση της ταυτότητάς της στο

διεθνές περιβάλλον, κυρίως με την εφαρμογή κοινής εξωτερικής πολιτικής και κοινής πολιτικής ασφάλειας.

Στην παράγραφο 1 του άρθρου j.4 του Τίτλου V της Συνθήκης της Ε.Ε που αφορά την ΚΕΠΠΑ (Παρίσης, «Η Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ασφάλεια στη Μεταψυχροπολεμική Εποχή») αναφέρεται ότι «η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας περιλαμβάνει το σύνολο των θεμάτων που αφορούν την Ασφάλεια της Ε.Ε συμπεριλαμβανομένης της εν καιρώ διαμόρφωσης μιας Κοινής Αμυντικής Πολιτικής που μπορεί σε δεδομένη στιγμή να οδηγήσει σε Κοινή Άμυνα».

Στο περιεχόμενο του Τίτλου V της Συνθήκης προβλέπεται η θέσπιση Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, καθώς και οι διαδικασίες που θα οδηγήσουν στην υιοθέτηση Κοινής Δράσης αναφορικά με την Εξωτερική Πολιτική. Επίσης, περιλαμβάνονται διακηρύξεις και δηλώσεις κρατών μελών της ΔΕΕ που είναι και μέλη της ΕΕ, αναφορικά με τις σχέσεις ΔΕΕ - ΕΕ και ΔΕΕ – NATO.

Αξίζει να σημειωθεί πως η ΔΕΕ – μέσω δύο διακηρύξεων που ακολούθησαν τη Συνθήκη του Μάαστριχτ - συμφώνησε αφενός με την ανάγκη να αναπτυχθεί μία Αυθεντική Ευρωπαϊκή Ταυτότητα, αναφορικά με την Ασφάλεια και την Άμυνα και αφετέρου με την άποψη ότι είχε έρθει η ώρα η Ευρώπη να αναλάβει μεγαλύτερες ευθύνες για τα αμυντικά της ζητήματα, παραμένοντας ωστόσο σχετικά ασαφής ο επιχειρησιακός ρόλος αυτής.

Το έτος 1992 αποτέλεσε σταθμό για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια. Στις 19 Ιουνίου κατά τη διάρκεια της Υπουργικής Συνόδου της ΔΕΕ στη Βόννη, αποφασίζεται η Διακήρυξη του Petersberg, η οποία περιελάμβανε νέες αποστολές από πλευράς ΔΕΕ.

Πιο συγκεκριμένα, η εν λόγω Διακήρυξη προέβλεπε τη δημιουργία Πυρήνα Σχεδιασμού (Planning Cell) της ΔΕΕ, αλλά και τη διάθεση στη ΔΕΕ των Μονάδων «FAWEU» για τις αποστολές τύπου «Petersberg». Ειδικότερα, οι

στρατιωτικές μονάδες κρατών μελών που δίνονται στη διάθεση της ΔΕΕ θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε ανθρωπιστικές, διασωστικές, ειρηνευτικές αποστολές, όπως και σε αποστολές χειρισμού κρίσεων και επιβολής ειρήνης. Ακόμη, η Διακήρυξη του Petersberg καθόριζε τις υποχρεώσεις και τις δυνατότητες που είχαν τα κράτη μέλη ανάλογα με το αν ήταν πλήρη μέλη, συνδεδεμένα μέλη ή απλοί παρατηρητές στον Οργανισμό, καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη της ΔΕΕ και την υποστήριξή της στην αποτροπή συγκρούσεων ή σε ειρηνευτικές αποστολές, σε συνεργασία με το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και τον ΟΑΣΕ.

Στις 29 Οκτωβρίου 1993 λαμβάνει χώρα η Σύνοδος Κορυφής των Βρυξελλών. Κατά τη διάρκεια της Συνόδου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνωρίζει πέντε περιοχές Κοινής Δράσης. Στόχος του Συμβουλίου ήταν να προάγει την ειρήνη στην Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή, να συμβάλει στη μετάβαση της Νοτίου Αφρικής σε δημοκρατικό καθεστώς, να αναχαιτίσει τη σύγκρουση στην Πρώην Γιουγκοσλαβία και τελικά, να συνδράμει στον εκδημοκρατισμό της Ρωσίας (Χαλκόπουλος, 2016).

Τον Ιανουάριο του 1994 έλαβε χώρα η Σύνοδος Κορυφής του NATO στις Βρυξέλλες, κατά τη διάρκεια της οποίας κατέστη σαφές πόσο σημαντικό ήταν να συνεργαστούν στενά ΔΕΕ και NATO, τα μέλη του οποίου υποστήριξαν την ανάπτυξη μίας Ευρωπαϊκής Ταυτότητας Ασφαλείας και Άμυνας (ΕΤΑΑ), καθώς και την ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Πυλώνα της Συμμαχίας από την ΔΕΕ. Επιπροσθέτως, τέθηκαν στη διάθεση της ΔΕΕ τα μέσα που βρίσκονταν στην κατοχή του NATO για την εκτέλεση αποστολών τύπου «Petersberg».

Στις 9 Μαΐου 1994 γίνεται ένα ακόμη σημαντικό βήμα για την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ασφάλειας, καθώς η ΔΕΕ - με τη Διακήρυξη του Kierchberg – συμπεριέλαβε, υπό τη μορφή του Συνδεδεμένου Εταίρου (Associate Partner), τις εννέα χώρες της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης και συγκεκριμένα τις: Λετονία, Εσθονία, Λιθουανία, Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Βουλγαρία και Ρουμανία. Οι προαναφερθείσες χώρες γίνονται τελικά πλήρη μέλη της ΕΕ την 1η Μαΐου 2004, εκτός από τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία, οι οποίες θα ενταχθούν ως πλήρη μέλη τρία χρόνια αργότερα, το 2007).

Το φθινόπωρο του ίδιου έτους και συγκεκριμένα, στις 14 Νοεμβρίου 1994 διεξήχθη στο Νόρντβικ της Ολλανδίας το Διυπουργικό Συμβούλιο της ΔΕΕ (Εγχειρίδιο NATO). Εκεί αποφασίσθηκαν τα πρώτα συμπεράσματα από τη σύνταξη μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Πολιτικής, η συνεργασίας συνέχεια με το NATO, υπογραμμίζοντας το αδιαίρετο της ασφάλειας NATO – ΕΕ και φυσικά, η επαναβεβαίωση της προόδου της συνεργασίας ΕΕ - ΔΕΕ και της υποστήριξης της ΔΕΕ στον ΟΑΣΕ.

Η ΔΕΕ στηρίχθηκε από το NATO ως ο ευρωπαϊκός πυλώνας του. Τον Ιούνιο 1996, κατά τη συνάντηση που είχαν οι υπουργοί Εξωτερικών του NATO στο Βερολίνο, αποφάσισαν ότι η Συμμαχία θα κάνει συγκεκριμένες λειτουργικές ρυθμίσεις, προκειμένου να καταστεί εφικτή η διάθεση διαφόρων μέσων της στην ΕΕ. Οι ρυθμίσεις αυτές στη λειτουργία του NATO έμειναν γνωστές στην ιστορία ως Berlin plus. Μέσω των εν λόγω ρυθμίσεων, η ΕΕ απολάμβανε βοήθεια στον στρατιωτικό σχεδιασμό των επιχειρήσεών της, μέσω της πρόσβασης που της παρείχε το NATO στις δυνατότητες σχεδιασμού του, αλλά και προκαθορισμένες NATOϊκές δυνατότητες και υλικό προς χρήση στις επιχειρήσεις της. Επίσης, τοποθετήθηκαν ευρωπαϊοί διοικητές για επιχειρήσεις της ΕΕ, ωστόσο το πιο σημαντικό ίσως σημείο των Berlin plus είναι η απόφαση του NATO να προσαρμόσει το σύστημα αμυντικού σχεδιασμού του, προκειμένου να καταφέρει να εκχωρήσει δυνάμεις στην ΕΕ.

Στις 22 Ιουλίου 1997, η ΔΕΕ με Διακήρυξή της, αναγνώρισε ότι η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ταυτότητας Ασφάλειας και Άμυνας (ESDI) θα πρέπει να γίνει εντός των πλαισίων του NATO και σύμφωνα α) με τις αποφάσεις της Υπουργικής Συνόδου της Συμμαχίας στο Βερολίνο τον Ιούλιο του '96 και β) με τη Διακήρυξη των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων του NATO στις 10 Ιανουαρίου 1994.

Συνθήκη του Άμστερνταμ – Δημιουργία της ΕΠΑΑ

Στις 16 με 18 Ιουνίου 1996 στη συνάντηση κορυφής στο Άμστερνταμ, οι αρχηγοί των 15 κρατών-μελών της ΕΕ, κατέληξαν στην ανάγκη δημιουργίας μίας μεταρρυθμιστικής Συνθήκης για την ΕΕ. Η Συνθήκη αυτή πράγματι συντελέσθη, ονομάστηκε Συνθήκη του Άμστερνταμ και υπεγράφη το 1997, ενώ τέθηκε σε ισχύ μετά την έγκριση των Κοινοβουλίων των κρατών μελών της ΕΕ. Στην πραγματικότητα, η Συνθήκη του Άμστερνταμ αντικατέστησε εκείνη του Μάαστριχτ. Η νέα Συνθήκη είχε ως στόχο της να ανταπεξέλθει επιτυχώς στις νέες κοινωνικές ανάγκες, που συνεχώς εξελίσσονταν μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και κυρίως, αναφορικά με την προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης και όχι τόσο με την ευρωπαϊκή διεύρυνση με νέα κράτη μέλη. Έτσι, συστάθηκε η «Ομάδα Προβληματισμού», σκοπός της οποίας ήταν η υποβολή σχετικών προτάσεων, ωστόσο το όνομα που της δόθηκε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μέχρι και παραπλανητικό, καθώς δεν υπήρξε ούτε ομαδικό πνεύμα, αλλά ούτε και προβληματισμός. Μάλιστα, τα κράτη μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής είχαν ευρεία διάσταση απόψεων μεταξύ τους - κατά τη διάρκεια της διακυβερνητικής διάσκεψης - αναφορικά με τα θέματα της ΚΕΠΠΑ (Λουκά, 2017).

Η νέα Συνθήκη που υιοθετήθηκε τον Ιούνιο του 1997 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ, τροποποίησε σημαντικά προβλέψεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

Συγκεκριμένα:

- Συμπεριλήφθη πρόβλεψη για τη διαφύλαξη της ακεραιότητας της Ένωσης, διευρύνοντας παράλληλα τους στόχους της ΚΕΠΠΑ, υπογραμμίζοντας ότι η σταδιακή διαμόρφωση κοινής αμυντικής πολιτικής, ήταν δυνατό να δημιουργήσει κοινή άμυνα.
- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο απέκτησε τον κυρίαρχο ρόλο στα θέματα ΚΕΠΠΑ.
- Αποστολές τύπου Petersberg υιοθετήθηκαν επισήμως και καθορίστηκαν από τη ΔΕΕ. Συγκεκριμένα, επρόκειτο για ανθρωπιστικές αποστολές,

αποστολές εκκένωσης, ειρήνης, μαχίμων δυνάμεων για αντιμετώπιση κρίσεων και επιβολής ειρήνης. Σημειώνεται ότι - λόγω αντίθεσης ορισμένων κρατών – η πρόταση της πλειοψηφίας για ενσωμάτωση της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης στην ΕΕ, απερρίφθη.

- Υπογραμμίστηκε η σημασία του σεβασμού από τα κράτη μέλη της ΕΕ στις υποχρεώσεις τους προς το ΝΑΤΟ, ενώ υπήρξε και σχετική πρόβλεψη για έναν νέο θεσμικό ρόλο, αυτόν του Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου ο οποίος θα υπηρετούσε παράλληλα και ως Ύπατος Εκπρόσωπος για την ΚΕΠΠΑ.

Γαλλο-Βρετανική Διακήρυξη του St Malo

Στις 3-4 Δεκεμβρίου 1998 οι ηγέτες της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, οι οποίοι εκπροσωπούσαν δύο αντίθετες τάσεις στην ΕΕ, συναντήθηκαν στο St Malo της Γαλλίας, για να καταφέρουν - μέσω διαβουλεύσεων - να βρουν τον τρόπο με τον οποίο η Ευρώπη θα καταφέρει να καταστεί αποτελεσματικότερη στον τομέα της ασφάλειας. Είχε διαπιστωθεί, άλλωστε, προ πολλού, η αδυναμία της ΔΕΕ να αποτελέσει αποτελεσματική αμυντική ασπίδα για την ΕΕ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αδυναμίας της ΔΕΕ, ο αποτυχημένος χειρισμός των κρίσεων της Βοσνίας και του Κοσσυφοπεδίου.

Τον χειμώνα, λοιπόν, του 1998 επετεύχθη συμφωνία μεταξύ των δύο, η οποία έμεινε γνωστή στην ιστορία ως Διακήρυξη του Saint Malo. Στην εν λόγω Διακήρυξη αναγνωρίστηκαν οι μεταβολές του περιβάλλοντος ασφαλείας και εκλήθη η ΕΕ να αναπτύξει την ικανότητα αυτόνομης δράσης, μαζί φυσικά και με τα μέσα που θα συντελέσουν στον σκοπό αυτό. Γαλλία και Ηνωμένο Βασίλειο κατέληξαν σε συμφωνία για την ανάγκη απόκτησης από τη μεριά της ΕΕ κατάλληλων δομών, καθώς και δυνατοτήτων ανάλυσης κατάστασης, συλλογής πληροφοριών και ουσιαστικής στρατηγικής σχεδίασης, χωρίς τον περιττό καλυπτικό μανδύα του ΝΑΤΟ, καλώντας παράλληλα τους εταίρους να ενδυναμώσουν την ΚΕΠΠΑ. Μάλιστα, τόνισαν ότι η Ένωση είναι διατεθειμένη να αναλαμβάνει δράση αν σε ορισμένες περιπτώσεις το ΝΑΤΟ, στο σύνολό του, δεν επιθυμεί να προβεί σε παρέμβαση.

Ωστόσο, αν δεν είχε συμβεί η οδυνηρή επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο – μεταξύ Μαρτίου-Ιουνίου 1999 – η Διακήρυξη Γαλλίας – Ηνωμένου Βασιλείου δε θα είχε απτά αποτελέσματα, καθώς ήταν οφθαλμοφανής η απόλυτη αδυναμία των Ευρωπαίων, όχι μόνον να αναλάβουν την επιχείρηση, αλλά και να συμβάλλουν με δυνάμεις και μέσα.

Η αδυναμία που χαρακτήριζε τόσο τη Γαλλία όσο και το Ηνωμένο Βασίλειο να προσπαθήσουν να γεφυρώσουν τις μεταξύ τους διαφορές για την ΚΕΠΑΑ, ήταν ίσως το μεγαλύτερο εμπόδιο στην επίτευξη προόδου. Από την πλευρά του, το Παρίσι πρέσβευσε πως η γρήγορη πρόοδος της ΚΕΠΑΑ θα ενισχύσει και θα ισοροπήσει τις διατλαντικές σχέσεις. Στην αντίπερα όχθη, η Βρετανία φοβόταν ότι οι ΗΠΑ θα απομονώνονταν αν αναπτύσσονταν η ΚΕΠΑΑ, με αποτέλεσμα ενδεχομένως να αποσυρθούν από το ΝΑΤΟ – σκιαγραφώντας έτσι τον κίνδυνο αποδυνάμωσης ή και κατάρρευσης του Οργανισμού.

Σύνοδος Κορυφής της Κολωνίας

Στις 3-4 Ιουνίου 1999 διεξήχθη η Σύνοδος Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κολωνία. Εκεί, αναφέρθηκε για πρώτη φορά η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας (ΕΠΑΑ), ως μέρος της ΚΕΠΠΑ και επομένως, ως καθαρά ευρωπαϊκής δομής, ενώ ξεκίνησε η απομάκρυνση ΔΕΕ - ΕΕ.

Στη Σύνοδο Κορυφής της Κολωνίας διορίστηκε Ύπατος Εκπρόσωπος , ο Χαβιέρ Σολάνα και τονίστηκε ότι στόχος τής ΕΠΑΑ είναι η παροχή των αναγκαίων μέσων στην ΕΕ, προκειμένου να καταφέρει να παίξει τον ρόλο που πρέπει στο διεθνές πολιτικό σύστημα, αλλά και να συμβάλει στη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια σύμφωνα με τις αρχές του χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Κάτι τέτοιο απαιτεί α) ικανότητα αυτόνομης δράσης, καθώς και β) όργανα λήψης αποφάσεων.

Σύνοδο Κορυφής Ελσίνκι

Τον Δεκέμβριο του 1999, κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ελσίνκι, διατυπώνονται λεπτομερώς οι επιδιώξεις και προϋποθέσεις της ΕΠΑΑ, προκειμένου να επιτευχθεί αυτόνομη αμυντική ικανότητα (Ortega, 2003).

Η εν λόγω Σύνοδος προώθησε την υλοποίηση των εξής ενεργειών :

- Επίτευξη του «κοινού ευρωπαϊκού πρωταρχικού στόχου» (Headline Goal), ως το 2003. Πρόκειται ουσιαστικά για τη δυνατότητα της ΕΕ να αναπτύσσει αυτόνομες στρατιωτικές δυνάμεις ανδρών, εντός 60 ημερών, για επιχειρήσεις τύπου Petersberg, που μπορούν να είναι επιχειρησιακές για ένα έτος. Οι εν λόγω στρατιωτικές δυνάμεις – γνωστές και ως Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης - θα διαθέτουν το απαιτούμενο δυναμικό διοίκησης, ελέγχου και συλλογής πληροφοριών. Επιπλέον, θα διαθέτουν επιμελητεία, άλλες υπηρεσίες υποστήριξης μάχης, αλλά και ναυτικά και αεροπορικά στοιχεία.
- Ανάπτυξη αυτόνομης ικανότητας διεξαγωγής στρατιωτικών επιχειρήσεων και λήψης αποφάσεων. Η εν λόγω ενέργεια, αργότερα οδήγησε στη δημιουργία της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφαλείας (ΕΠΑ).
- Δημιουργία Επιτροπής Πολιτικής και Ασφαλείας, Στρατιωτικής Επιτροπής (EUMC) και Στρατιωτικού Επιτελείου (EUMS) (Παρίσης, «Η αμυντική αυτονομία της ενωμένης Ευρώπης- προοπτικές και προβληματισμοί»), καθώς και άλλων νέων πολιτικών και στρατιωτικών οργάνων στο χώρο του Συμβουλίου.
- Ρύθμιση ζητημάτων που σχετίζονται με τη συνεργασία με το NATO, αλλά και με τρίτα κράτη
- Δημιουργία ενός μηχανισμού διαχείρισης κρίσεων, χωρίς τη συμβολή στρατιωτικού παράγοντα.

Σύνοδος Κορυφής της Φείρα

Στις 19 με 20 Ιουνίου 2000 έλαβε χώρα η Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Πορτογαλία και συγκεκριμένα, στη Santa Maria da Feira. Στη συγκεκριμένα Σύνοδο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καταπιάστηκε εξ ολοκλήρου με τη διαχείριση κρίσεων δίχως στρατιωτικά μέσα. Αποτέλεσμα της Συνόδου ήταν η συμφωνία στην οποία κατέληξαν τα κράτη μέλη για τη συνεισφορά μέχρι 5.000 αστυνομικών (Παρίσης, «Ευρωπαϊκή Άμυνα»), για διεθνείς αποστολές, για το 2003.

Συνθήκη της Νίκαιας

Στις 26 Φεβρουαρίου 2001 υπεγράφη στη Νίκαια της Γαλλίας από τους αρχηγούς των κρατών-μελών και των κυβερνήσεών τους, μία Συνθήκη, γνωστή ως Συνθήκη της Νίκαιας. Η Συνθήκη αυτή, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Φεβρουαρίου 2003, ήρθε να αντικαταστήσει τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Σκοπός της η εξομάλυνση της διεύρυνσης της ΕΕ, αλλά και η θέσπιση Συντάγματος της ΕΕ.

Μερικές από τις μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε είναι:

- Πλειοψηφικές αποφάσεις στο Συμβούλιο, αναφορικά με βασικούς τομείς, όπως τη βιομηχανική πολιτική, τη Δικαιοσύνη, τις εσωτερικές υποθέσεις.
- Ενισχυμένες αρμοδιότητες αναφορικά με διαμαρτυρίες και αιτήματα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- Απόκτηση ευρύτερου πεδίου αρμοδιοτήτων για τον Πρόεδρο της Επιτροπής, όπως για παράδειγμα ο διορισμός αντιπροέδρου.
- Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών μέσω απλούστευσης των διαδικασιών, με παράλληλη εξάλειψη του veto μεμονωμένων κρατών στο Συμβούλιο.
- Προσαρμογή αριθμού εδρών ανά κράτος μέλος στις Ευρωεκλογές του Ιουνίου του 2004.

- Τοποθέτηση ενός Επιτρόπου ανά κράτος-μέλος για τη νέα Επιτροπή, η οποία ξεκίνησε να λειτουργεί τον Νοέμβριο του 2004.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ - Σύνοδο Κορυφής Θεσσαλονίκης και Βρυξελλών

Τον Ιούνιο του 2001 διεξήχθη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ. Κατά τη διάρκεια του Συμβουλίου υιοθετήθηκε ένα πρόγραμμα αναφορικά με την πρόληψη συγκρούσεων, το οποίο είχε ανελιχθεί πια σε έναν από τους βασικότερους στόχους που είχε θέσει η ΕΕ για τις εξωτερικές της σχέσεις.

Στο Συμβούλιο έγινε κυρίως ένας απολογισμός θα μπορούσαμε να πούμε της πορείας συμπλήρωσης του Γενικού Στρατιωτικού Στόχου και υιοθετήθηκε ένα σχέδιο για την καλύτερη οργάνωση της επόμενης Διάσκεψης., Επίσης, υιοθετήθηκε η πολιτική ασκήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καταρτίστηκε το πρόγραμμα ασκήσεων, ενώ επετεύχθη ο καθορισμός του Σχεδίου Δράσης και των νέων συγκεκριμένων στόχων για το 2003, σε σχέση με τις πολιτικές δυνατότητες χειρισμού κρίσεων.

Στις 14-15 Δεκεμβρίου 2001, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν, έγινε ρητή αναφορά στα αποτελέσματα των Διασκέψεων για τις δυνατότητες που διαφάνηκαν στις 19 Νοεμβρίου 2001 στις Βρυξέλλες, όταν υπάρχουσες ελλείψεις αναγνωρίστηκαν και προκειμένου να καλυφθούν, ορίστηκε ένα σχέδιο δράσης. Επίσης, ανακηρύχθηκε η μερική επιχειρησιακή ικανότητα της ΕΕ, για ορισμένα είδη επιχειρήσεων χειρισμού κρίσεων, με αποτέλεσμα να καταστεί αναγκαία η επαύξηση των επιχειρησιακών ικανοτήτων της, για να μπορεί να αναλαμβάνει όλες τις αποστολές τύπου Petersberg.

Τον Ιούνιο του 2002, όταν και διεξήχθη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης, αναβαθμίστηκε ο ρόλος των Υπουργών Άμυνας. Ειδικότερα, πλέον θα μπορούσαν να συμμετέχουν στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων (ΣΓΥ) το οποίο μετονομάζεται πλέον σε Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων (ΣΓΥΕΣ). Η εν λόγω απόφαση αποτελεί σταθμό, καθώς τάραξε τα μέχρι πρότινος λιμνάζοντα ευρωπαϊκά νερά.

Στις 24 με 25 Οκτωβρίου 2002 διεξήχθη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών, το οποίο αποτέλεσε σημαντικό σταθμό στην εξέλιξη των σχέσεων ΕΕ-NATO. Κατά τη διάρκεια του Συμβουλίου τα κράτη μέλη της Ένωσης συμφώνησαν επί της ρύθμισης του τρόπου και των διαδικασιών συμμετοχής των ευρωπαϊκών κρατών, μελών του NATO που δεν είναι όμως μέλη της ΕΕ, οι λεγόμενοι +6, σε αυτόνομες επιχειρήσεις και ασκήσεις της ΕΕ (Ortega, 2003).

Τον Ιούνιο του 2003, κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής της Θεσσαλονίκης ανακηρύχθηκε η πλήρης επιχειρησιακή ετοιμότητα της ΕΕ, για όλο το φάσμα των αποστολών Petersberg, από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - και αυτό παρά τους περιορισμούς που επέβαλλαν οι τότε ελλείψεις του Γενικού Στρατιωτικού Στόχου.

Επιπροσθέτως, στη Σύνοδο της Θεσσαλονίκης έγινε αποδεκτό το Σχέδιο Συντάγματος για την ΕΕ, ενώ έγινε και η παρουσίαση των προτάσεων για το μέλλον της ΕΠΑΑ (τροποποίηση αποστολών Πέτερσμπεργκ, βελτίωση διαδικασιών χειρισμού κρίσεων προς επίτευξη αποτελεσματικότητας κ.α.).

Τον Δεκέμβριο του 2003, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής των Βρυξελλών, επετεύχθη η έγκριση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας που επεξεργάστηκε ο Γενικός Γραμματέας/Υψηλός Εκπρόσωπος (ΓΓ/ΥΕ), σε εφαρμογή εντολής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης. Έτσι, δόθηκε η δυνατότητα στην ΕΕ να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα τις εκάστοτε παγκόσμιες προκλήσεις και τους κινδύνους, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται.

Με τις συμπεφωνημένες ρυθμίσεις «Berlin Plus», η ετοιμότητα της ΕΕ προκειμένου να αναλάβει αποστολή στη Βοσνία- Ερζεγοβίνη επιβεβαιώθηκε. Η συγκεκριμένη αποστολή θα εμπεριέχει και στρατιωτική συνιστώσα, με προσφυγή στο NATO.

Συνταγματική Συνθήκη των Βρυξελλών

Στη Ρώμη, την πόλη όπου υπεγράφη 47 χρόνια πριν, το 1957, η σύσταση της ΕΟΚ, υπεγράφη στις 29 Οκτωβρίου 2004 η Συνθήκη, που είναι γνωστή ως Σύνταγμα της ΕΕ. Στις 18 Ιουνίου 2004, η Σύνοδος Κορυφής των Βρυξελλών ενέκρινε τη Συνταγματική Συνθήκη, για την εφαρμογή της οποίας χρειαζόταν η επικύρωσή της από τα 25 κράτη-μέλη (Ortega, 2003).

Ωστόσο, τα δημοψηφίσματα Γαλλίας και Ολλανδίας το 2005 προκάλεσαν την κατάρρευση του νέου Συντάγματος, καθώς η απαίτηση ομοφωνίας για την επικύρωσή του το κατέστησε θνησιγενές. Παρόλα αυτά, αν η Ένωση θέλει να ξεφύγει από την κηδεμονία των ΗΠΑ και να αποκτήσει δική της οντότητα στο διεθνές πολιτικό γίγνεσθαι, είναι επιτακτική ανάγκη η γέννηση ενός βιώσιμου Συντάγματος

Δίχως την αποφυγή νέων θεσμών, η Συνθήκη οδηγεί στην απλοποίηση των θεσμικών αρχών. Στη διάρκεια των πρώτων ετών δημιουργίας της, η εξωτερική πολιτική δεν ανήκε στα ζητήματα που απασχολούσαν την ΕΕ, γεγονός απολύτως φυσικό, καθώς η περίοδος γέννησής της συνέπεσε με τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, παρακινώντας τη να εστιάσει σε οικονομικοκοινωνικά ζητήματα. Το μέσο για να επιλυθούν τα εκάστοτε σοβαρά προβλήματα ήταν η πολιτική, της οποίας η εναρμόνιση με το παγκόσμιο περιβάλλον επιβάλλεται από τις τρέχουσες συγκυρίες. Ωστόσο, η αλλαγή της πολιτικής που ακολουθούσε η ΕΕ, άρχισε να αναζητά υποκατάστατα για τα παραδοσιακά σχήματα, τα οποία συντηρούσαν την πολιτική του «ισχυρού» και τα οποία όμως προξένησαν στην Ένωση πολλά δεινά από την αυγή του 20ού αιώνα.. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της Γαλλίας εναντίον της Γερμανίας.

Οι πιο σημαντικές αντιρρήσεις στο υπό διαπραγμάτευση Σχέδιο Συνθήκης αφορούσαν α) τη σύνθεση της Επιτροπής, καθώς οι αντιρρήσεις που διατυπώθηκαν στη Συντακτική Συνέλευση ήρθαν και πάλι στο προσκήνιο, β) τον τρόπο υπολογισμού της ειδικής πλειοψηφίας και την εισαγωγή δημογραφικού κριτηρίου σύμφωνα με το Σχέδιο Συντάγματος και γ) το εύρος των εξουσιών των δύο νεότευκτων θεσμών, του προέδρου της Ένωσης και του

υπουργού Εξωτερικών, σε συσχέτιση με τις εξουσίες που διέπουν την Επιτροπή.

Κατά τη διάρκεια της Διακυβερνητικής, όσο έντονη ήταν η προσπάθεια των «μεγάλων» να ανατρέψουν την ισορροπία εντός της ΕΕ, εις βάρος των «μικρών», άλλο τόσο υποτονική ήταν η αντίσταση των «μικρών» για να μην επέλθει η πλήρης απαξίωση της Επιτροπής, η οποία αποτελεί το κύριο υπερεθνικό στοιχείο του συστήματος της ΕΕ. Λόγω του ότι δεν είχε δημιουργηθεί ένα κοινό μέτωπο μεταξύ «μεγάλων» και «μικρών», οι τελευταίοι έβλεπαν και τις τελευταίες ελπίδες τους να σβήνουν, παρόλο που είχαν το δικίωμα με το μέρος τους. Οι «μικροί» δεν κατάφεραν να επιτύχουν μία κατανομή της ισχύος που θα διέπεται από μεγαλύτερη ισορροπία, καθώς το κάθε μικρό κράτος, φορώντας παρωπίδες, προσπάθησε να επιτύχει τους στόχους του με βάση το δικό του εθνικό συμφέρον.

Στη συνέχεια, επιχειρήθηκε η προβολή της μονοφωνίας αντί της πολυφωνίας, καθώς η Συνταγματική Συνθήκη αποπειράθηκε να χαράξει την εξωτερική πολιτική της ΕΕ, σύμφωνα με τους δεδομένους προσανατολισμούς και επιλογές της ΕΕ,.. Το κλίμα αντιπαράθεσης εντός ΕΕ δικαιολογείται από το γεγονός ότι ο Πρόεδρος της Επιτροπής διορίστηκε αρμόδιος για την εξωτερική πολιτική, αναλαμβάνοντας παράλληλα και την Προεδρία του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων της Ένωσης. Το προαναφερθέν επιχείρημα επιβεβαιώνεται με τις κυρίως αρνητικές συμπαιγνίες που θέτουν σε πρώτο πλάνο στοιχεία που αποκλίνουν από την ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης και τα οποία προσομοιάζουν σε ένα περιβάλλον που πρεσβεύει τον διαμελισμό ως αντίποδα της συνοχής.

Στο ενιαίο δίκτυο των διπλωματικών αντιπροσωπειών των κρατών μελών ανήκουν η Διπλωματία, ο Στρατός και η Αστυνομία, πάντα υπό τη σκέπη της Εξωτερικής Πολιτικής. Θα μπορούσαμε, συνεπώς, να πούμε πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αποτελεί τη βασική φωνή της Ευρώπης εκτός Ευρώπης – πάντα με τη συμβολή των κρατών μελών. Η εγκεκριμένη Συνθήκη οδηγεί στην ενίσχυση των γραφειοκρατικών μηχανισμών ελέγχου αποτελεσμάτων των επί μέρους δράσεων και εστιάζει σε διαδικασίες διοικητικού αποσυντονισμού σε επίπεδο Ένωσης, μέσα από την ανάθεση ευθυνών στα κράτη μέλη, αναιρώντας αφενός

ιστορικά, αλλά και πολιτισμικά στοιχεία, τα οποία είχαν συμπεριληφθεί στην πρώτη Συνθήκη του Μάαστριχτ και αφετέρου, διαδικασίες συντονισμού θεμάτων ανάπτυξης. Μέσα από τη Συνταγματική Συνθήκη, προωθείται ή έστω γίνεται μία προσπάθεια προώθησης των νέων οικονομικών κανόνων, προκειμένου να εξυπηρετηθεί το σύστημα σε διεθνές επίπεδο.

Εν κατακλείδι, η παράμετρος της αφαιρετικής και απλουστευτικής νοοτροπίας αναφορικά με τις βασικές προϋποθέσεις οργάνωσης της ΕΕ, δεν μπορεί να εγγραφεί μία μετάβαση ομαλή στην κοινωνικής και πολιτικής φύσεως ολοκλήρωση της Ένωσης ως μία αυτοδύναμη παρουσία στην παγκόσμια πολιτική σκακιέρα.

Συνθήκη της Λισσαβόνας ή Μεταρρυθμιστική Συνθήκη

Στις 19 Οκτωβρίου 2007 επετεύχθη ένας κοινός ευρωπαϊκός βηματισμός από τους 27 αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων, στη Λισσαβόνα. Η νέα Συνθήκη της ΕΕ, γνωστή και ως Μεταρρυθμιστική Συνθήκη ή Συνθήκη της Λισσαβόνας, ήρθε για να αντικαταστήσει το «τετελεσμένο» ευρωπαϊκό Σύνταγμα, περικλείοντας περισσότερα στοιχεία από τη Συνθήκη της Νίκαιας και λιγότερα από το Σύνταγμα της ΕΕ. Με τις νέες ρυθμίσεις ενισχύεται ο δημοκρατικός χαρακτήρας της ΕΕ, μέσω των νέων ρυθμίσεων και καθώς οι δυνατότητες του Ευρωκοινοβουλίου είναι συνεχώς αυξανόμενες.

Η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη έχει ως στόχο της α) να δημιουργήσει μία ΕΕ πιο δημοκρατική, διαφανή και συμμετοχική, ανταποκρινόμενη έτσι πλήρως στις προσδοκίες των πολιτών της και β) μια Ένωση για την οποία παγκόσμιες προκλήσεις, όπως η υπερθέρμανση του πλανήτη, η ασφάλεια και η τρομοκρατία, θα είναι απόλυτα αντιμετωπίσιμες. Αν η Συνθήκη απολαύσει επικύρωση από τα μέλη της ΕΕ, τότε θα επισημοποιηθεί η ισχύς της και θα τεθεί σε εφαρμογή, προσφέροντας στην Ένωση 2,5 έτη θητείας προεδρίας, έναν επικεφαλής της εξωτερικής πολιτικής με περισσότερες εξουσίες και

διαδικασίες λήψης αποφάσεων που διέπονται από μεγαλύτερη δημοκρατία. Στην πράξη, αυτό μεταφράζεται ως εξής: α) λιγότεροι Επίτροποι από το 2014, β) ανακατανομή ψήφων μεταξύ 2014-7, γ) περισσότερες περιπτώσεις λήψεις αποφάσεων με γνώμονα την ειδική πλειοψηφία, δ) περισσότερες εξουσίες σε θέματα αστυνομικής / δικαστικής συνεργασίας και τέλος, ιδιαίτερη προσοχή στο ευρωπαϊκό, αλλά και τα εθνικά Κοινοβούλια. Επίσης, δε γινόταν αναφορά σε Σύνταγμα, αλλά ούτε και στα σύμβολα της ΕΕ, αν και υπήρχαν. Αξίζει να σημειωθεί πως την εν λόγω χρονική στιγμή μόνο η Ιρλανδία αναμένεται να διοργανώσει δημοψήφισμα – με βάση το Σύνταγμά της – προκειμένου να εγκριθεί η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη απευθείας από τον λαό.

Η πρώτη χώρα που επικύρωσε τη Συνθήκη ήταν η Ουγγαρία, στις 17 Δεκεμβρίου 2007, με την προεδρεύουσα Σλοβενία να ακολουθεί. Η Ελλάδα θα την επικυρώσει στις αρχές του 2008 (Ψυχογιός, 2017).

Οφείλουμε να υπογραμμίσουμε για τη Συνθήκη πως επουδενί δεν αντικαθιστά προηγούμενες Συνθήκες, αλλά τις τροποποιεί, περιλαμβάνοντας παράλληλα τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά που εμπεριέχονταν στη Συνταγματική Συνθήκη, η οποία αποτελούνταν πλέον από 287 σελίδες, από 560 που ήταν προηγουμένως. Επιπλέον, παρατηρείται ενίσχυση του ρόλου των εθνικών Κοινοβουλίων, καθώς στο εξής θα παίρνουν μέρος στις νομοθετικές διαδικασίες της ΕΕ. Επιπροσθέτως, τα εθνικά Κοινοβούλια μέσω της «κίτρινης κάρτας», η οποία μεταφράζεται στη συνθήκη όπου αν το 1/3 απορρίψει μια νομοθετική πρόταση, η Επιτροπή οφείλει να την επανεξετάσει, αλλά και μέσω ενός καινούριου μηχανισμού, ο οποίος προέβλεπε πως αν η πλειοψηφία των Κοινοβουλίων εκτιμούσε πως μία νομοθετική πρόταση δε σέβεται την αρχή της επικουρικότητας, η πρόταση όφειλε να απορριφθεί από το Συμβούλιο και το ΕΚ.

Γενικές παρατηρήσεις αναφορικά με τις Συνθήκες της ΕΕ

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ επισφραγίζει μια πολιτική ετών, μέσα από την έμμεση έκφραση της τεχνοκρατικής αντίληψης επίλυσης των συσσωρευμένων ζητημάτων. Οι κατευθύνσεις αυτές ευνοούνται από τη δεδομένη χρονική συγκυρία και τους αντίστοιχους προσανατολισμούς, που έχουν τη βάση τους κυρίως στις διαπιστώσεις σοβαρών αποκλίσεων. Σίγουρα, πάντως, η εν λόγω Συνθήκη δεν αποτελεί μία καινοτομία (Ψυχογιός, 2017).

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ ουσιαστικά αναφέρεται στα κοινωνικά προβλήματα και δεν κινείται προς την κατεύθυνση λύσης αυτών, παρόλο που είναι διαποτισμένη με μία κοινωνική ευαισθησία. Συνεπώς, η ευθύνη αναγνωρίζεται κι έπειτα μεταβιβάζεται στα κράτη-μέλη.

Στη Συνθήκη της Νίκαιας, διοικητικοί μηχανισμοί επιχειρούν να επιλύσουν τα προβλήματα, έχοντας ως καταφανή δεδομένα τα εκάστοτε προβλήματα, με αποτέλεσμα να αυξηθεί το πρόβλημα της γραφειοκρατίας.

Διαφοροποίηση σημειώνεται με τη Συνταγματική Συνθήκη των Βρυξελλών, η οποία μέσω της επίκλησης της προστασίας των δικαιωμάτων, βάζει σε πρώτο πλάνο τη λύση προβλημάτων μέσω διαδικασιών γραφειοκρατίας και στρατηγικής. διαφορετικότητας.

Δίχως να μπορεί να χαρακτηριστεί ως Σύνταγμα, η Συνθήκη της Λισσαβόνας ή Μεταρρυθμιστική Συνθήκη στην ουσία είναι ο αντικαταστάτης του Ευρωσυντάγματος. Στην εν λόγω Συνθήκη υπογραμμίζεται ο σημαντικός ρόλος που παίζουν για τις κοινωνίες η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και η προστασία του περιβάλλοντος, ενώ περιδιαβαίνει και νέα μονοπάτια πολιτικών ενέργειας, χωρίς ωστόσο να γίνεται κάποια καινοτομία προς τις πτυχές της άμυνας.

Βαρύνουσα σημασία έχει ωστόσο η θέσπιση ρήτρας αλληλεγγύης, στον πολύ σημαντικό τομέα της άμυνας. Σύμφωνα με αυτή τη ρήτρα, εάν ένα κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη στρατιωτική επίθεση στην επικράτειά του, τα υπόλοιπα κράτη μέλη οφείλουν να το βοηθήσουν με όλα τα μέσα που διαθέτουν. Τέλος,

ιδιαίτερως βαρύνουσας σημασίας είναι η διατήρηση του δικαιώματος αρνησικυρίας, αναφορικά με την ένταξη νέων κρατών μελών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Μικρά κράτη – Μικρές δυνάμεις

Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Σαούλ, έγινε ένας πόλεμος μεταξύ Φιλιισταίων και Ισραηλιτών. Ένας δυνατός πολεμιστής των Φιλισταίων, ο Γολιάθ από τη Γεθ, φώναξε προς τους Ισραηλίτες: «Γιατί βγήκατε να παραταχθείτε για πόλεμο; Διαλέξτε λοιπόν έναν άντρα κι ας έρθει ν' αναμετρηθεί μαζί μου. Αν με νικήσει, θα γίνουμε δούλοι σας. Αν όμως τον νικήσω, τότε εσείς θα γίνετε δούλοι μας». Επί σαράντα μέρες ο Γολιάθ πήγαινε προς τους Ισραηλίτες και τους προκαλούσε, ωστόσο, μία μέρα ο Δαβίδ έτυχε να βρίσκεται στο στρατόπεδο και άκουσε τον γίγαντα, να βρίζει τους Ισραηλίτες. Τότε, έπεισε τον Σαούλ να του επιτρέψει να παλέψει μαζί του, πήρε το ραβδί του, διάλεξε πέντε λεία λιθάρια και τα έβαλε στο σακούλι, μαζί με μία σφεντόνα. Ο Γολιάθ είπε στον Δαβίδ: «Σκυλί είμαι και ήρθες εναντίον μου με ραβδί και με πέτρες;» και ο Δαβίδ του απάντησε: «Όχι, αλλά είσαι χειρότερος από σκυλί». Μόλις ο Γολιάθ προχώρησε προς το μέρος του, ο Δαβίδ άπλωσε το χέρι του στο σακούλι, πήρε έναν λίθο και του τον εκσφενδόνισε, με αποτέλεσμα ο Γολιάθ να πέσει με το πρόσωπο στη γη και να πληγωθεί θανάσιμα. Τότε, ο Δαβίδ πλησίασε τον Γολιάθ και του έκοψε με ένα ξίφος το κεφάλι, δίνοντας έτσι τη νίκη της μάχης στους Ισραηλίτες.

Το παράδειγμα του Δαβίδ και του Γολιάθ χρησιμοποιείται συχνά για να τονισθεί η αντίθεση μεταξύ ενός ισχυρού κι ενός αδύναμου, ή ενός μεγαλόσωμου κι ενός ασθενικού. Ωστόσο, αν ο Δαβίδ κατάφερε να αντιμετωπίσει τον Φιλισταίο γίγαντα, Γολιάθ, μόνο με μια σφεντόνα στο χέρι του, αξίζει να μελετηθεί με την ίδια – ή ακόμη και περισσότερη - προσοχή και προσήλωση με τον γίγαντα.

Οι μελετητές ξεκίνησαν να ασχολούνται με τη θεωρητική προσέγγιση των μικρότερων κρατών-μικρότερων δυνάμεων στα τέλη του 1950, αρχές του 1960, αντιλαμβανόμενοι πως η μελέτη αποκλειστικά των μεγάλων κρατών-μεγάλων

δυνάμεων δεν ήταν αρκετή για την ανάπτυξη του ακαδημαϊκού τους έργου. Παρακινούμενοι από μεθοδολογικούς και θεωρητικούς λόγους, οι μελετητές διακρίνονται σε τέσσερα «κύματα», αναφορικά με τη θέση που πρεσβεύουν κατά τη θεωρητική προσέγγιση των μικρών κρατών.

Στο πρώτο «κύμα» εντάσσονται οι θεωρητικοί οι οποίοι προσπάθησαν να εξηγήσουν τους λόγους που η μετατόπιση του ερευνητικού ενδιαφέροντος από τα μεγάλα στα μικρά κράτη είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις Πολιτικές Επιστήμες. Οι ίδιοι μελετητές είναι αυτοί που εισήγαγαν τα μικρά κράτη και τις δυνατότητες που έχουν στο διεθνές σύστημα στον χάρτη της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων.

Το δεύτερο «κύμα» γεννήθηκε όταν οι θεωρητικοί του πρώτου «κύματος» κατάφεραν να φτάσουν στην επίτευξη του στόχου τους, βάζοντας γερά θεμέλια στην εδραίωση της θεωρίας σημαντικότητας των μικρών κρατών στο κάδρο της θεωρητικής μελέτης των Διεθνών Σχέσεων. Στο δεύτερο «κύμα» οι μελετητές καταπατίστηκαν με τη συμπεριφορά των μικρών κρατών στο διεθνές σύστημα, υποστηρίζοντας διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις ως προς αυτό.

Στο τρίτο και τέταρτο «κύμα», αφομοιωμένη πια από τις συνειδήσεις των μελετητών η ανάγκη θεωρητικής μελέτης των μικρών κρατών υπό το πρίσμα των διεθνών σχέσεων, δίνεται περισσότερη βάση στην περαιτέρω μελέτη των δυνατοτήτων που κατέχουν τα μικρά κράτη στη διεθνή κοινότητα, υπογραμμίζοντας παράγοντες όπως το κύρος και η εικόνα τους στο διεθνές σύστημα και πώς ενδεχομένως μπορούν να διαμορφώσουν θέματα της διεθνούς ατζέντας.

Ειδικότερα, το 1959 δημοσιεύεται η πρώτη μελέτη για τα μικρά κράτη γραμμένη από την πένα της Αμερικανίδας Annette Baker Fox, μίας αξιόλογης ερευνήτριας, η οποία αφιέρωσε την καριέρα της στη μελέτη των μικρών και μεσαίων δυνάμεων των διεθνών σχέσεων και πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της πανεπιστημιακής ερευνητικής της πορείας στο Πανεπιστήμιο Columbia των ΗΠΑ. Η μελέτη δημοσιεύεται υπό τον τίτλο «Η ισχύς των μικρών κρατών» (The power of small states) και μέσω αυτής η Annette Baker Fox αναλύει τους τρόπους με τους οποίους τα μικρά κράτη αντιστέκονται στις πιέσεις που τους ασκούν οι Μεγάλες Δυνάμεις σε περιόδους κρίσεων. Η ενδελεχής έρευνα της

Fox αποδεικνύει ουσιαστικά πως η επίτευξη των στόχων των μικρών κρατών οδεύει προς ολοκλήρωση μόνον όταν αυτά καταφέρουν να πείσουν τις Μεγάλες Δυνάμεις πως οι στόχοι τους είναι κοινοί. Αξίζει να σημειωθεί πως είναι η πρώτη ερευνήτρια στην ιστορία που καταπιάστηκε με τον αυτόνομο ρόλο που δύνανται να παίξουν τα μικρά κράτη στο διεθνές σύστημα, θεωρητικοποιώντας τον και αναδεικνύοντας – παράλληλα – τον μείζονα ρόλο που παίζει η γεωστρατηγική, αλλά και η επιτυχημένη χρήση των διπλωματικών μέσων προς την επίτευξή του (Ortega, 2003).

Μέσα από την ενδελεχή έρευνα της Fox προτάθηκαν στρατηγικές μείωσης της εξάρτησης από άλλα κράτη αυτάρκειας, αλλά και μία επιλεκτική εξωτερική πολιτική, που απώτερο στόχο έχει την εξοικονόμηση πόρων με παράλληλη αύξηση του κύρους του μικρού κράτους στη διεθνή σκηνή, μέσω της συμμετοχής του – για παράδειγμα - σε διεθνείς οργανισμούς, αλλά και μέσω της παροχής διαμεσολάβησης σε διεθνείς διενέξεις). Επιπροσθέτως, σκιαγραφήθηκαν στρατηγικές ειδίκευσης στην παραγωγή προϊόντων, διαφοροποίησης οικονομικών ή εμπορικών εταίρων, ουδετερότητας και περιφερειακής και διεθνούς ολοκλήρωσης. Οι εν λόγω στρατηγικές επεκτείνονται πέρα από τη συμπεριφορά των μικρών κρατών στη διεθνή πολιτική σκηνή και στην εσωτερική τους οργάνωση, προβάλλοντας διαφορετικά μοντέλα, όπως η συμμετοχική δημοκρατία και ο κορπορατισμός, που δύνανται να αυξήσουν την ισχύ των μικρών κρατών ως προς την αποτελεσματικότητά τους στην αντιμετώπιση προκλήσεων. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της σωστής στρατηγικής, τα μικρά κράτη καταφέρνουν να κωδικοποιήσουν τα μέσα και τους μοχλούς πίεσης που θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν, προκειμένου να επηρεάσουν προς το δικό τους συμφέρον τις Μεγάλες Δυνάμεις. Αυτό επιτυγχάνεται όταν ο «Δαβίδ» των Διεθνών Σχέσεων, το μικρό κράτος, «αντιλαμβάνεται πλήρως και κατανοεί τη δομή του διεθνούς συστήματος (ηγεμονικό, ιεραρχικό, ισορροπία δυνάμεων), τον βαθμό έντασης ή ανταγωνισμού ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις (πόλωση – ύφεση), τους διεθνείς κανόνες (αυτοδιάθεση, νομική ισότητα κρατών) και τα γνωρίσματα των μερών/κρατών (γεωγραφική θέση, πόροι, διεθνές κύρος)» (Iver. B. Neumann & Sieglinde Gstöhl, "Introduction: Lilliputians in Gulliver's World?").

Καθώς οι θεωρητικές αναζητήσεις αναπτύσσονταν στο πέρασμα των ετών, τα θέματα ασφαλείας έχασαν τον πρωτεύοντα ρόλο που τα διέκρινε και τη σκυτάλη πήρε ως επί το πλείστον η ανάδειξη των οικονομικών θεμάτων. Συνεπώς, μέσα από τις νεοφιλελεύθερες θεωρητικές αναζητήσεις, αναλύεται η θέση ενός μικρού κράτους στη σύγχρονη κοινωνία της παγκοσμιοποίησης και τονίζεται η σημασία των απολύτων σε αντίθεση με τα σχετικά κέρδη για ένα μικρό κράτος, όπως επίσης και η σημασία των διεθνών οργανισμών, θεσμών και καθεστώτων.

Στη σύγχρονη ιστορία των κοινωνιών, υπάρχουν ενώσεις κρατών, όπως αυτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία παρατηρούμε διεύρυνση μέσω της ενσωμάτωση πλήθους μικρών κρατών, γέννηση νέων κρατών μετά την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», αναβίωση εθνικών διενέξεων/διασπαστικών τάσεων. Ωστόσο, στις σύγχρονες κοινωνίες υπάρχουν και περιοχές όπως η Αφρική, όπου παρατηρείται αποτυχία και κατάρρευση κρατών. Όπως είναι φυσικό, η νέα τάξη πραγμάτων στη διεθνή σκηνή παρείχε νέο πεδίο μελέτης του μικρού κράτους και των δυνατοτήτων του. Ειδικότερα, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, αρχές 2000, δόθηκε έμφαση στις ιδέες, τους κανόνες και τις ταυτότητες των δρώντων, καθώς εμφανίστηκαν κονστρουκτιβιστικές και μετά-θετικιστικές εκτιμήσεις, διευρύνοντας αναπόφευκτα τη θεωρητική διαμάχη νεορεαλιστών – νεοφιλελεύθερων.

Μιλώντας για τα μικρά κράτη σε θεωρητικό επίπεδο παρατηρείται η αδυναμία ορισμού τους, πράγμα που διαφαίνεται και στη σχετική βιβλιογραφία. Ωστόσο, μελετώντας τη βιβλιογραφία, μπορούμε να διυλίσουμε τέσσερις σχετικές προσεγγίσεις:

- Η πρώτη πρεσβεύει ότι είναι αδύνατον να δώσει κανείς έναν συγκεκριμένο ορισμό για το μικρό κράτος.
- Η δεύτερη δε θεωρεί άξιο λόγου τον ορισμό του μικρού κράτους, καθώς θεωρεί πως «όλοι ξέρουμε για τι μιλάμε».
- Η τρίτη θεωρεί πως ό,τι δεν είναι μεγάλη δύναμη είναι μικρό κράτος.
- Η τέταρτη προσέγγιση προσπαθεί να δημιουργήσει ταξινομικά κριτήρια, όπως ποσοτικά μεγέθη, εύρος στόχων, αποτελώντας και την πιο συνηθισμένη προσέγγιση.

Σύμφωνα με τον Niels Amstrup, διακρίνονται έξι σχετικές προσεγγίσεις:

- Μέρος των θεωρητικών μελετητών δεν καταπιάνεται διόλου με τον ορισμό του μικρού κράτους.
- Η δεύτερη κατηγορία πρεσβεύει ότι ένα μετρήσιμο χαρακτηριστικό αποτελεί και αυτό του μικρού μεγέθους.
- Η τρίτη κατηγορία υπογραμμίζει πως μεταβλητές, όπως η δομή του διεθνούς συστήματος, η γεωγραφική θέση και οι εσωτερικές πολιτικές δομές παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη σχέση μεταξύ μεγάλου και μικρού κράτους. Οι εν λόγω θεωρητικοί ισχυρίζονται ότι το μέγεθος των κρατών είναι σχετική και όχι απόλυτη μεταβλητή. Επομένως, ένα κράτος ορίζεται ως μικρό ή μεγάλο ανάλογα με το κριτήριο σύγκρισης.
- Η θεωρητικοί της τέταρτης προσέγγισης πιστεύουν πως η αντίληψη που έχει ένα κράτος για τον εαυτό του είναι αυτή που το καθιστά μικρό ή μεγάλο.
- Η πέμπτη κατηγορία αναδεικνύει, μέσω της θεωρητικής ανάλυσης, τα βασικά χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς του μικρού κράτους.
- Η έκτη κατηγορία εστιάζει στη θέση του κράτους στο διεθνές σύστημα, τον βαθμό της εξωτερικής διείσδυσης στο εσωτερικό του, τη συμπεριφορά του, τα συμφέροντα που διακυβεύονται, αλλά και την αντίληψη του ίδιου του κράτους για τον ρόλο του.

Αδιαμφισβήτητα, το επικρατέστερο κριτήριο που χρησιμοποιούν οι μελετητές για να ταξινομήσουν τα κράτη είναι αυτό του πληθυσμού:

- Έως 20 εκατομμύρια για μία χώρα που χαρακτηρίζεται ως ανεπτυγμένη και μέχρι 35 εκατομμύρια για μία αναπτυσσόμενη χώρα (Ashok Kapur: «Nuclear Policies of Small States and Weaker Powers»).
- «Μικρό εθνικό κράτος είναι το κράτος που ο πληθυσμός του φθάνει μέχρι και 15 εκατομμύρια κατοίκους και στο οποίο οι κυρίαρχες δυνάμεις που ορίζουν τη συμπεριφορά τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό του κράτους, συνδέονται με μια εθνική ταυτότητα και σχετικές ανάγκες και στόχους» (Gabriel Sheffer: «The Security of Small Ethnic States: A Counter Neo-Realist Argument»).
- 10 εκατομμύρια (S. Kuznets: «Economic growth of small nations»)

- 5 εκατομμύρια (W.G. Demas: The economics of development in small economies with special reference to the Caribbean, Montreal: McGill University Press)
- 1 εκατομμύριο ή λιγότερο (Colin Clarke & Tony Paine: Εισαγωγή στο Colin Clarke & Tony Paine (editors) Politics, Security and Development in Small States)

Είναι εύκολα αντιληπτό, λοιπόν, πως οι μελετητές διαφοροποιούνται σημαντικά μεταξύ τους, αναφορικά με τον ορισμό ενός κράτους ως μικρού. Αξίζει να αναφερθούμε και σε μία από τις πλέον ακραίες προσεγγίσεις και συγκεκριμένα αυτή του Leopold Kohr, ο οποίος θεωρεί ότι το οικονομικά άριστο μέγεθος είναι 1000 ενήλικες ή 4000 - 5000 κάτοικοι συνολικά.

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μικρό θεωρείται ένα κράτος των 16 εκατομμυρίων κατοίκων και κάτω. Με το εν λόγω κριτήριο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι πέραν της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Μεγάλης Βρετανίας, της Ιταλίας, της Ουκρανίας, της Ισπανίας, της Πολωνίας και της Ρουμανίας, όλα τα υπόλοιπα κράτη, όπως και το δικό μας, θεωρούνται μικρά. Σε μία ειδική υποκατηγορία «μίνι κρατών» εντάσσονται κράτη όπως η Ανδόρρα, το Λίχτενσταϊν, το Μονακό και το Βατικανό, των οποίων ο πληθυσμός δεν ξεπερνά τους 100.000 κατοίκους, αλλά και κράτη όπως η Ισλανδία, η Μάλτα και η Κύπρος, που ο πληθυσμός τους φτάνει μέχρι και τους 1.000.000 κατοίκους. Αξίζει να σημειωθεί για τα μίνι – κράτη πως έχουν χαρακτηριστεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση ως «ειδικού σκοπού», ενώ έγιναν μέλη του ΟΗΕ μόνο κατά τη δεκαετία του 1990, καθώς έως τότε θεωρούνταν – σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κράτη της διεθνούς κοινότητας - μη ισότιμα.

Στο βιβλίο της «Fragmentation and the International Relations of Micro-States» (1996), η Jorri Duursma υποστηρίζει πως το κυριότερο κριτήριο για να οριστεί ένα κράτος είναι ο αποτελεσματικός έλεγχος μέσα στο έδαφός του και τον πληθυσμό του, υπογραμμίζοντας πως δεν υπάρχει όριο πληθυσμού ή έκτασης. Εξάλλου, ένα κράτος εκ των πραγμάτων θα πρέπει να διέπεται από ουσιαστική ανεξαρτησία και όχι μόνο τυπική, προκειμένου να μπορεί πράγματι να οριστεί ως «κράτος».

Το πέρασμα του χρόνου, καθώς και οι επικρατούσες συνθήκες στο διεθνές γίνεσθαι φέρνουν αναπόφευκτα μεταβολή στα ποσοτικά κριτήρια για τον ορισμό του κράτους. Κάνοντας μία ιστορική αναδρομή, παρατηρούμε πως μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα και παρά την ύπαρξη μεγάλων αυτοκρατοριών, όπως αυτή των Αψβούργων, η κρατική οντότητα ήταν μικρή, καθώς η αρχαιοελληνική πόλη-κράτος παρέμενε το ιδεώδες κρατικής οργάνωσης. Μέχρι τη δεδομένη χρονική στιγμή, οι μικρές κρατικές οντότητες αποτελούσαν τον κανόνα, ενώ την εξαίρεση αποτελούσαν έθνη όπως η Αγγλία και η Γαλλία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της Γερμανίας, η οποία, μέχρι το 1850, αποτελούνταν από 300 περίπου αυτόνομα πριγκιπάτα, προσομοιάζοντας, βεβαίως, στο αριστοτελικό ιδεώδες, το οποίο περιέγραφε την πόλη-κράτος ως μία οντότητα με 5040 πολίτες, που θα γνωρίζονταν μεταξύ τους και θα μπορούσαν να έχουν οπτική επαφή με την πόλη τους.

Ωστόσο, μετά το τέλος του 19ου αιώνα, τα πράγματα άλλαξαν στη διεθνή σκηνή. Κράτη όπως η Γερμανία ενοποιήθηκαν και τα μικρά κράτη άρχισαν, πλέον, να θεωρούνται εμπόδιο στα εθνικιστικά σχέδια των μεγάλων εθνών. Παράλληλα, θεωρητικοί της γεωπολιτικής όπως οι Treitschke και Ratzel σκιαγραφούσαν την εξαφάνισή τους ως ιστορική αναγκαιότητα. «Η ώρα των μικρών εθνών έχει περάσει, έχει φτάσει η ώρα των αυτοκρατοριών», δήλωνε το 1904 ο Joseph Chamberlain. Πράγματι, στις αρχές του 20ού αιώνα, τα μικρά κράτη άρχισαν να αφομοιώνονται από τα μεγαλύτερα, με ελάχιστα από αυτά να καταφέρνουν να επιβιώσουν στη διεθνή σκακιέρα, ενώ εμφανίστηκαν νέα, υποκινούμενα από τις Μεγάλες Δυνάμεις, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς τους.

Αν και στις αρχές του 20ού αιώνα φαινόταν αδύνατη η επιβίωση των μικρών κρατών, αυτά επανεμφανίστηκαν και μάλιστα, ιδιαίτερα δυναμικά στη διεθνή σκηνή. Με τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου δημιουργήθηκαν πολλά μικρά κράτη, ως αποτέλεσμα της αποαποικιοποίησης, ενώ η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και της Γιουγκοσλαβίας στις αρχές της δεκαετίας του 1990 θεωρείται ο τελευταίος σημαντικός σταθμός γέννησης μικρών κρατών.

Ωστόσο, μέχρι και σήμερα στον 21^ο αιώνα, η βιωσιμότητα των μικρών κρατών εξακολουθεί να είναι υπό αμφισβήτηση, λαμβάνοντας υπόψη τα μείζονα προβλήματα των μετααποικιακών κρατών, κυρίως στην αφρικανική ήπειρο,

αλλά και το παράδειγμα Hong Kong - Macao που αποτελεί για ορισμένους θεωρητικούς χαρακτηριστικό παράδειγμα της «νομοτελειακής» αφομοίωσης ορισμένων οντοτήτων στη «μητέρα – πατρίδα».

Ιστορικά, θεωρείται εξαιρετικά πρόσφατη και «ανώριμη» η ύπαρξη εθνικών κρατών στο διεθνές σύστημα, καθιστώντας το «εθνικό κράτος» ως μία από τις πλέον καινούριες έννοιες στις Πολιτικές Επιστήμες. Από τη γέννησή τους μέχρι και σήμερα, έχουν συμπληρωθεί λιγότερα από 200 έτη, η αναγνώριση της συμμετοχής τους στο διεθνές γίνεσθαι μετρά λιγότερα από 11 έτη, ενώ η αναγνώριση της ισότιμης συμμετοχής των μεγάλων και των μικρών κρατών σε αυτό υφίσταται ουσιαστικά από το τέλος του Δευτέρου Παγκόσμιου Πολέμου και έπειτα. Μπορεί οι περισσότερες σημαντικές αποφάσεις για τη διεθνή πολιτική να λαμβάνονταν από τις Μεγάλες Δυνάμεις, ωστόσο τα μικρά κράτη εδραίωσαν αργά και σταθερά την παρουσία τους στο διεθνές σύστημα. Ένα από τα πρώτα κατορθώματα των μικρών κρατών ήταν η αποδοχή που εξασφάλισαν από τη μεριά των Μεγάλων Δυνάμεων για τη νομική ισότητα πολλών μικρών κρατών στην Πρώτη και Δεύτερη Συνδιάσκεψη της Χάγης (1899,1907). Μετά το πέρας των Βαλκανικών Πολέμων και κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης Ειρήνης του Λονδίνου, οι μεγάλες δυνάμεις είχαν «φυσικό» δικαίωμα βέτο επί όλων των συμφωνιών ειρήνης μεταξύ εμπόλεμων μικρών κρατών. Μάλιστα, το δικαίωμα βέτο ίσχυε ακόμη και αν στους πολέμους αυτούς δεν υπήρχε άμεση συμμετοχή των Μεγάλων Δυνάμεων, παρόλα αυτά οι ισχυροί του διεθνούς συστήματος έβλεπαν πως γινόταν όλο και πιο δύσκολο να επιβάλλουν τις πολιτικές τους στα μικρά κράτη. Μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, προάχθηκε η αρχή της αυτοδιάθεσης, με αποτέλεσμα η θέση των μικρών κρατών να βελτιωθεί ακόμη περισσότερο, ωστόσο, από την εποχή του Κονσέρτου των Μεγάλων Δυνάμεων μέχρι εκείνη της Κοινωνίας των Εθνών, σε όλα τα μείζονα ζητήματα που βρέθηκαν επί τάπητος στην Κοινωνία των Εθνών, οι αποφάσεις πάρθηκαν μέσω συμφωνιών ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις. Η καινοτομία στο διεθνές σκηνικό είναι ότι ο διεθνής οργανισμός λειτούργησε για πρώτη φορά ως μία διεθνής πολιτική οντότητα μέσα στην οποία μπορούν να ακουστούν και οι απόψεις των αδύναμων και μικρών κρατών.

Οι συνθήκες έγιναν δυσοίωνες για τα μικρά κράτη τη δεκαετία του 1930, όταν και συντελέστηκε η άνοδος των αναθεωρητικών δυνάμεων, οδηγώντας τα μικρά

κράτη στο χαμηλότερο επίπεδο ασφάλειας που υπήρξαν από την εποχή των Ναπολεόντειων Πολέμων. Τότε, επανήλθαν οι προβλέψεις των θεωρητικών για την αδυναμία επιβίωσής τους και την επερχόμενη εξαφάνισή τους. Με το πέρας του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, κατέστη σαφές στις ευρωπαϊκές δυνάμεις πως θα ήταν δυσκολότερο για τις ίδιες να δικαιολογήσουν τη διατήρηση των αποικιών τους σε Αφρική και Ασία, καθώς η αντιπαράθεση ανάμεσα στη μάχη για απελευθέρωση στην Ευρώπη (μάχη κατά των Ναζί) και στους αποικιακούς πολέμους ήταν πλέον οφθαλμοφανέστατη. Επομένως, η παραχώρηση μεγαλύτερης αυτονομίας στα αποικιακά εδάφη αποτέλεσε ένα από τα κύρια ζητήματα που τέθηκαν ρητά στη θεμελίωση της μεταπολεμικής τάξης και συμπεριλήφθηκαν στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ο τρόπος όμως που αποκτήθηκε η ανεξαρτησία των νέων κρατών έπαιξε τον δικό του ρόλο στη θεωρητική προσέγγιση των εν λόγω κρατών, αγγίζοντας ακόμη και ζητήματα νομιμότητας. Πιο συγκεκριμένα, η ανεξαρτησία των νέων αυτών κρατών αποκτήθηκε μέσω ενόπλων κινημάτων, οδηγώντας κάποιους θεωρητικούς στο να τη χαρακτηρίσουν ατελή και παράνομη, αλλά και μέσω «συνταγματικών» μεθόδων αποαποικιοποίησης. Οι δύο μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις που κατείχαν τότε εκτενείς αυτοκρατορίες, η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία, επλήγησαν σοβαρά από άποψη διεθνούς κύρους, καθώς ασχέτως από την τελική έκβαση που είχε ο πόλεμος, η στρατιωτική ισχύς των Γάλλων είχε κυριολεκτικά διαλυθεί, ενώ οι Βρετανοί εκδιώχθηκαν από τις αποικίες τους σε ασιατικά εδάφη από την Ιαπωνία. Έτσι, λοιπόν, απομυθοποιήθηκε παγκοσμίως η ιδέα ότι η κατοχή αποικιών καθιστά ισχυρότερο το αποικιακό κράτος και η αφορμή αυτού αποτέλεσε αδιαμφισβήτητα ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Στον αντίποδα, οι Γερμανοί, που δεν κατείχαν υπερπόντιες αποικίες, πολέμησαν ταυτόχρονα Βρετανία, Γαλλία και Ρωσία, φτάνοντας πολύ κοντά στην πολυπόθητη νίκη. Πλέον, η κατάσταση στην οικονομία είχε μεταλλαχθεί, με τη σταδιακή απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου να φέρνει όλο και περισσότερα οικονομικά πλεονεκτήματα και το κόστος διατήρησης των αποικιών να γίνεται όλο και υψηλότερο (Ortega, 2003).

Τα μικρά κράτη έχουν περάσει από «Συμπληγάδες Πέτρες» σε ζητήματα ασφάλειας και σταθερότητας, στο πλαίσιο του εκάστοτε διεθνούς συστήματος, καθώς έχουν περάσει περιόδους ασφάλειας και ανασφάλειας, επιρροής και

αδυναμίας. Κρίνεται, μάλιστα, εξαιρετικά σημαντικό για τη μελέτη των μικρών κρατών στο διεθνές σύστημα, αναφορικά με τα ζητήματα ασφάλειας, ανάπτυξης και εσωτερικής σταθερότητας, να εστιάσουμε και στις ιστορικές συνθήκες κάτω από τις οποίες δημιουργήθηκαν, αλλά και στην κατάσταση που επικρατούσε στο διεθνές περιβάλλον την εκάστοτε ιστορική περίοδο.

Σύμφωνα με τον John Stuart Mill, η κύρια πηγή αστάθειας ήταν οι βίαιες προσπάθειες των πάλαι ποτέ ισχυρών και πλέον, υπό αποσύνθεση αυτοκρατοριών, όπως της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, να διατηρήσουν εδάφη που είχαν κατακτήσει και στα οποία είχε αναζωπυρωθεί το αίσθημα της αυτοδιάθεσης και της ανεξαρτησίας και η μεταπολεμική αποαποικιοποίηση, η οποία δημιούργησε πολλά κράτη - πρόωρα κατά τον Mill. Πολλά από τα κράτη που δημιουργήθηκαν κατά τον 20ό αιώνα δε διέθεταν τα αναγκαία στοιχεία για τη διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας, ωστόσο τα αναζήτησαν μετά την απόκτηση της ανεξαρτησίας τους. Αντίθετα, τα «έθνη χωρίς κράτος» είχαν διαμορφωμένη εθνική ταυτότητα. Ελάχιστα από τα νέα μικρά κράτη του 20ού αιώνα ανταποκρίνονται στο πρότυπο του εθνικού κράτους που πρεσβεύει ο Wilson, καθώς προκαλείται τοπική, περιφερειακή και διεθνή αστάθεια, μέσω της αναντιστοιχίας κοινωνίας-εδάφους και της απουσίας υπεύθυνου και δημοκρατικού πολιτικού συστήματος (Wikipedia). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως η αύξηση του αριθμού των μικρών κρατών είναι ικανή να αλλάξει τη διεθνή πολιτική σκηνή, μέσα από την αβίαστη αναδιαμόρφωση που προσφέρει μέσα από τη σχέση μικρών και μεγάλων δυνάμεων.

Μέσα από την αποαποικιοποίηση μπορούμε να διαχωρίσουμε τα μικρά κράτη σε ανεπτυγμένα και αναπτυσσόμενα, μέσα από τη διαπίστωση πως τα αδύναμα, αναπτυσσόμενα κράτη, έχουν διαφορετικούς στόχους από τα ισχυρά, ανεπτυγμένα κράτη, ακόμη και αν τα τελευταία είναι το ίδιο μικρά σύμφωνα με πληθυσμιακά ή εδαφικά κριτήρια. Στόχος του αδύναμου κράτους είναι η οικονομική του ανάπτυξη, ενώ το μέγεθος του κράτους φαίνεται ξεκάθαρα πως δεν παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στο αν ένα κράτος μπορεί να ελέγχει αποτελεσματικά την επικράτειά του. Επιπροσθέτως, αν ένα μικρό γεωγραφικά κράτος έχει ανεπτυγμένη οικονομία και αντιμετωπίζει επιτυχώς τις προκλήσεις του διεθνούς συστήματος, δε θεωρείται αδύναμο. Ποια κράτη, λοιπόν, χαρακτηρίζονται ως αδύναμα από τους κάποιους θεωρητικούς; Τα

αναπτυσσόμενα κράτη που εξαρτώνται περισσότερο από εξωτερική βοήθεια άλλων δυνάμεων, παρά από τη δική τους φαρέτρα ισχύος (Wikipedia). Οι ίδιοι θεωρητικοί πρεσβεύουν πως μικρά κράτη, σε επίπεδο εδάφους και πληθυσμού, όπως η Ολλανδία, δεν μπορούν να θεωρηθούν αδύναμα, καθώς γι' αυτούς αδύναμα είναι τα αναπτυσσόμενα νησιωτικά ή περικλειστα κράτη, με εξαρτημένες οικονομίες, που είναι εκτεθειμένα σε άτομα, κράτη ή οργανώσεις.

Σύμφωνα με τους Haugenik και Rieker, τα Μικρά Κράτη της ΕΕ συμμετέχουν ενεργά σε βασικούς τομείς της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής, όπως πχ Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και ΚΠΑΑ, Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ΕΠΓ), πολιτική κυρώσεων, μέσα στο επιτρεπόμενο πλαίσιο των διπλωματικών αλληλεπιδράσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Σλοβακία, η οποία χρησιμοποίησε την πρώτη της προεδρία το 2016 για να επηρεάσει το πρόγραμμα εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, αλλά και η Νορβηγία η οποία χρησιμοποιεί διμερείς συνεργασίες με τις χώρες που ασκούν την προεδρία της ΕΕ, ως μέσο ευαισθητοποίησης των Βρυξελλών στις νορβηγικές απόψεις.

Σύμφωνα με την Pedí, η εκ περιτροπής προεδρία της ΕΕ αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο στα χέρια των Μικρών Κρατών για την επιδίωξη προώθησης των συμφερόντων τους, που σε ορισμένες περιπτώσεις δεν είναι συμβατά με τα συμφέροντα της ΕΕ, ωστόσο, εκτός από την προτεραιοποίηση των θεμάτων, η προεδρία των Μικρών Κρατών εισάγει και πολιτική καινοτομία στην εξωτερική πολιτική, επιτρέποντάς τους να ξεφύγουν από τη μικρότητά τους και αναδεικνύοντας την ικανότητά τους να καθοδηγούν.

Σύμφωνα με τον Frenztz, το Λουξεμβούργο στηρίζει την εξωτερική του πολιτική στην ενεργό και πολυεπίπεδη συμμετοχή σε περιφερειακές και διεθνείς συνεργασίες και πιστεύεται πως είναι πρότυπο ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, καθώς διατηρεί μεγάλη διπλωματική παρουσία στην ΕΕ και στηρίζει την εξάπλωση του αισθήματος ασφάλειας πέρα από τα ευρωπαϊκά σύνορα, επιδεικνύοντας – παράλληλα - έμπρακτα εντός της ΕΕ ότι προτάσσει το κοινό συμφέρον έναντι των άμεσων συμφερόντων του, επενδύοντας περισσότερο από το 0,7% του ΑΕΠ σε προγράμματα αναπτυξιακής συνεργασίας.

Αξίζει να αναφερθεί και η περίπτωση των Σεϋχελλών που το 2015 εμφάνισε ανάλογη συμπεριφορά Μικρών Κρατών και στη συνθήκη διεθνών μηχανισμών διακυβέρνησης, αναλαμβάνοντας την προεδρία μηχανισμού 60 κρατών με κύριο έργο την ναυτική ασφάλεια και παρά την προφανή έλλειψη δυνατοτήτων, η εξωτερική πολιτική των Σεϋχελλών χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα επιτυχημένη και είναι αναγνωρισμένη ως σημαντικός διπλωματικός διαμεσολαβητής και παράγοντας καθορισμού της ατζέντας για τη διακυβέρνησης των ωκεανών, θεμελιωμένη σε άυλους πόρους, στην τεχνική εμπειρογνωμοσύνη στο συγκεκριμένο αντικείμενο που αποτέλεσε και το εργαλείο επιρροής (Ψυχογιός, 2017).

Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ένας από τους ταχύτερα εξελισσόμενους τομείς στην Ευρώπη, καθώς σε λιγότερο από μια δεκαετία έχουν γίνει μείζονος σημασίας βήματα για τη συνολική ενίσχυση της κοινής Ευρωπαϊκής Άμυνας η οποία έχει αποκτήσει και επιχειρησιακές ικανότητες.

Η διχογνωμία που υφίσταται στο εσωτερικό της Ε.Ε. αντικατοπτρίζεται στο είδος της δύναμής που αυτή πρέπει να έχει, καθώς από τη μία πλευρά υπάρχουν αυτοί που υποστηρίζουν ότι η Ευρώπη θα πρέπει να παραμείνει μια πολιτική δύναμη, με έμφαση στην πολυμερή διεθνή συνεργασία, τη διπλωματία, τις οικονομικές συμφωνίες και όχι την επιβολή της διεθνούς νομιμότητας, ωστόσο υπάρχει και η πιο «ήπια» προσέγγιση, η άποψη της ενδυνάμωσης της ΕΠΑΑ με την επαύξηση των κοινών στρατιωτικών δυνατοτήτων, τα οποία δύνανται με πιο άμεσο και αποτελεσματικό τρόπο να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις στην ασφάλεια. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, θα πρέπει να εφαρμοστεί μια πιο συνολική και συνδυαστική αντιμετώπιση των ζητημάτων ασφαλείας με στόχο την πρόβλεψη των εστιών ανάφλεξης, την ενίσχυση των κρατών που είναι αδύναμα και τέλος την καταστολή των απειλών με στρατιωτικά μμέσα, σίγουρα όμως η στρατιωτική δράση δεν πρέπει να είναι αποκομμένη, αλλά οφείλει να συντονίζεται στενά με τα άλλα όργανα ισχύος όπως την διπλωματία και την οικονομία

Η περαιτέρω ενίσχυση της Ευρωπαϊκής αμυντικής προσπάθειας μέσω των

δυνάμεων ταχείας αντίδρασης, θα παρέχει πλεονεκτήματα για την Ευρώπη. Μερικά από αυτά είναι η ταχεία αντίδραση σε οποιαδήποτε ανθρωπιστική ή κρίση ασφαλείας εμφανιστεί στην ευρύτερη περιοχή ενδιαφέροντος της ΕΕ, η άμεση και αποτελεσματική αντίδραση των δυνάμεων ταχείας αντίδρασης, θα δώσει τον απαιτούμενο και πολύτιμο χρόνο στις συμβατικές δυνάμεις των κρατών μελών να προετοιμαστούν κατάλληλα ώστε αν απαιτηθεί να εμπλακούν ενεργά ή υποστηρικτικά, η ύπαρξη στρατιωτικής ισχύος με τα χαρακτηριστικά της ταχείας και αποτελεσματικής δράσης, που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία άσκησης επιρροής και εφαρμογής της διπλωματίας. Επιπροσθέτως, γεγονός είναι η δυσμενής δημοσιονομική κατάσταση πολλών Ευρωπαϊκών κρατών, που επηρεάζει και μειώνει τα κονδύλια που απαιτούνται για τη διατήρηση ικανού αριθμού σε ποιότητα και ποσότητα ενόπλων δυνάμεων. Η επικέντρωση των κρατών μελών στην οργάνωση και διατήρηση, κατά προτεραιότητα, των δυνάμεων ταχείας αντίδρασης θα έχει θετικές επιπτώσεις στον αμυντικό προϋπολογισμό καθώς θα μειωθούν οι οροφές και το κόστος των παλαιού τύπου στατικών στρατιωτικών μονάδων, ενώ η οικονομική κρίση που μαστίζει την Ευρώπη ίσως είναι και η ευκαιρία για περισσότερη Ευρώπη, περισσότερη Ένωση, ενώ ο Ζαν Μονέ, ο πατέρας της ευρωπαϊκής ενοποίησης, έλεγε πως «η Ευρώπη σφυρηλατείται στις κρίσεις» (Χαλκόπουλος, 2016) .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

3.1 Η λειτουργία της ΚΕΠΠΑ και ΕΠΑΑ

Προκειμένου η ΕΕ να αποτελεί μία ενιαία και ανεξάρτητη πολιτική οντότητα, έβαλε στη φαρέτρα των δυνάμεών της την ΚΕΠΠΑ, η οποία αποτελεί το σύνολο των ενεργειών μέσω των οποίων η ΕΕ μπορεί να αναδύεται στο διεθνές πολιτικό γίγνεσθαι ως μία ισχυρή και αξιόπιστη πολιτικοοικονομική οντότητα, η οποία έχει όλα τα απαραίτητα εφόδια προκειμένου να ανταπεξέλθει στις συνεχώς αυξανόμενες παγκόσμιες προκλήσεις του σύγχρονου κόσμου (Λουκά, 2017).

Η ΚΕΠΠΑ ουσιαστικά κατέστησε την ΕΕ έναν αξιόπιστο παγκόσμιο παίκτη, που γνωρίζει πολύ καλά τους κανόνες της δημοκρατίας, της ειρήνης, της διεθνούς ασφάλειας, του κράτους δικαίου, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της ΕΕ, αλλά και της προώθησης της διεθνούς συνεργασίας.

Σκοπός της ΚΕΠΠΑ αποτελεί η επίτευξη της ενίσχυσης του τομέα της ασφάλειας της ΕΕ και συνεπώς, των κρατών μελών αυτής. Ο στόχος της ΚΕΠΠΑ διαφαίνεται μέσα από τις αποφάσεις και τις κοινές δράσεις που εκπονούνται και εφαρμόζονται από τη ΔΕΕ (Western European Union - WEU). Συνεπώς, η ΔΕΕ έχει διπλό ρόλο, αποτελώντας αφενός αναπτυξιακή και αμυντική συνιστώσα της ΕΕ και αφετέρου ως το μέσο που συντελεί στην ενίσχυση της συνεργασίας με το ΝΑΤΟ.

Θεσμοί και Όργανα της ΚΕΠΠΑ

Το ανώτατο πολιτικό όργανο της ΕΕ είναι το **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο** και αποτελείται από τους Αρχηγούς των Κρατών Μελών και τον Πρόεδρο της

Επιτροπής. Στην πράξη, το ΕΣ είναι αυτό που καθορίζει τις βασικές αρχές και τους προσανατολισμούς της ΚΕΠΠΑ. Στα ζητήματα που εφάπτονται των αρμοδιοτήτων του, ανήκουν και τα ζητήματα ασφάλειας και άμυνας, καθώς λαμβάνει αποφάσεις για τις κοινές στρατηγικές που θα ακολουθήσουν τα κράτη μέλη. Οι αποφάσεις τού ΕΣ λαμβάνονται κυρίως ομόφωνα, ενώ τακτικά διεξάγεται σύγκλησή του στο πέρας της εκάστοτε προεδρίας, αλλά και έκτακτα όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο.

Το επόμενο Όργανο αποτελεί ουσιαστικά την εκπροσώπηση των κρατών μελών. Είναι το νομοθετικό και δημοσιονομικό όργανο λήψης αποφάσεων τής ΕΕ σε όλους τους τομείς ενδιαφέροντός της. Ο λόγος για το **Συμβούλιο της ΕΕ**. Σε αυτό συμμετέχουν οι αρμόδιοι Υπουργοί των κρατών μελών, ανάλογα με το υπό συζήτηση θέμα. Παραδείγματος χάρη, για ζητήματα της ΚΕΠΠΑ συνεδριάζουν οι Υπουργοί Εξωτερικών. Με την εν λόγω συνθήκη, ονομάζεται Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και συντελεί στον καθορισμό και την εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ, πάντα με γνώμονα τις γενικές προσεγγίσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ενώ σε τομείς που διέπονται από κοινές στρατηγικές λαμβάνει αποφάσεις με ειδική πλειοψηφία για τις κοινές θέσεις και δράσεις τής Ένωσης.

Ο κεντρικός ρόλος του επόμενου Οργάνου εδράζεται στην ΚΕΠΠΑ. Η **Προεδρία**, της οποίας η θητεία ανανεώνεται ανά εξάμηνο εκ περιτροπής από τα κράτη μέλη συντονίζει το έργο της ΕΕ και κατευθύνει τις πολιτικές της. Ο ρόλος της Προεδρίας σκιαγραφείται από τις πολιτικές πρωτοβουλίες, την εφαρμογή των ήδη ειλημμένων αποφάσεων, την εκπροσώπηση της ΕΕ σε θέματα που αφορούν την ΚΕΠΠΑ, κυρίως όταν α) διεξάγονται πολιτικές διαβουλεύσεις με τρίτες χώρες και β) όταν προχωρά στη ρητή διατύπωση των θέσεων της ΕΕ σε διεθνείς οργανισμούς και διασκέψεις. Αξίζει να σημειωθεί πως ο Υπουργός Εξωτερικών της χώρας που ασκεί την Προεδρία και εκπροσωπεί την Ένωση, μπορεί να επικουρείται από αυτόν της επόμενης Προεδρίας, τον Επίτροπο για τις Εξωτερικές Σχέσεις και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΚΕΠΠΑ. Οι εν λόγω τέσσερις εκπρόσωποι της ΕΕ αποτελούν το δημοφιλές σχήμα της Τρόικα.

Αν και χαρακτηρίζεται ως το εκτελεστικό και ελεγκτικό όργανο της ΕΕ, ο ρόλος της **Ευρωπαϊκής Επιτροπής** στην ΚΕΠΠΑ είναι περιορισμένος,

αντιπαραβαλλόμενος με άλλες πτυχές ενδιαφέροντος της ΕΕ. Συνεπώς, η Επιτροπή είναι επιφορτισμένη με τη διαδικασία εξασφάλισης συνοχής της ΚΕΠΠΑ με άλλους τομείς της Ένωσης, όπως ο οικονομικός τομέας και βεβαίως, η εφαρμογή αποφάσεων που υιοθετούνται στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, όπως η εκκαθάριση ναρκοπεδίων. Η Επιτροπή εκπροσωπείται στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο από τον Πρόεδρό της, ενώ στην Τρόικα από τον Επίτροπο Εξωτερικών Σχέσεων (Λουκά, 2017).

Το επόμενο Όργανο, με ρόλο ωστόσο σχετικά περιορισμένο στην ΚΕΠΠΑ, είναι το **Κοινοβούλιο**. Αξίζει να σημειωθεί πως το Κοινοβούλιο - γενικά - μοιράζεται τη νομοθετική και δημοσιονομική εξουσία της Ένωσης με το Συμβούλιο.

Οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου είναι α) ο έλεγχος των διατεθειμένων από τον κοινοτικό προϋπολογισμό πόρων, β) η υποβολή ερωτήσεων και η διατύπωση συστάσεων στο Συμβούλιο για ζητήματα που αφορούν την ΚΕΠΠΑ, χωρίς ωστόσο να συμμετέχει με άμεσο τρόπο στη λήψη αποφάσεων, γ) η διαβούλευση με την Προεδρία, αναφορικά με τα βασικά γνωρίσματα της ΚΕΠΠΑ, δ) η τακτική ενημέρωση από πλευράς Προεδρίας και Επιτροπής για ζητήματα που αφορούν την ΚΕΠΠΑ.

Τα κυριότερα όργανα και οι κυριότεροι θεσμοί που δημιουργήθηκαν στην ΕΕ για την ΚΕΠΠΑ

Το όργανο της **Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ)** παρακολουθεί το διεθνές κλίμα αναφορικά με το πεδίο ενδιαφέροντος της ΚΕΠΠΑ και της ΕΠΑΑ και συνεισφέρει διαμορφώνοντας πολιτικές μέσω της υποβολής των απόψεών της στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Υποθέσεων (ΣΓΥΕΥ). Επιπροσθέτως, μπορεί να ασκήσει πολιτικό έλεγχο και στρατηγική διεύθυνση, υπό την εποπτεία του Συμβουλίου, σε περιπτώσεις στρατιωτικών επιχειρήσεων, αλλά και να επιβλέπει τόσο την εφαρμογή συμπεφωνημένων πολιτικών όσο και την πολιτική διεύθυνση και ανάπτυξη των δυνατοτήτων του στρατού.

Το Όργανο της **Επιτροπής Χειρισμού Κρίσεων με Πολιτικά Μέσα** δίνει λόγο στην ΕΠΑ και όπως μαρτυρά και το ίδιο το όνομά της, κύριος στόχος της είναι να χειριστεί ενδεχόμενες κρίσεις με πολιτικά μέσα.

Το επόμενο Όργανο είναι η **Στρατιωτική Επιτροπή (ΣΕ)**, η οποία απαρτίζεται από τους Αρχηγούς των Γενικών Επιτελείων Στρατού των κρατών μελών και η οποία έχει μόνιμη εκπροσώπηση στις Βρυξέλλες από τους Στρατιωτικούς Αντιπροσώπους της. Η Στρατιωτική Επιτροπή συνεδριάζει σε επίπεδο Α/ΓΕΕΘΑ, είτε κανονικά 2-4 φορές τον χρόνο, είτε έκτακτα. Πρακτικά, α) υποβάλλει στρατιωτικές συμβουλές και κατευθύνσεις στην ΕΠΑ και το Στρατιωτικό Επιτελείο και β) αξιολογεί τα σχέδια επιχειρήσεων.

Το **Στρατιωτικό Επιτελείο** είναι πηγή στρατιωτικών γνώσεων και υποστήριξης σε θέματα που άπτονται της ΕΠΑΑ, όπως για παράδειγμα η διεξαγωγή επιχειρήσεων χειρισμού κρίσεων. Σκοπός του είναι α) η έγκαιρη προειδοποίηση, β) η εκτίμηση καταστάσεων και γ) ο στρατηγικός προγραμματισμός. Σημειώνεται πως το εν λόγω Όργανο δεν προβαίνει στη σχεδίαση ή στη διεξαγωγή επιχειρήσεων, αλλά καθορίζει στρατιωτικούς στρατηγικούς στόχους. Ο επιχειρησιακός Διοικητής και το αντίστοιχο στρατηγείο είναι επιφορτισμένοι με τη σχεδίαση και διεύθυνση των επιχειρήσεων, ενώ το στρατηγείο ευθύνης επιλέγεται από το Συμβούλιο και την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας. Η χώρα μας συμμετέχει με 8 στελέχη στο Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ (Κατέρου, 2018) .

Ο κύριος συντονιστής της ΚΕΠΠΑ είναι ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΚΕΠΠΑ. Ο θεσμός αυτός θεσπίστηκε από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, προκειμένου να συγκαλύψει το μείζον ζήτημα της έλλειψης – έως τότε - ενός αξιωματούχου που θα εκπροσωπεί την ΕΕ στον κόσμο και θα εκφράζει την κοινή εξωτερική πολιτική της. Στόχος του Ύπατου Εκπροσώπου της ΚΕΠΠΑ είναι ουσιαστικά η προβολή των θέσεων της Ένωσης στον υπόλοιπο κόσμο, εδραιώνοντας έτσι την παρουσία της στη διεθνή πολιτική σκακιέρα. Έτσι, η ΕΕ αποκτά αξιοπιστία, καθώς οι ιδέες της αναφορικά με την ΚΕΠΠΑ καθρεφτίζονται σε ένα υπαρκτό πρόσωπο, που δουλειά του είναι να προωθεί τα συμφέροντά της ανά την

υφήλιο. Σημειώνεται πως ο Ύπατος Εκπρόσωπος υπηρετεί και ως Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου.

Οι αρμοδιότητές του είναι α) η συνδρομή στο Συμβούλιο μέσω διατύπωσης και εφαρμογής των πολιτικών αποφάσεων υπό τη σκέπη της ΚΕΠΠΑ και β) η διεξαγωγή πολιτικού διαλόγου με τρίτες χώρες, εκ μέρους του Συμβουλίου και κατόπιν πρόσκλησης της Προεδρίας.

Μείζονος σημασίας είναι πως ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΚΕΠΠΑ δεν μπορεί να εμποδίσει το Συμβούλιο να διορίζει, όποτε κρίνει αυτό απαραίτητο, ειδικό αντιπρόσωπο για επιμέρους πολιτικά θέματα. Πολλές φορές κατά το παρελθόν, ειδικοί αντιπρόσωποι διορίστηκαν για τις ειρηνευτικές διαδικασίες της Μέσης Ανατολής, της περιοχής των αφρικανικών Μεγάλων Λιμνών, καθώς στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας στην Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, το φθινόπωρο του 1999, δημιουργήθηκε η **Μονάδα Σχεδιασμού και Έγκαιρης Προειδοποίησης** (Policy Planning and Early Warning Unit - PU) στους κόλπους της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου, για να συγκαλύψει τη μεγάλη απόκλιση αντίδρασης των κρατών μελών στις διεθνείς εξελίξεις. Αιτίου του εν λόγω φαινομένου ήταν ότι δεν υπήρχε κάποιος κοινός ευρωπαϊκός φορέας που θα συνέλεγε και θα επεξεργαζόταν πληροφορίες και επομένως θα προχωρούσε στην ανάλυση μίας κατάστασης, των συνεπειών της και τους πιθανούς τρόπους δράσεις. Η διαδικασία αυτή γινόταν έως τότε μόνο σε εθνικό επίπεδο, από το κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά. Το εν λόγω Όργανο τελεί υπό την αιγίδα του Ύπατου Εκπροσώπου, στον οποίο παρέχει άμεση πολιτική στήριξη. Αρμοδιότητά του είναι α) η συλλογική ανάλυση των διεθνών προκλήσεων και των συνεπειών αυτών, β) η από κοινού μελέτη των πληροφοριών, προκειμένου να επιτευχθεί όσο το δυνατόν μικρότερη απόκλιση αντιδράσεων στην ΕΕ, γ) η αξιολόγηση των συμφερόντων της ΕΕ αναφορικά με την ΚΕΠΠΑ και η καταγραφή των εκάστοτε τομέων που θα μπορούσε μελλοντικά να επικεντρωθεί η ΚΕΠΠΑ, δ) η έγκαιρη διαπίστωση πολιτικών κρίσεων ή καταστάσεων που θα μπορούσαν επηρεάσουν την ΚΕΠΠΑ, ε) η επεξεργασία και εισηγήση τρόπων αντίδρασης του Συμβουλίου και η παρουσίαση εναλλακτικών λύσεων και στ) η διασύνδεση

του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με τις Επιτροπές Πολιτικής και Στρατιωτικής Διαχείρισης Κρίσεων.

Τα Εργαλεία και τα Μέσα της ΚΕΠΠΑ

Η **Κοινή Στρατηγική**, η οποία καθορίζεται ομόφωνα από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, θεσπίστηκε ως μέσο της ΚΕΠΠΑ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, στην οποία γίνεται αναφορά για το ότι το Συμβούλιο μπορεί να κάνει συστάσεις για κοινές στρατηγικές στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Η Κοινή Στρατηγική μεταφράζεται ως η μακροπρόθεσμη πολιτική της ΚΕΠΠΑ στους εκάστοτε τομείς που τα κράτη μέλη έχουν κοινά συμφέροντα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα κοινών στρατηγικών είναι α) οι Κοινές Στρατηγικές για τη Ρωσία, β) για τη Μεσόγειο και γ) για την Ουκρανία, των οποίων η σύσταση προήλθε από το Συμβούλιο και η έγκριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Κοινές θέσεις και δράσεις του Συμβουλίου θέτουν σε εφαρμογή την Κοινή Στρατηγική. Επιπλέον, το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, για όσες ενέργειες της Ένωσης εφάπτονται με τομείς που ήδη υπάρχει Κοινή Στρατηγική (Λουκά, 2017).

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ θέσπισε ως μέσο την **Κοινή Θέση**, η οποία – όπως προαναφέρθηκε - καθορίζεται από το Συμβούλιο και ορίζεται ως η θέση της ΕΕ για κάποιο ζήτημα γεωγραφικού ή θεματικού χαρακτήρα, είτε έναντι τρίτης χώρας, είτε σε μία διεθνή Διάσκεψη. Οι εθνικές πολιτικές των κρατών μελών πρέπει να είναι σύμφωνες με την κοινή θέση, σκιαγραφώντας έτσι τον δεσμευτικό της χαρακτήρα, κάτι που ισχύει και για τις προς ένταξη στην ΕΕ χώρες. Σε περίπτωση που υπάρχει Κοινή Στρατηγική για ένα θέμα, η απόφαση λαμβάνεται με ειδική πλειοψηφία. Διαφορετικά ενεργοποιείται η αρχή της ομοφωνίας.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ θέσπισε ως μέσο και την **Κοινή Δράση**, η οποία θα μπορούσαμε να πούμε πως μεταφράζεται ως μία συντονισμένη επιχειρησιακή δράση στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, προκειμένου να επιτευχθούν στόχοι, με οικονομικά κυρίως μέσα. Ο προσδιορισμός των στόχων, της εμβέλειας, των

μέσων προς διάθεση και των όρων εφαρμογής γίνεται από το Συμβούλιο. Στην κοινή δράση περιλαμβάνεται η κινητοποίηση πόρων (εξοπλισμός, ανθρώπινο δυναμικό, τεχνογνωσία, χρηματοδότηση). Όταν λαμβάνεται ως δεδομένη η Κοινή Στρατηγική σε ένα θέμα, η απόφαση λαμβάνεται με ειδική πλειοψηφία, διαφορετικά με ομοφωνία. Η στήριξη της παλαιστινιακής αρχής στην καταπολέμηση των τρομοκρατών που προέρχονται από τα εδάφη της, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα Κοινής Δράσης.

Μπορεί οι Δηλώσεις να μην προβλέπονται από κάποια Συνθήκη της ΕΕ, ωστόσο προϋπήρχαν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα από την εποχή της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας - τον προκάτοχο της ΚΕΠΠΑ και εκφράζουν μία δημόσια θέση, ένα αίτημα, ή μία προσδοκία της ΕΕ σε σχέση με μία τρίτη χώρα ή ένα διεθνές ζήτημα. Το Συμβούλιο και η Προεδρία είναι υπεύθυνοι για την απόφαση των Δηλώσεων, κύριο χαρακτηριστικό των οποίων είναι οι μη δεσμευτικές αποφάσεις για τα κράτη μέλη. Ωστόσο, χαρακτηρίζεται ως ένα μέσο ευέλικτο, που προτάσσει τη γρήγορη αντίδραση της ΕΕ, σε περίπτωση που συμβεί ένα περιστατικό σε οποιοδήποτε μέρος της υφελίου. Υπολογίζεται πως 150 και πλέον δηλώσεις εκδίδονται κάθε χρόνο με αντικείμενο αναφοράς τις διεθνείς εξελίξεις.

Μία ή περισσότερες χώρες, ή ένας θεσμός της ΕΕ, όπως η Επιτροπή, εκδίδουν τις **Διακηρύξεις** προκειμένου να εκφράσουν – αναφορικά με κάποιο ζήτημα - πάνω απόψεις, ερμηνεία, επιθυμία, κοινή αντίληψη. Η θέση τους δε χαρακτηρίζεται επίσημη, όπως θα χαρακτηριζόταν για παράδειγμα ένα νομικό κείμενο, αλλά είναι σημαντικές για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη διακήρυξη του Saint Malo, που αποτέλεσε την αιτία γέννησης της ΕΠΑΑ.

Με τη σύμφωνη γνώμη των κρατών μελών της ΕΕ και ενώπιον κυβερνήσεων τρίτων χωρών εκδίδονται από τα Όργανα της Προεδρίας και της Τρόικα τα **Διαβήματα**, ο αριθμός των οποίων ξεπερνά τα 150 ετησίως.

Η Προεδρία ή/και η Τρόικα με 50 περίπου χώρες και 10 περιφερειακούς Οργανισμούς μπορούν να διεξάγουν **Πολιτικό Διάλογο με τρίτες χώρες** σε

όλα τα επίπεδα. Τα πεδία που μπορεί να ανθίσει ο εν λόγω θεσμός είναι α) οι Διασκέψεις Κορυφής, β) σχήματα Πολιτικών Διευθυντών, γ) ΕΠΑ, δ) Ομάδες Εργασίας, καθώς και ε) Υπουργικές Συναντήσεις. Αναφορικά με τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες ακολουθείται διαδικασία ενισχυμένου πολιτικού διαλόγου.

Ο σκοπός του θεσμού της **Επιτόπιας Δράσης** εκπληρώνεται με την αποστολή ειδικών αντιπροσώπων ή ειδικών απεσταλμένων της Προεδρίας, προκειμένου να επιτευχθεί μία αποτελεσματικότερη παρουσία της ΕΕ, με παράλληλα διευκόλυνση των επαφών της με τους σημαντικότερους διεθνείς και περιφερειακούς Οργανισμούς.

Ο θεσμός της **Διαδικασίας Λήψης Αποφάσεων** έχει δύο πτυχές: 1) οι τελικές αποφάσεις για ζητήματα που άπτονται των ΚΕΠΠΑ- ΕΠΑΑ λαμβάνονται από το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων (ΣΓΥΕΣ) και 2) η λήψη των αποφάσεων που αφορούν την ΚΕΠΠΑ και έχουν στρατιωτικές/αμυντικές προεκτάσεις, λαμβάνονται πάντα με ομοφωνία. Σε περίπτωση υιοθέτησης κοινών δράσεων, κοινών θέσεων, λήψης αποφάσεων με βάση την κοινή στρατηγική και υιοθέτησης αποφάσεων που προβλέπουν την εφαρμογή κοινής θέσεως και δράσης, το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, ενώ για τα υπόλοιπα θέματα διαδικαστικού χαρακτήρα, οι αποφάσεις λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία.

ΕΠΑΑ

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, προοριζόμενη να εξυπηρετεί τους σκοπούς της ΚΕΠΠΑ, αποτελεί θα λέγαμε τον βραχίονα ασφαλείας της. Απώτερος σκοπός της ΕΠΑΑ είναι η διαμόρφωση ενός συστήματος κοινής αμυντικής πολιτικής, όπως αυτή προβλέπεται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, μέχρι στιγμής, περιορίζεται στη διαχείριση κρίσεων με στρατιωτικά και μη μέσα, αναλαμβάνοντας αποστολές διάσωσης και διατήρησης της ειρήνης με τη χρήση μάχιμων δυνάμεων. Στο πλαίσιο, ειδικότερα, της στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων η Στόχος της ΕΕ κατέστη να δημιουργήσει, εντός του 2003, μία στρατιωτική δύναμη περίπου 60.000

οπλιτών που θα μπορεί, μέσα σε διάστημα 60 ημερών, να αναπτύσσεται στην υπό κρίση περιοχή και να διατηρείται στο σημείο επί ένα ολόκληρο έτος, ο λεγόμενος «Ευρωστρατός». Ωστόσο, δεν είναι μία μόνιμη δύναμη, γι' αυτό ο όρος «Ευρωστρατός» θεωρείται από πολλούς μελετητές ως εσφαλμένος, καθώς δεν απεικονίζει πιστά την κατάσταση που επικρατεί στις ΚΕΠΠΑ και ΕΠΑΑ, ούτε και τις φάσεις εξέλιξής τους (Λουκά, 2017).

Στόχος της ΕΠΑΑ είναι η διαμόρφωση ενός συστήματος κοινής αμυντικής πολιτικής (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Άρθρο 17.1), ωστόσο στη δεδομένη χρονική συγκυρία οι αρμοδιότητές της περιορίζονται στη διαχείριση κρίσεων, με στρατιωτικά και μη μέσα, στο πλαίσιο των αποστολών τύπου Petersberg, οι οποίες όπως έχει προαναφερθεί στην παρούσα εργασία είναι ανθρωπιστικές αποστολές, αποστολές διάσωσης, αποστολές διατήρησης και αποκατάστασης της ειρήνης, διαχείρισης κρίσεων.

Ένας ακόμη σκοπός της ΕΠΑΑ αποτελεί το να καταστήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση ικανή να παρουσιάσει μία ενιαία και ισχυρή θέση στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της, αλλά και αναφορικά με τον τομέα της ασφάλειας, να την καταστήσει ικανή να δρα αποτελεσματικά για να προωθεί τα συμφέροντά της, αλλά και τα συμφέροντα της διεθνούς κοινότητας. Συνεπώς, η ΕΠΑΑ ευνοεί την προαγωγή της διεθνούς ασφάλειας, μέσω πολυμερών λύσεων, αλλά και μέσω του διεθνούς δικαίου. Κύριο στοιχείο της προσέγγισης που ακολουθεί η Ένωση στις εξωτερικές σχέσεις της είναι η πρόληψη των συγκρούσεων, πράγμα το οποίο επιτυγχάνεται μέσω της ΕΠΑΑ, η οποία παρέχει τη δυνατότητα διάθεσης στρατιωτικών επιλογών στην Ένωση, οι οποίες εντάσσονται στα μη στρατιωτικά μέσα πρόληψης/διαχείρισης των εκάστοτε κρίσεων.

Αξίζει να σημειωθεί πως μόνο στις περιπτώσεις που το NATO αποφασίζει να μην εμπλακεί, η ΕΕ μπορεί να αναπτύξει αυτόνομη δράση και να αναλάβει επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Έτσι, διαφαίνεται ξεκάθαρα στο διεθνές σύστημα ο πρωταρχικός ρόλος του NATO, το οποίο εξακολουθεί να αποτελεί τον αποκλειστικό φορέα της ευρωπαϊκής συλλογικής άμυνας. Ωστόσο, η πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Εθνών στον τομέα της διεθνούς ασφάλειας αναγνωρίζεται καθολικά. Οι αυτόνομες επιχειρήσεις της ΕΕ (EU-Led

Operations), υπό τη σκέπη της ΕΠΑΑ, μπορούν να διεξαχθούν με δύο τρόπους: α) αυτοδύναμα ή β) με προσφυγή στα μέσα και τις δυνατότητες που κατέχει το ΝΑΤΟ.

Δομή και Λειτουργία της ΕΠΑΑ

Οι πολιτικές και στρατιωτικές δομές της ΕΠΑΑ, με τη σύσταση και θέση σε λειτουργία των βασικών οργάνων (Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, Στρατιωτική Επιτροπή, Στρατιωτικό Επιτελείο), των υποβοηθητικών τους ομάδων και επιτροπών (Πολιτικό-Στρατιωτική Ομάδα, Ομάδα Εργασίας Στρατιωτικής Επιτροπής, Επιτροπή για τις Πολιτικές Πτυχές της Διαχείρισης των Κρίσεων, Ειδική Ομάδα του Γενικού Στρατιωτικού Στόχου), αλλά και τα όργανα της Γραμματείας του Συμβουλίου (Μονάδα Σχεδιασμού Πολιτικής, Κέντρο Αντιμετώπισης Κρίσεων), έχουν ήδη αποπερατωθεί. Επιπροσθέτως, έχει αποπερατωθεί και η διαδικασία απορρόφησης των αρμοδιοτήτων και των οργάνων της ΔΕΕ (Δορυφορικό Κέντρο, Ινστιτούτο Μελετών Ασφαλείας).

Αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας του μηχανισμού της ΕΠΑΑ, έχουν αποκρυσταλλωθεί οι διαδικασίες διαχείρισης των εκάστοτε κρίσεων, βρίσκονται όμως υπό συνεχή αναθεώρηση. Με αυτές περιγράφονται όλα στάδια διαχείρισης μιας κρίσης, από την πρώιμη φάση πριν την εκδήλωσή της, μέχρι και την τελική φάση της ανασυγκρότησης, ενώ έχει καθορισθεί το γενικό πλαίσιο του συστήματος χρηματοδότησης των διαφόρων στρατιωτικών επιχειρήσεων, η πολιτική, αλλά και το πρόγραμμα των ασκήσεων.

Η δυνατότητα της ΕΕ να αναλαμβάνει μερικές από τις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων ανακηρύχθηκε κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λάακεν, όπου, μάλιστα, η έννοια της επιχειρησιακής ικανότητας, ορίσθηκε ως μερική. Μόλις το 2003, οικοδομήθηκε η πλήρης επιχειρησιακή ικανότητα της ΕΕ, η ικανότητά της – με άλλα λόγια - να αναλαμβάνει τις πλέον απαιτητικές αποστολές τύπου Petersberg, Αξίζει να σημειωθεί πως ο χρονικός ορίζοντας του 2003, αρχικά αποτελούσε την προθεσμία για την εκπλήρωση στόχων που είχαν τεθεί στους τομείς των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών δυνατοτήτων.

Μετά και τις προαναφερθείσες εξελίξεις, την 1η Ιανουαρίου 2003, στο πλαίσιο εφαρμογής της μερικής επιχειρησιακής ικανότητας, η ΕΕ ανέλαβε την αστυνομική αποστολή στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η οποία αποτελούσε συνέχεια της αντίστοιχης αποστολής των Ηνωμένων Εθνών IPTF. Έναν χρόνο αργότερα και συγκεκριμένα, τον Δεκέμβριο του 2004, η ΕΕ ανέλαβε τη στρατιωτική επιχείρηση στη Βοσνία, σε αντικατάσταση της SFOR, με το όνομα «ALTHEA» (Ortega, 2003).

Τα όργανα υποστήριξης της ΕΠΑΑ

Η **Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας** (ΕΠΑ – Political and Security Committee), η οποία απαρτίζεται από τους εθνικούς αντιπροσώπους στη Μόνιμη Αντιπροσωπεία κάθε χώρας, επιπέδου πρέσβευς, συγκροτείται για πρώτη φορά στη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ελσίνκι και θεσπίστηκε με τη Συνθήκη της Νίκαιας. Η ΕΠΑ θεωρείται ως το δεξί χέρι, ή διαφορετικά, ο κινητήριος μοχλός της ΕΠΑΑ. Κύρια αρμοδιότητά της είναι η διαχείριση κρίσεων στην ΕΕ, υπό την αιγίδα του Συμβουλίου. Σε ήρεμες περιόδους, μη κρίσης, παρακολουθεί την εξέλιξη της διεθνούς κατάστασης και συμβάλλει στον καθορισμό πολιτικής της Ένωσης, υποβάλλοντας εισηγήσεις στο Συμβούλιο και μεριμνώντας για την εφαρμογή των συμπεφωνημένων πολιτικών. Σε περιόδους κρίσης, αποφασίζει η ίδια για την εξασφάλιση του πολιτικού ελέγχου και της στρατιωτικής διεύθυνσης μίας επιχείρησης διαχείρισης της παρούσας κρίσης. Η ΕΠΑ, η οποία οφείλει να εξετάζει το σύνολο των εναλλακτικών λύσεων για την αντίδραση της ΕΕ, συνεδριάζει, μεταξύ άλλων και το πρωί της ημέρας που διεξάγεται η Σύνοδος του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων, έτσι ώστε να επιτύχει την επικαιροποίηση των κειμένων συμπερασμάτων που πρόκειται να υιοθετήσουν οι Υπουργοί των κρατών μελών, ενώ συνεπικουρείται από την Επιτροπή Πολιτικών Πτυχών Διαχείρισης Κρίσεων (CivCom) και την Στρατιωτική Επιτροπή (EUMC) (Λουκά, 2017).

Οι Αρχηγοί ΓΕΕΘΑ των κρατών μελών ή αντιπρόσωποί τους αποτελούν τη **Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ** (EU Military Committee – EUMC), της οποίας η συγκρότηση επήλθε κατά τη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ελσίνκι και η θέσπιση με τη Συνθήκη της Νίκαιας. Η εν λόγω Επιτροπή αποτελεί το ανώτατο στρατιωτικό όργανο, υπό τη σκέπη τού Συμβουλίου. Αποστολή της είναι α) η παροχή στρατιωτικών συμβουλών, β) η υποβολή συστάσεων στην ΕΠΑ για στρατιωτικά ζητήματα και δραστηριότητες και γ) η παρακολούθηση της ομαλής εκτέλεσης των στρατιωτικών δράσεων κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων. Σε περιπτώσεις Διαχείρισης Κρίσεων, η Επιτροπή εκδίδει προκαταρκτική οδηγία προς το Στρατιωτικό Επιτελείο, προκειμένου να εκπονηθούν στρατιωτικές εναλλακτικές λύσεις, τις οποίες στη συνέχεια θα διαβιβάσει στην ΕΠΑ.

Η συγκρότηση του **Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ** (EU Military Staff – EUMS) αποφασίστηκε κατά τη διάρκεια της Συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ελσίνκι και θεσπίστηκε με τη Συνθήκη της Νίκαιας (Παρίσης, «Ευρωπαϊκή Άμυνα». Το Επιτελείο απαρτίζεται από περίπου 100 στρατιωτικούς των κρατών μελών και λειτουργεί υπό την καθοδήγηση της EUMC και παρέχει στρατιωτική εμπειρογνωμοσύνη, αλλά και υποστήριξη, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, στην ΚΕΠΠΑ. Το χαρακτηρίζουν τρεις κύριες επιχειρησιακές λειτουργίες: 1) έγκαιρη προειδοποίηση, 2) εκτίμηση κατάστασης και 3) στρατηγική σχεδίαση. Συνεπώς, το Επιτελείο παρακολουθεί δυνητικές κρίσεις, προσδιορίζει τις στρατιωτικές δυνάμεις για τις εκάστοτε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, συμβάλλοντας παράλληλα στην προετοιμασία τους, εργάζεται προς την οργάνωση και τον συντονισμό των διαδικασιών και τέλος, επιβλέπει τις επιχειρήσεις.

Το επόμενο Όργανο αποτελεί το νεότερο Όργανο της ΕΠΑΑ, καθώς συγκροτήθηκε μόλις το 2004, υπό την αιγίδα του Συμβουλίου. Ο λόγος για την **Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Άμυνας** (European Defence Agency). σκοπός της οποίας είναι η βελτίωση των δυνατοτήτων άμυνας και διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ, μέσα από την επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής συνεργασίας στους τομείς

της παραγωγής και ανάπτυξης στρατιωτικού και αμυντικού υλικού, της στρατιωτικής έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης. Η ευρωπαϊκή συνεργασία Οι ΗΠΑ κατέχουν τα σκήπτρα στον τομέα της αμυντικής έρευνας και τεχνολογίας, με την ΕΕ να υστερεί κατά πολύ, λόγω προφανώς της μικρότερης χρηματοδότησης, αλλά και κατάρρευσης των ευρωπαϊκών ερευνών. Αρμοδιότητες της Υπηρεσίας είναι α) η ανάπτυξη αμυντικών ικανοτήτων, β) η συνεργασία στους εξοπλισμούς, γ) η προαγωγή των τομέων της έρευνας και της τεχνολογίας και δ) η ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής τεχνολογικής βάσης (Ortega, 2003).

Τέλος, υπάρχουν και υποβοηθητικές ομάδες και Επιτροπές, όπως για παράδειγμα, η **Πολιτικοστρατιωτική Ομάδα (PMG)**, που είναι επιφορτισμένη με την προετοιμασία των συναντήσεων της ΕΠΑ και η **Επιτροπή για τις Πολιτικές Πτυχές της Διαχείρισης Κρίσεων (CivCom)**, που ρόλος της αποτελεί η παροχή συμβουλών στην ΕΠΑ για θέματα που άπτονται μη στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων.

Η Διαχείριση των Επιχειρήσεων τής ΕΠΑΑ

Οι τρεις παρακάτω τομείς των επιχειρήσεων ασφαλείας της ΕΠΑΑ αποτελούν αναπόφευκτα και τις τρεις συνιστώσες της: 1) οι **μη στρατιωτικές επιχειρήσεις**, στη διάρκεια των οποίων δε συμμετέχουν στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά πολίτες (αστυνομικοί, δικαστές, εμπειρογνώμονες). Κατά τη διάρκεια της Συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Φέιρα, καθορίστηκαν οι τέσσερις περιπτώσεις μη στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων: α) αστυνομική συνεργασία (ανάπτυξη αστυνομικών στην υπό κρίση περιοχή), β) ενίσχυση κράτους δικαίου (αποστολή δικαστών, εισαγγελέων, εμπειρογνομόνων), γ) ενίσχυση των θεσμών Δημόσιας Διοίκησης (διάθεση ειδικής ομάδας αξιωματούχων που θα φέρουν εις πέρας διενέργεια εκλογών, οργάνωση φορολογικού συστήματος, εκπαίδευση, παροχή ύδατος) και δ) πολιτική προστασία (ενίσχυση ανθρωπιστικών παραγόντων με ενέργειες βοήθειας).

Στις **στρατιωτικές επιχειρήσεις** συμμετέχουν στρατιωτικές δυνάμεις, οι οποίες διακρίνονται σε α) πολεμικές επιχειρήσεις, όταν το τελικό αποτέλεσμα επιτυγχάνεται με εξαναγκασμό μέσω στρατιωτικής ισχύος και β) σε μη πολεμικές επιχειρήσεις, όταν το αποτέλεσμα επιδιώκεται με χρήση μη στρατιωτικών μέσων (διπλωματία, οικονομικά μέσα, στρατιωτικές δυνάμεις ως μοχλός αποκλιμάκωσης και παροχής βοήθειας). Οι Επιχειρήσεις της ΕΕ εμπίπτουν στη δεύτερη κατηγορία, στις μη πολεμικές και είναι ανθρωπιστικές, υποστήριξης ειρήνης και εκκένωσης αμάχων (Ortega, 2003).

Η **πρόληψη συρράξεων** διαφέρει από τις δύο προαναφερθείσες συνιστώσες της ΕΠΑΑ, γιατί δε συνεπάγεται ανάπτυξη δυνάμεων στην περιοχή της σύρραξης, αλλά ενεργοποίηση θεσμικών οργάνων, υιοθέτηση προληπτικών πολιτικών και χρήση κατάλληλων μέσων, που θα καταφέρουν να καταστήσουν εφικτό τον έγκαιρο προσδιορισμό και την καταπολέμηση των αιτιών της εκάστοτε σύρραξης, αλλά επιπλέον, θα συνεισφέρουν στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας παρέμβασης της ΕΕ. Ειδικότερα, τα Όργανα που χρησιμοποιεί η ΕΠΑΑ για την πρόληψη των συρράξεων είναι: α) θεσμικά όργανα (ΕΠΑ, Στρατιωτικό Επιτελείο, όργανα γενικότερα που αναλύουν τη δεδομένη κατάσταση, προτείνουν ενέργειες και στη συνέχεια, παρακολουθούν την εξέλιξή τους), β) πολιτικές, όπως αυτές υπέρ του αφοπλισμού, του ελέγχου των εξοπλισμών και του περιορισμού εξαγωγών όπλων και γ) μέσα που εμπεριέχουν οικονομική ή ανθρωπιστική βοήθεια, πολιτικό διάλογο, διπλωματικές πιέσεις, αποστολή ειδικών απεσταλμένων και συνεργασία με Ευρωπαίους εταίρους ή και διεθνείς Οργανισμούς.

Βελτίωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ

Η ευρωπαϊκή διπλωματία θα αποκτούσε αδιαμφισβήτητα μεγαλύτερη βαρύτητα στο διεθνές διπλωματικό περιβάλλον, αν μπορούσε να υποστηρίξει την ανάπτυξη δικών της στρατιωτικών δυνάμεων, πράγμα το οποίο, μέχρι στιγμής,

δεν είναι εφικτό χωρίς την υποστήριξη των ΗΠΑ, η οποία δίδεται μέσω του NATO (Ortega, 2003).

Οι κύριοι λόγοι που καθιστούν αναγκαία την απόκτηση κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας από την Ευρώπη αριθμούνται σε τρεις: 1) Η ΕΕ οφείλει να παίζει σημαντικό πολιτικό ρόλο στη διεθνή σκηνή, καθώς αποτελεί έναν σημαντικό οικονομικό παράγοντα, 2) η Ένωση πρέπει να δύναται να εκφραστεί και να παρουσιάσει μία κοινή πολιτική βούληση και 3) η ΕΕ πρέπει να είναι σε θέση να υπερασπιστεί τα κοινά συμφέροντα των κρατών μελών της και να έρχεται σε αντιπαράθεση με τις διεθνείς κρίσεις που της ασκούν επιρροή.

Στις 7 Δεκεμβρίου 2000, κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας τροποποιήθηκαν οι σχετικές ρυθμίσεις με την άμυνα και υιοθετήθηκε μία έκθεση της γαλλικής προεδρίας για την ΕΠΑΑ. Η εν λόγω έκθεση, προκειμένου να καθησυχάσει κατά κύριο λόγο τους Βρετανούς και τους Δανούς, τόνιζε ότι η ανάληψη στρατιωτικών επιχειρήσεων από την ΕΕ «*δε συνεπάγεται τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού. Η δέσμευση εθνικών μέσων από τα κράτη μέλη για τη διεξαγωγή αυτών των επιχειρήσεων θα βασίζεται στις δικές τους κυρίαρχες αποφάσεις*». Εγκρίθηκαν, επίσης, από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων της ΕΕ, τα παραρτήματα που επισυνάφθηκαν στην έκθεση για την ΕΠΑΑ, με αντικείμενο την «ενδυνάμωση των μέσων της ΕΕ για τη μη στρατιωτική διαχείριση των κρίσεων», την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, τη Στρατιωτική Επιτροπή, το Στρατιωτικό Επιτελείο, τις σχέσεις μεταξύ ΕΕ και «*χωρών του NATO μη μελών της ΕΕ και των χωρών που είναι υποψήφιας για ένταξη στην ΕΕ*» και τις «*διευθετήσεις για τις διαβουλεύσεις και τη συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και του NATO*», γεγονός που προσδιόριζε τον τρόπο με τον οποίο το NATO θα διέθετε στην ΕΕ τις δομές διοίκησής του, τις δυνατότητες σχεδιασμού του, τα μέσα και τις δυνατότητές του. Η αρνησικυρία της Τουρκίας εντός της Συμμαχίας ήταν η αιτία «παγώματος» της πρόβλεψης για την εγγυημένη πρόσβαση της ΕΕ στις δυνατότητες σχεδιασμού του NATO, η οποία, μάλιστα, προκειμένου να άρει τις αντιρρήσεις της, έθεσε ως προϋπόθεση την αναβάθμιση της συμμετοχής της στον μηχανισμό διαμόρφωσης και λήψης αποφάσεων της ΕΠΑΑ. Τα επιχειρήματα που επικαλέστηκαν οι Τούρκοι ήταν: α) Η Τουρκία, ως συνδεδεμένο μέλος της ΔΕΕ, έχει δικαίωμα να συμμετέχει επί ίσοις όροις με τα

κράτη μέλη της ΕΕ στην ΕΠΑΑ, β) η τουρκική σύμπραξη στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ θα συμβάλει στην επιτυχή διεξαγωγή τους, γ) η σημαντική γεωστρατηγική θέση της Τουρκίας, αναφορικά με την ευρωπαϊκή ασφάλεια (γεινίαση με τη νοτιοανατολική Ευρώπη, τα Βαλκάνια, τον Καύκασο, το Ιράκ) δεν είναι δυνατόν να μη λαμβάνεται υπόψη από την ΕΕ και δ) η πλειονότητα των ενδεχόμενων περιοχών υπό κρίση βρίσκονται κοντά στην Τουρκία (Ortega, 2003).

Έτσι, λοιπόν, δημιουργήθηκε το «ζήτημα της συμμετοχής» των ευρωπαϊών συμμάχων που δεν είναι μέλη της ΕΕ στην ΕΠΑΑ το οποίο διευθετήθηκε τελικά το 2002, μετά από πολλές προσπάθειες. Η λύση που επιλέχθηκε περιλαμβάνει τέσσερα στοιχεία:

- Υιοθέτηση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών του κειμένου «Εφαρμογή των διατάξεων της Νίκαιας σχετικά με την εμπλοκή των Ευρωπαϊών Συμμάχων μη μελών της ΕΕ» γνωστού και ως «κείμενο των Βρυξελλών» (24-25 Οκτωβρίου 2002), το οποίο λειτούργησε ως εξειδίκευση πάνω στις ρυθμίσεις της Συνθήκης της Νίκαιας και επετεύχθη τελικά η λύση του προβλήματος εμπλοκής στην ΕΠΑΑ ευρωπαϊών συμμάχων που δεν είναι μέλη της ΕΕ.
- Τα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών, στα οποία επιβεβαιώθηκε ο σεβασμός προς τους σκοπούς της ΚΕΠΠΑ (άρθρο 11 της ΣΕΕ) και υπογραμμίστηκε η υποχρέωση τήρησης των αρχών του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών *«συμπεριλαμβανομένων των αρχών του Χάρτη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, την ειρηνική επίλυση των διαφορών και την αποχή από την απειλή ή την χρήση βίας»*.
- Το κείμενο απόφασης του NATO (North Atlantic Council decision sheet) (13 Δεκεμβρίου 2002) το οποίο επέφερε τη συμφωνία στην πολιτική αποδέσμευση όλων των εκκρεμών ζητημάτων στις σχέσεις της ΕΕ με το NATO.
- Την κοινή δήλωση ΕΕ-NATO για την ΕΠΑΑ (16 Δεκεμβρίου 2002), κατά την οποία ορίστηκαν ρητά οι βασικές αρχές που οφείλουν να διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των εν λόγω Οργανισμών.

Επιχειρήσεις της ΕΕ

Η ΕΕ έχει διοργανώσει μέχρι τώρα τρεις στρατιωτικές επιχειρήσεις, υπό τη σκέπη της ΕΠΑΑ (Ortega, 2003).

Η **επιχείρηση CONCORDIA στην ΠΓΔΜ**, ήταν μία επιχείρηση της ΕΕ με χρήση δυνατοτήτων και μέσων ΝΑΤΟ, αποτελώντας παράλληλα την πρώτη στρατιωτική επιχείρηση της ΕΕ. Η ανάληψή της έγινε στις 31 Μαρτίου 2003, σε αντικατάσταση της ΝΑΤΟϊκής ALLIED HARMONY και σε αυτήν έλαβαν μέρος 400 με 800 στρατιώτες από τη δύναμη EUROFOR και από χώρες εκτός ΕΕ. Στόχος της επιχείρησης ήταν η να δημιουργηθεί ένα σταθερό και ασφαλές περιβάλλον, για να μπορέσει η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ να εφαρμόσει τη συμφωνία της Οχρίδας. Επιπροσθέτως, η επιχείρηση αντιμετώπισε αφενός τα ζητήματα του αφοπλισμού και αφετέρου αυτά των δημοψηφισμάτων για τον καθορισμό της εθνικής υπόστασης, ενώ στις 15 Δεκεμβρίου 2003 αντικαταστάθηκε από την PROXIMA, μία αστυνομική επιχείρηση της ΕΕ.

Η **επιχείρηση ARTEMIS στο Κογκό** αποτελεί την πρώτη αυτόνομη επιχείρηση της ΕΕ. Οι δομές διοίκησης και ελέγχου για τον σχεδιασμό, την εκτέλεση και τον συντονισμό της επιχείρησης, καθώς και το στρατηγείο και η πλειοψηφία του προσωπικού, που ανήλθε σε 1400 άνδρες, προερχόμενο όχι μόνο από χώρες της ΕΕ, παρασχέθηκε από τη Γαλλία –ως κράτος πλαίσιο. Ύστερα από έκκληση του ΟΗΕ και ψήφισμα του Σ.Α., για να προστατευθούν πρόσφυγες και να σταθεροποιηθεί η περιοχή, η επιχείρηση έλαβε στις 12 Ιουνίου 2003 εντολή περάτωσης στην περιοχή Μπούνια των Μεγάλων Λιμνών, ενώ στις 1 Σεπτεμβρίου 2003 ολοκληρώθηκε, παραδίδοντας τη σκυτάλη στην επιχείρηση MONUC.

Η **επιχείρηση ALTHEA στη Βοσνία**, ήταν μία επιχείρηση της ΕΕ με χρήση δυνατοτήτων και μέσων του ΝΑΤΟ, η μεγαλύτερη έως και τις μέρες μας επιχείρηση της ΕΕ, με 7.000 άνδρες από 33 χώρες, 22 από την ΕΕ και 11 από

χώρες εκτός ΕΕ. Η επιχείρηση έλαβε χώρα στις 2 Δεκεμβρίου 2004, ύστερα από ψήφισμα του Σ.Α. του ΟΗΕ, και ουσιαστικά διαδέχθηκε τη SFOR του ΝΑΤΟ, ενώ το επιχειρησιακό της στρατηγείο εγκαθιδρύθηκε εντός SHAPE. Σκοπός της ήταν να σταθεροποιηθεί η χώρα και να παρακολουθήσει την εφαρμογή της συμφωνίας Dayton.

Πέραν των στρατιωτικών επιχειρήσεων έχουν αναληφθεί και αρκετές μη στρατιωτικές. Από αυτές οι κυριότερες είναι:

EU Police Mission (EUPM), Βοσνία: Αστυνομική επιχείρηση, που έλαβε χώρα στις 1 Ιανουαρίου 2003 και συνεχίζει τη δράση της, βοηθώντας την τοπική αστυνομία, φροντίζοντας την αναδιοργάνωσή της και πολεμώντας το οργανωμένο έγκλημα.

EUJUST THEMIS, Γεωργία. Δικαστική αποστολή, με στόχο την υποστήριξη των εκεί αρχών για την αναδιοργάνωση του ποινικού και του δικαστικού συστήματος. Η εν λόγω επιχείρηση αναπτύχθηκε στις 16 Ιουλίου 2004.

EUROL PROXIMA, ΠΓΔΜ. Αστυνομική αποστολή, που ξεκίνησε τη δράση της στις 15 Δεκεμβρίου 2003 και είχε ως στόχο την παροχή βοήθειας και αναδιοργάνωσης της κρατικής αστυνομίας. Αναπτύχθηκε στις

EU BAM RAFAH, σύνορα Παλαιστίνης – Αιγύπτου. Έχει σκοπό τον έλεγχο ορθής εφαρμογής των συμφωνιών για τη λειτουργία του συνοριακού περάσματος Rafah, που είναι ζωτικό για την οικονομία της Παλαιστίνης και την ασφάλεια του Ισραήλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Η συμμετοχή της Ελλάδας σε αποστολές της ΕΕ

Κατά τη διάρκεια της ιστορίας της, η Ελλάδα έχει ακολουθήσει μία πορεία ασταθούς εξέλιξης στην εξωτερική της πολιτική, επηρεαζόμενη από τις συνεχείς διαφοροποιήσεις του διεθνούς γίνεσθαι και των προκλήσεων που καλείται να αντιμετωπίσει, ωστόσο θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως παραμένει σταθερή στον κεντρικό και στρατηγικό προσανατολισμό της, αν και υπήρξε περίοδος στη δεκαετία του 1980, που αποχώρησε από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ.

Στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών καθορίζεται ότι η χώρα μας θα πρέπει να είναι συνεπής απέναντι στις συμμαχικές της υποχρεώσεις αλλά και στις δεσμεύσεις που πηγάζουν από τη συμμετοχή της στους διάφορους οργανισμούς, σύμφωνα πάντα με τη γενική αρχή της εξωτερικής της πολιτικής και σε ό,τι αφορά τη συμμετοχή της χώρας στους διεθνείς θεσμούς (mfa.gr, 2020).

Ειδικότερα το ΥΠΕΞ αναφέρει: *«Η παρουσία της Ελλάδος στα διεθνή fora έχει τη σημαντική ιστορική της διάσταση (ιδρυτικό μέλος του ΟΗΕ, παλαιό μέλος Ε.Ε και ΝΑΤΟ) και προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία, καθότι βασικό συστατικό της εξωτερικής πολιτικής της είναι ο σεβασμός του διεθνούς δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που αποτελούν τα θεμέλια της διεθνούς κοινότητας».*

Συνεπώς, προκύπτει το ελληνικό εθνικό πολιτικό και στρατηγικό δόγμα, όπως και περιγράφεται αναλυτικά στην εκάστοτε «Λευκή Βίβλο για τις Ένοπλες Δυνάμεις» του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και σε πλήρη συσχέτιση με την γενικού περιεχομένου τοποθέτηση του Υπουργείου Εξωτερικών

Στη Λευκή Βίβλο του έτους 2014 τονίζεται η σημασία της υποχρέωσης της Ελλάδας ως μέλος των παγκόσμιων και περιφερειακών θεσμών ασφαλείας (ΟΗΕ, ΕΕ, ΝΑΤΟ, ΟΑΣΕ) να συμβάλει στην επίτευξη της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται: *«Σε διεθνές επίπεδο, η Ελλάδα,*

ως χώρα με βαθιά πίστη, στη συμβολή του ρόλου του ΟΗΕ, στη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας και την επίλυση των διεθνών διαφορών, διαχρονικά, στήριζε και θα συνεχίσει να στηρίζει τις σχετικές πρωτοβουλίες του Οργανισμού και να μετέχει στα συναφή διεθνή όργανα και συμβάσεις».

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, η Ελλάδα ως μέλος του ΝΑΤΟ ακολούθησε το σύνολο των χωρών της συμμαχίας ως κύριο προσανατολισμό μίας ευρύτερης εξωτερικής της πολιτικής για το ΝΑΤΟ, που τέθηκε σε αμφισβήτηση στις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν βρέθηκε χωρίς αποστολή κατά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Ωστόσο, το ΝΑΤΟ βρήκε γρήγορα νέο σκοπό, ως ο βασικός «παίχτης» του διεθνούς συστήματος, στην παραγωγή σταθερότητας και ασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ ο σκοπός αυτός πήρε σάρκα και οστά σε μορφή αποστολής στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, όταν και συνέβη το τρομοκρατικό χτύπημα στους δίδυμους πύργους της Νέα Υόρκης.

Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο των Ενόπλων Δυνάμεων του 1996 – 1997, καθορίζεται ρητά ότι η Ελλάδα θα πρέπει να έχει ενεργό ρόλο στη βορειο - ατλαντική συμμαχία. *«Είναι πεποίθηση ότι το ΝΑΤΟ έχει τις δυνατότητες να αποτελέσει την καλύτερη δυνατή εγγύηση της ειρήνης στα Βαλκάνια και την Ευρώπη, ως η μόνη αξιόλογη υπάρχουσα στρατιωτική οντότητα μετά την κατάρρευση του διπολικού συστήματος».* Χαρακτηριστικό της πορείας εναρμόνισης της Ελλάδας προς τις διεθνείς τάσεις και προσταγές, είναι ότι μέσα στη Λευκή Βίβλο του 1996 - 1997 αναφέρονται τα κυριότερα συμπεράσματα από τη Διακήρυξη της Μαδρίτης, όπου δηλώνονται και οι προθέσεις της συμμαχίας για τη συνεργασία με τη Ρωσία στην ευρωπαϊκή ασφάλεια και την παγκόσμια ειρήνη. Αξίζει να σημειωθεί πως στη σύνταξη της Λευκής Βίβλου του 2014, αναφέρεται ρητά ότι η χώρα μας οφείλει να πορεύεται συμμορφούμενη με τις αποφάσεις της σύσκεψης κορυφής του ΝΑΤΟ στη Λισσαβόνα (2010). Επιπροσθέτως, η Ελλάδα οφείλει να συμμορφώνεται με τις αποφάσεις της συνόδου κορυφής του Σικάγο, όπου καθορίστηκε ότι θα ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα από τη συμμαχία, ώστε να δημιουργηθούν έξυπνες δυνάμεις που θα της δώσουν τη δυνατότητα ταχείας ανάπτυξης, προκειμένου να εκπληρωθούν οι αποστολές της. Η δομή αυτών των εν λόγω δυνάμεων περιγράφεται με τον όρο «Smart Defense» και αποτελεί την

προσπάθεια κυρίως των ΗΠΑ, της κεντρικής δύναμης του NATO, να εμπλέξει σε μεγαλύτερο βαθμό τις συμμαχικές χώρες στις μελλοντικές αποστολές της.

Μετά το πέρας της ψυχροπολεμικής περιόδου, η ΕΕ εισήλθε, ομοίως με το NATO, σε μία εποχή απαρχής αναζήτησης της ταυτότητάς της και της θέσης της στο διεθνές πολιτικό γίγνεσθαι, με αποτέλεσμα να λειτουργεί ως μία οντότητα αποτελούμενη από μία σειρά συμφωνιών, η οποία ξεκινούσε σταδιακά να εξερευνά τα περιθώρια ανάπτυξης μίας ενιαίας αμυντικής πολιτικής (mfa.gr, 2020).

Σύμφωνα με το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών (2018), η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρώπης (ΚΕΠΠΑ), αποσκοπεί στη: *«διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων, της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της Ένωσης, η ενίσχυση της ασφάλειάς της, η διατήρηση της ειρήνης και η ενδυνάμωση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη του ΟΗΕ, την Τελική Πράξη του Ελσίνκι και τους στόχους της Χάρτας των Παρισίων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τα εξωτερικά σύνορα»*.

Στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών διαφαίνεται η ξεκάθαρη στάση της Ελλάδας ως προς τις ευρωπαϊκές αποφάσεις:

«Η Ελλάδα υπήρξε ανέκαθεν μεταξύ των χωρών που τάσσονταν υπέρ της ανάπτυξης μίας Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής Ασφάλειας της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της ανάδειξης μίας ευρωπαϊκής ταυτότητας στον τομέα της άμυνας. Στο πλαίσιο αυτό η Ελλάδα υποστήριξε καθ'όλη τη διάρκεια της εξελικτικής διαδικασίας την ανάγκη ενίσχυσης της Ένωσης με μία αξιόπιστη και ισχυρή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, η οποία θα διαθέτει το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο, τη συνοχή και συνεκτικότητα, καθώς και τα επιχειρησιακά εργαλεία για την ανάδειξη του ρόλου της Ένωσης στη διεθνή σκηνή».

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως το ελληνικό κράτος είναι ενεργό και ιδρυτικό μέλος των κυριότερων σύγχρονων οργανισμών όπως ο ΟΗΕ και η ΕΕ, αλλά και της ισχυρότερης ίσως αυτή τη στιγμή συμμαχίας, αυτή του NATO. Οι

εν λόγω δομές έχουν αποδεχθεί τον ρόλο του «υπεύθυνου διεθνή παράγοντα διασφάλισης της παγκόσμιας ασφάλειας και ειρήνης» και η Ελλάδα ως μέλος των εν λόγω δομών και σύμφωνα με τα όσα καθορίζονται από την εξωτερική πολιτική της δε θα μπορούσε να απουσιάζει από τη συνολική συνεισφορά των κρατών μελών αναφορικά με την παγκόσμια σταθερότητα (mfa.gr, 2020).

Άλλωστε, είναι κοινώς αποδεκτό ότι η χώρα μας έχει μακρά και σημαντική ιστορία στην περιοχή και αποτελεί ενεργό μέλος πολλών διεθνικών θεσμών παραγωγής ασφαλείας, ενώ παρουσιάζεται, πολλές φορές, ως μία εκ των βασικών βαλκανικών παραμέτρων. Η σημαντικότητα που διέπει τον ρόλο της Ελλάδας για την ευρύτερη περιοχή της βαλκανικής χερσονήσου οφείλεται στη γεωγραφική θέση της, η οποία συνδέει τρεις ηπείρους, αλλά και στο γεγονός ότι αποτελεί φυσική πύλη των Βαλκανίων από και προς τη Μεσόγειο. Τα Βαλκάνια - πέραν των ιδιαιτεροτήτων τους - είναι σημαντικό πεδίο δράσης της ελληνικής πολιτικής, ωστόσο αποτελούν και πεδίο στρατηγικών συγκρούσεων εξαιτίας συμφερόντων, προερχομένων από τις Μεγάλες Δυνάμεις της παγκόσμιας τάξης.

Η Ελλάδα θέλοντας να διατηρήσει μία πολυδιάστατη πολιτική, υπήρξαν φορές που η κατεύθυνση που πήρε, μέσω των πολιτικών της επιλογών, προβλημάτισαν τους συμμάχους της στο NATO και τους εταίρους της στην ΕΕ.. Αναπόφευκτα, λοιπόν, η Ελληνική Κυβέρνηση βρέθηκε αρκετές φορές απέναντι στους συμμάχους της σε μία προσπάθεια να υπερασπισθεί παραδοσιακές σχέσεις με βαλκανικές χώρες ή τη Ρωσία. Άλλωστε στη χώρα υπήρχε πάντοτε μία αίσθηση ότι τα συμφέροντά της θα ικανοποιούνταν σε μεγαλύτερο βαθμό αν επιτύγχανε σύμπλευση με τη Ρωσία ή τουλάχιστον μία πολυδιάστατη πολιτική με ΗΠΑ και Ρωσία ταυτόχρονα, η οποία απόρρεε από το πολιτικό άνοιγμα της Κυβέρνησης Καραμανλή προς τη Μόσχα το 2007.

Τα κίνητρα συμμετοχής της Ελλάδας μας στις εκάστοτε διεθνείς ειρηνευτικές αποστολές μέσω διεθνών οργανισμών και NATO είναι πάρα πολλά.

Ενδεικτικά:

- 1 *«Με τη συμμετοχή της χώρας σε αποστολές που γίνονται υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, η χώρα αναγνωρίζεται διεθνώς, αφού συμβάλει στην βασική αποστολή του οργανισμού που αφορά τη διατήρηση της*

έννομης τάξης και της διεθνούς νομιμότητας. Με τη συμμετοχή της σε δράσεις του οργανισμού αποδεικνύει τη χρηστικότητα της και την ενεργή της στάση στα προβλήματα της διεθνούς κοινωνίας. Βελτιώνει τις πιθανότητες να διεκδικήσει θέση μη μονίμου αντιπροσώπου στο Συμβούλιο Ασφαλείας, καθώς θα έχει να επιδείξει έργο προς την κατεύθυνση της διεθνούς ασφάλειας» (ΥΠΕΞ, 2004).

- 2 *«Ενίσχυση της συμμαχικής εικόνας της Ελλάδος εντός του ΝΑΤΟ, καθώς η χώρα δεν αποτελεί καταναλωτή ασφάλειας εντός της συμμαχίας (free - ride), αλλά συνεισφέρει στο σύνολό της και τους σκοπούς της».*
- 3 *Με τη συμμετοχή της Ελλάδας σε αντίστοιχες επιχειρήσεις αποδεικνύεται στους εταίρους της ότι αποτελεί ενεργό μέλος της ένωσης, αλλά και ότι σε παγκόσμιο επίπεδο πρεσβεύει τη σταθερότητα και την προσήλωση της εξωτερικής της πολιτικής σε θέματα ασφάλειας και ειρήνης.*
- 4 *«Διαδραματίζει περιφερειακό ρυθμιστικό ρόλο σε ιδιαίτερα ευαίσθητες περιοχές, με τη γενικά αποδεκτή θετική εικόνα που παρουσιάζει η Ελλάδα, ιδιαίτερα σε χώρες που ο δυτικός συνασπισμός δεν είναι αποδεκτός. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η προσέγγιση της Ελλάδας με την Αίγυπτο και τον αραβικό χώρο, την περίοδο που έχει προσεγγίσει και το Ισραήλ»*
- 5 *«Ανεκτίμητη περιουσία αποτελεί η συγκέντρωση εμπειριών του στρατιωτικού προσωπικού από τις κοινές επιχειρήσεις με συναδέλφους άλλων χωρών».*
- 6 *«Ανάπτυξη και βελτίωση των διπλωματικών σχέσεων σε πολιτικό αλλά και στρατιωτικό επίπεδο (Ακόλουθοι Άμυνας), αλλά και της ευρύτερης στρατιωτικής συνεργασίας μέσα από τη συνεργασία διακρατικών επιτροπών κατά την προσπάθεια εξεύρεσης λύσης»*

Συνεπώς, η Ελλάδα ως μέλος των διεθνικών θεσμών παραγωγής ασφάλειας και σταθερότητας και λαμβάνοντας υπόψη μας τη σημαντική γεωγραφικής θέσης που κατέχει, καθώς και τις σχέσεις που διατηρεί με πλήθος κρατών του δυτικού και αραβικού κόσμου, μπορεί να αποτελέσει εργαλείο στα χέρια των οργανισμών για την υλοποίηση των ειρηνευτικών τους αποστολών.

Σύμφωνα με το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «η χώρα είναι προσανατολισμένη να τηρεί τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή της στο ΝΑΤΟ και τους διεθνείς οργανισμούς, αποτελώντας μέλος μίας Ευρώπης που κινείται στην κατεύθυνση της συλλογικής άμυνας, παράλληλα με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ωστόσο δε θα πρέπει να παραγνωρίζεται ότι αποτελεί προτεραιότητα για την ίδια η εμπλοκή της σε

περιοχές άμεσου στρατηγικού ενδιαφέροντος (Βαλκάνια, Μέση Ανατολή, Βόρεια Αφρική – Ανατολική Μεσόγειο)».

Η χώρα μας έχει αποδεχτεί την αναγκαιότητα της αποστολής στρατευμάτων εκτός του εθνικού της χώρου, στα πλαίσια των διεθνών δράσεων για την υλοποίηση των παραπάνω. Συγκεκριμένα: *«Η Ελλάδα από ιδρύσεως αποτελούσε τη χώρα παράδειγμα που αγωνίζονταν για την επικράτηση των βασικών αρχών του ανθρωπίνου γένους (της ειρήνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας της δικαιοσύνης και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας), ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που υπερασπίστηκε τα ιδανικά αυτά σε παγκόσμιο επίπεδο, παραδίδοντας μαθήματα αυτοθυσίας»* (Περσικοί πόλεμοι, Έπος 1940 – 1941).

Η Ελλάδα δε συμμερίζεται την ανάμειξη τρίτων εξωγενών παραγόντων στα εσωτερικά μίας χώρας, παραμένοντας πιστή στην παράδοση και τις αρχές της δημοκρατίας. Σύμφωνα με τη γενική κατεύθυνση που καθορίζεται από το Υπουργείο Εξωτερικών (Hellenic Republic - MFA, 2018) και την επίσημη ανάρτηση στην ιστοσελίδα του ΓΕΕΘΑ, η Ελλάδα: *«Θέτει ως βασική προϋπόθεση, κατά την εφαρμογή της εξωτερικής της πολιτικής στη συμμετοχή των ειρηνευτικών αποστολών, την ύπαρξη απόφασης (resolution) ή εντολής (mandate) από τον ΟΗΕ, πριν τη συγκρότηση της δύναμης, τη διαμόρφωση καθορισμένης ιεραρχίας και την υιοθέτηση ξεκάθαρων κανόνων εμπλοκής».*

Όπως καθορίζεται από τον ν. 2292/1995 (άρθρο 11, παρ 12), *«ο ΑΓΕΕΘΑ είναι ο μόνος αρμόδιος για την οργάνωση, διάθεση, καθώς και για την παρακολούθηση και τον έλεγχο των Δυνάμεων που βρίσκονται σε αποστολές εκτός της ελληνικής Επικράτειας, σύμφωνα με τις αποφάσεις που λαμβάνει το ΚΥΣΕΑ».*

Η συνεισφορά της Ελλάδας στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας & Άμυνας

Σύμφωνα με στοιχεία από το ελληνικό ΥΠΕΞ, «το 2003, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας της ΕΕ, υιοθετήθηκε η Ευρωπαϊκή Στρατηγική

Ασφαλείας (ΕΣΑ), μέσα στην καταγράφηκαν απειλές και προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ, καθώς και διάφοροι μακροπρόθεσμοι στόχοι της στον τομέα της ΚΕΠΠΑ. Η Στρατηγική αυτή αποτέλεσε το πλαίσιο αναφοράς για την ΕΠΑΑ, καθώς και για τη διάδοχό της, ΚΠΑΑ, έως τον Ιούνιο του 2016 που παρουσιάστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ επί θεμάτων Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (EU Global Strategy on Foreign and Security Policy). Η Ελλάδα συμμετείχε ενεργά στη διαδικασία κατάρτισης της Παγκόσμιας Στρατηγικής».

Σύμφωνα με την ίδια πηγή, «πέραν της ΕΣΑ, κατά την Ελληνική Προεδρία του 2003 σημειώθηκαν καθοριστικές εξελίξεις σε πολλές πτυχές της (τότε) Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ): 1) αποφασίσθηκε η ανάπτυξη της πρώτης μη στρατιωτικής αποστολής (αστυνομική αποστολή EUPM στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη) και της πρώτης στρατιωτικής επιχείρησης της ΕΕ (CONCORDIA στην πΓΔΜ), 2) οριστικοποιήθηκε το θεσμικό πλαίσιο για τις σχέσεις ΕΕ - ΝΑΤΟ, 3) διεξήχθησαν τα πρώτα εκπαιδευτικά προγράμματα σε θέματα ΚΠΑΑ και 4) έγιναν σημαντικά βήματα για τη θέσπιση οργανισμού στον τομέα της αμυντικής συνεργασίας και των εξοπλισμών (του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας)».

Κατά τη διάρκεια της ελληνικής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ (α' εξάμηνο 2014), η Ελλάδα διοργάνωσε κάποιες υποστηρικτικές δράσεις στον τομέα της ΚΠΑΑ, όπως άτυπες Συνόδους, ημερίδες και σεμινάρια, με έμφαση σε θέματα θαλάσσιας ασφάλειας και επιτήρησης, ενίσχυσης στρατιωτικών δυνατοτήτων, κυβερνοασφάλειας και αμυντικής βιωσιμότητας. Σημειώνεται ότι αφότου τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λισσαβόνας, η Προεδρία στα θέματα ΚΕΠΠΑ/ΚΠΑΑ ασκείται από την Ύπατη Εκπρόσωπο και συνεπώς, ο ρόλος της εκάστοτε Προεδρίας του Συμβουλίου, στους συγκεκριμένους τομείς, περιορίζεται στη διοργάνωση υποστηρικτικών δράσεων (Υπουργείο Εξωτερικών, 2019).

Στο πλαίσιο της υλοποίησης των προβλέψεων της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ και έχοντας ως γνώμονα την επίτευξη ουσιαστικής στρατηγικής αυτονομίας της Ένωσης, η χώρα μας συνεχίζει και συμμετέχει ενεργά στις διεργασίες για την ενίσχυση της ΚΠΑΑ. Και αυτό στην κατεύθυνση ενίσχυσης του ρόλου της

ως αξιόπιστου διεθνούς παράγοντα ασφάλειας και σταθερότητας (mfa.gr, 2020).

Ελληνικές θέσεις και συμβολή στην ανάπτυξη δυνατοτήτων της ΚΠΑΑ

Αναφορικά με τις θέσεις του ελληνικού κράτους και τη συμβολή του στην ανάπτυξη των δυνατοτήτων της ΚΠΑΑ, το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών (2019) καθιστά σαφή τα παρακάτω: *«Η Ελλάδα τάσσεται υπέρ της συνολικής προσέγγισης στην αντιμετώπιση των κρίσεων σύμφωνα με την οποία οι δύο πτυχές της ΚΠΑΑ (στρατιωτική και μη-στρατιωτική) θα πρέπει να αναπτύσσονται παράλληλα και ισόρροπα, με συνεκτική χρήση όλων των εργαλείων που διαθέτει η ΕΕ. Η συμβολή της Ελλάδας στην ανάπτυξη των ευρωπαϊκών στρατιωτικών και μη-στρατιωτικών δυνατοτήτων για τη διαχείριση κρίσεων είναι ουσιαστική και έχει κατατάξει τη χώρα μας μεταξύ των κυριότερων υποστηρικτών της ΚΠΑΑ. Η συνεισφορά μας αυτή δεν περιορίζει βεβαίως τις αμυντικές δυνατότητες της χώρας μας, αλλά αντίθετα συμβάλλει στην ενίσχυσή τους. Στο πλαίσιο της συνεισφοράς της στην ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ, η χώρα μας έχει διαθέσει το Στρατηγείο της Λάρισας, για τη διεξαγωγή αυτόνομων στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ. Σημειωτέον ότι το Στρατηγείο της Λάρισας αποτελεί ένα εκ των πέντε υποψηφίων Επιχειρησιακών Στρατηγείων (OHQs) των κρατών-μελών (μαζί με της Γαλλίας, Ιταλίας, Ην. Βασιλείου και Γερμανίας) προς –κατά περίπτωση- ενεργοποίηση, για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων ΚΠΑΑ. Επιπροσθέτως, η Ελλάδα ηγείται, ως έθνος – πλαίσιο, πολυεθνικού Τακτικού Σχηματισμού Μάχης (HELBROC Battlegroup) με δυνατότητα ταχείας αντίδρασης, με τη συμμετοχή της Κύπρου, της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και της Ουκρανίας. Η Ελλάδα συμβάλλει, επίσης, καθοριστικά στην επιχειρησιακή διάσταση της ΚΠΑΑ στη θάλασσα, έχοντας θέσει το Πολυεθνικό Συντονιστικό Κέντρο Στρατηγικών Θαλασσίων Μεταφορών (ΠΟΣΚΕΣΘΑΜ) του Πειραιά στη διάθεση της ΕΕ και των κρατών-μελών μετά την σύναψη σχετικών συμφωνιών.*

Οι αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας και η ελληνική συμμετοχή

Η δράση της ΕΕ στον τομέα των αποστολών και επιχειρήσεων με στρατιωτικά ή μη μέσα διευρύνεται συνεχώς από το 2003, όταν και αποφασίσθηκε η πρώτη μη στρατιωτική αποστολή της ΕΕ στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων και συγκεκριμένα, η αστυνομική αποστολή EUPM στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Η πλειοψηφία των αποστολών είναι μη στρατιωτικού χαρακτήρα, με έμφαση σε θέματα ενδυνάμωσης του Κράτους Δικαίου και ενίσχυσης δυνατοτήτων (capacity building) (mfa.gr, 2020).

Από τις 15 στρατιωτικές και μη στρατιωτικές επιχειρήσεις/αποστολές της ΚΠΑΑ που βρίσκονται σε εξέλιξη, η Ελλάδα συμμετέχει σήμερα σε επτά και ειδικότερα στις: EUNAVFOR MED Operation Sophia, EUFOR Althea, EULEX Kosovo, EUMM Georgia, , EU NAVFOR ATALANTA, EUAM Ukraine, EUTM Mali.

Αναφορικά με τις ειρηνευτικές αποστολές, η χώρα μας συνδράμει αυτή τη στιγμή σε δώδεκα, όπως αυτές περιγράφονται στην επίσημη ιστοσελίδα του ΓΕΕΘΑ.

Ειδικότερα, πρόκειται για τις παρακάτω ειρηνευτικές αποστολές:

- Επιχείρηση ΕΕ, “ATALANTA”
- Λίβανος, “UNIFIL”
- Βοσνία – Ερζεγοβίνη, Επιχείρηση “ALTHEA”
- Επιχείρηση Joint Enterprise – Deterrent Presence (ΕΛΔΥΚΟ 3)
- Πρώην Γιουγκοσλαβία Δημοκρατίας Μακεδονίας (ΠΓΔΜ) – ΝΗQ – SKOPJE
- Αφγανιστάν, Resolute Support Mission (RSM)
- Επιχείρηση “Active Endeavour”
- Επιχείρηση “Enduring Freedom”
- Σύνδεσμος Βελιγράδι

- Standing NATO Maritime Group (SNMG-2)
- Standing NATO Mine Countermeasures Group 2 (SNMCMG – 2)
- EUTM MALI (ΜΑΛΙ)

Σημειώνεται πως, εκτός των προαναφερθέντων, υπάρχουν 28 διεθνείς αποστολές, στις οποίες συμμετείχε η χώρα μας και έχουν πλέον περατωθεί, όπως τονίζει το ΓΕΕΘΑ.

Στην παρούσα μελέτη αναλύονται όλες οι επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις οποίες συμμετέχει στην παρούσα χρονική στιγμή η Ελλάδα. Από το 2003 που αποφασίστηκε η πρώτη μη στρατιωτική αποστολή της Ε.Ε. στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων (αστυνομική αποστολή EUPM στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη), η ευρωπαϊκή δράση στις αποστολές και επιχειρήσεις στρατιωτικών ή μη μέσων διευρύνεται με ταχείς ρυθμούς, ωστόσο αξίζει να σημειωθεί πως η συντριπτική πλειοψηφία των αποστολών είναι μη στρατιωτικού χαρακτήρα, τονίζοντας ζητήματα ανάπτυξης δυνατοτήτων και ενδυνάμωσης του κράτους δικαίου. Η χώρα μας στη δεδομένη χρονική στιγμή συμμετέχει σε επτά επιχειρήσεις της Ε.Ε. (geetha.mil.gr, 2020):

1. EUNAVFOR MED Operation Sophia
2. EUFOR Althea
3. EULEX Kosovo
4. EUMM Georgia
5. EU NAVFOR ATALANTA
6. EUAM Ukraine
7. EUTM Mali

EUNAVFOR MED Operation Sophia

Η επιχείρηση EUNAVFOR MED / SOPHIA συστάθηκε τον Απρίλιο του 2015 με αφορμή ναυάγια μεταναστών στη Λιβύη και έχει ως στόχο να καταπολεμήσει

το επιχειρησιακό μοντέλο της παράνομης διακίνησης μεταναστών από τη χώρα της Λιβύης μέσα από συστηματικές προσπάθειες που προσανατολίζονται στο να αναγνωρίζει, να κατάσχει και να καταστρέφει σκάφη ή άλλα μέσα πριν να χρησιμοποιηθούν, ενώ της δόθηκαν δύο παρατάσεις ενός χρόνου, η πρώτη που έληξε στις 17 Ιουνίου 2016 και η δεύτερη στις 24 Ιουλίου 2017, όταν και αποφασίστηκε να παραταθεί έως τις 31 Δεκεμβρίου 2018. Η βάση της βρίσκεται στην πόλη της Ρώμης, ενώ στο τιμόνι βρίσκονται δύο Ιταλοί και ένας Γάλλος.

. Η διαδικασία υλοποίησης της επιχείρησης απαρτίζεται από τέσσερις φάσεις (geetha.mil.gr, 2020):

- Ανάπτυξη Δύναμης, εκτίμηση κατάστασης.
- Επίτευξη ασφάλειας, αντιμετώπιση απειλών στην Περιοχή Επιχειρήσεων.
- Αποδόμηση – αποδιοργάνωση δικτύου παράνομων διακινητών.
- Απόδοση δυνάμεων στα συνεισφέροντα Κράτη.

Στη βασική αποστολή προστέθηκαν άλλοι δύο επιχειρησιακοί στόχοι:

- Συμβολή της επιχείρησης στο εμπάργκο όπλων του ΟΗΕ στη Λιβύη (ανοιχτή θάλασσα εκτός Λ.Χ.Υ.) σύμφωνα με την απόφαση UNSCR 2292 (2016).
- Ανάπτυξη δυνατοτήτων για την εκπαίδευση του λιβυκού ναυτικού και της ακτοφυλακής.

Η δεύτερη φάση της επιχείρησης ξεκίνησε στις 7 Οκτωβρίου 2015, με την επιχείρηση πλέον να διεξάγεται σε ανοιχτή θάλασσα, ενώ για να επέλθει το στάδιο 2B θα πρέπει αφενός να υπάρξει κατάλληλο ψήφισμα από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και αφετέρου, πρόσκληση από τις λιβυκές αρχές.

Πιο συγκεκριμένα, η ναυτική επιχείρηση SOPHIA ξεκίνησε τη δράση της τον Οκτώβριο του 2015, με βασικό σκοπό της να αντιμετωπίσει το μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα, το εμπόριο λευκής σαρκός κεντρικά και νότια της Μεσογείου και την παράνομη διακίνηση πετρελαίου από τη Λιβύη, ωστόσο τον Ιούνιο του 2016 προστέθηκε στις αρμοδιότητές της η εκπαίδευση της λιβυκής ακτοφυλακής και του λιβυκού ναυτικού, αλλά και η εφαρμογή του ψηφίσματος του ΟΗΕ για την επιβολή του εμπάργκο όπλων στη Λιβύη, καθώς οι συγκρούσεις αυξάνονταν ολοένα και περισσότερο στη Λιβύη, με τον εμφύλιο πόλεμο στη χώρα να έχει ξεκινήσει ήδη από το 2011, όταν και δολοφονήθηκε ο Μουαμάρ Καντάφι.

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Ασφαλείας της ΕΕ (European Union Institute for Security Studies) πρόκειται για μία επιχείρηση που διέπεται από καινοτομία αναφορικά με τον τρόπο που επιχειρεί να αντιμετωπίσει την προσφυγική-μεταναστευτική κρίση, η οποία μπορεί να συγκριθεί με την επιχείρηση ATALANTA στον κόλπο του Άντεν, που εντάσσεται σε ένα πιο ευρύ πλαίσιο συντονισμένης ευρωπαϊκής δράσης πάνω στο προσφυγικό-μεταναστευτικό,

όπως και στην επαναφορά της ασφάλειας στη Λιβύη, ωστόσο, παρά τη δυναμική της επιχείρησης, το μέγεθος της κρίσης και των μεταναστευτικών ροών είναι τόσο μεγάλο που καθιστά αμφίβολη την έκβασή της.

Η επιχείρηση SOPHIA «πάγωσε» τον Δεκέμβρη του 2018, ωστόσο το 2020 ήλθε και πάλι στο προσκήνιο η επανέναρξή της. Συγκεκριμένα, η *Ευρωπαϊκή Ένωση*, μία ημέρα μετά τη Διάσκεψη του Βερολίνου για τη Λιβύη, την Κυριακή 19 Ιανουαρίου 2020, αποφάσισε να ενεργοποιήσει και πάλι τη ναυτική επιχείρηση, με τον ύπατο αρμοστή της Ε.Ε. για την Εξωτερική Πολιτική, Ζοζέπ Μπορέλ να δηλώνει πως «Κανείς δεν τάχθηκε κατά της απόφασής αυτής. Η εντολή θα επικεντρωθεί ειδικά στην αντιμετώπιση της διακίνησης όπλων». Σύμφωνα με τις Βρυξέλλες, ρόλος της επιχείρησης SOPHIA θα είναι να καθορίσει τις νέες ζώνες επιτήρησης, την ευθύνη των οποίων θα έχουν τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την Ελλάδα να είναι στους εν δυνάμει συμμετέχοντες, όπως γνωστοποίησε ο υπουργός Εξωτερικών, Νίκος Δένδιας. «Η Ελλάδα είναι έτοιμη να βοηθήσει στην επόμενη ημέρα της Λιβύης, είτε με τη συμμετοχή στις δυνάμεις ανακωχής, είτε με τη συμμετοχή ελληνικών δυνάμεων στην ευρωπαϊκή επιχείρηση επιβολής εμπάργκο στη μεταφορά όπλων προς τη Λιβύη», δήλωσε ο ίδιος, χαρακτηριστικά, ωστόσο δεν υπάρχει, προς το παρόν, ειλημμένη απόφαση για τη συνδρομή των ελληνικών δυνάμεων.

EUFOR Althea

Η επιχείρηση ALTHEA αποτέλεσε στην ουσία την πρώτη στρατιωτική επιχείρηση της Ε.Ε. η οποία διεξήχθη, μάλιστα, εντός ευρωπαϊκής επικράτειας στην πρώην Γιουγκοσλαβία, όπου οι δυνάμεις της Ε.Ε. αντικατέστησαν τις δυνάμεις του NATO, συνεχίζοντας να χρησιμοποιούν τα ίδια μέσα και τις ίδιες δυνατότητες. Η εν λόγω επιχείρηση αποτέλεσε επίσης την πιο μεγάλη επιχείρηση όσον αφορά το στρατιωτικό προσωπικό αλλά και τα στρατιωτικά μέσα της Ε.Ε. στα Βαλκάνια, ενώ η υποστήριξη του NATO από υλικοτεχνικής απόψεως κρίθηκε αναγκαία γιατί οι ευρωπαϊκές δυνάμεις ήταν στην ουσία ακολουθούντες στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά και γιατί εκείνη την περίοδο

βρίσκονταν σε πολύ πρώιμο στάδιο ο μηχανισμός υποστήριξης των δυνάμεων της Ε.Ε..

Κύριος στόχος της επιχείρησης ALTHEA ήταν οι δυνάμεις της Ε.Ε. να εποπτεύουν αν εκτελούνται επιτυχώς οι αποφάσεις της Συνθήκης του Dayton, να δημιουργούν ένα κλίμα ασφάλειας στη χώρα, αλλά και να διαμορφώνουν, να οργανώνουν και να εκπαιδεύουν τις Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας. Η Ελλάδα υποστηρίζει τη διεξαγωγή της επιχείρησης προσφέροντας προσωπικό.

Ειδικότερα, στη Σύνοδο Κορυφής της Κωνσταντινούπολη στις 28 και 29 Ιουνίου 2004 το NATO αποφάσισε τον τερματισμό της επιχείρησης Stabilization Force (SFOR), ενώ το Συμβούλιο Ασφαλείας (ΣΑ) του ΟΗΕ με την απόφαση 1551 της 9ης Ιουλίου 2004 ζήτησε τη συνέχιση της επιχείρησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία μετά την επιτυχή εκτέλεση της επιχείρησης Concordia στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, αποφάσισε να αναλάβει μια μεγαλύτερη στρατιωτική επιχείρηση, αυτή στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη ως διάδοχη του NATO.

Η ΕΕ την 12 Ιουλ 2004 αποφάσισε, στο ευρύτερο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, την ανάληψη της επιχείρησης στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη με την Κωδική Ονομασία ALTHEA, που θα εκτελείται σύμφωνα με τις προβλεπόμενες διευθετήσεις του «BERLIN PLUS» μεταξύ NATO και ΕΕ.

Η επιχείρηση ALTHEA ξεκίνησε στις 2 Δεκεμβρίου 2004 και δεν έχει προσδιορισθεί η διάρκειά της, με αποστολή της EUFOR να είναι η διεξαγωγή επιχειρήσεων στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη με τη στρατηγική καθοδήγηση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας υπό την εξουσία του Συμβουλίου, για παροχή αποτροπής, συνεχούς συμμόρφωσης με την ευθύνη της εκπλήρωσης των καθοριζομένων στα παραρτήματα 1Α και 2 του Γενικού Πλαισίου της Ειρηνευτικής Συμφωνίας του Dayton και να συνδράμει στη δημιουργία σταθερού και ασφαλούς περιβάλλοντος σύμφωνα με τις αποφάσεις του ΣΑ/ΟΗΕ, επ' ωφελεία των προσπαθειών του Υψηλού Επιτετραμμένου του ΓΓ/ΟΗΕ.

Η επιχείρηση διατηρήθηκε στην αρχική συγκρότηση δυνάμεων για πέντε εξάμηνα, ενώ στις 11 Δεκεμβρίου 2006 εγκρίθηκε από το Political Security Committee (PSC) της Ε.Ε. η μετάπτωση της επιχείρησης στην επόμενη φάση, η οποία περιλαμβάνει τέσσερα στάδια, όπου κατά τη φάση αυτή προβλέπεται η τελική απόσυρση των δυνάμεων, με σταδιακή μείωσή τους.

Η έναρξη του 1ου σταδίου της επόμενης φάσης έγινε στις 28 Φεβρουαρίου 2006, με τον συνολικό αριθμό των δυνάμεων ανέρχεται περίπου στα 2000 άτομα. Στις 12 Ιουλίου 2007 περατώθηκε με επιτυχία η ελληνική συμμετοχή στο Πολυεθνικό Συγκρότημα Βορείου Τομέα (Multinational Task Force North – MNTF N) της επιχείρησης ALTHEA με έδρα την Touzla στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη και επαναπατρίστηκε το τελευταίο τμήμα των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων που συμμετείχαν σ' αυτό.

Στο Πολυεθνικό Συγκρότημα Βορείου Τομέα στο οποίο συμμετείχαν 14 χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Ελλάδα, Εσθονία, Ιρλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Τουρκία, Τσεχία, και Φιλανδία) η Ελλάδα ως Έθνος Πλαίσιο (Framework Nation) διοίκησε από 1 Δεκεμβρίου 2006 μέχρι και 27 Ιουνίου 2007, ενώ αξίζει να σημειωθεί πως η χώρα μας για πρώτη φορά ανέλαβε Διοίκηση Τομέα σε Επιχείρηση Υποστήριξης Ειρήνης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – NATO. Στο πλαίσιο αυτό, διατέθηκαν συνολικά 118 άτομα προσωπικό από την Ελλάδα.

Ειδικότερα:

- Ένας Ανώτατος Αξιωματικός ΣΞ, βαθμού Ταξίαρχου, ως Διοικητής.
- Ομάδα Διοίκησης και στελέχη στο Επιτελείο (11 άτομα).
- Σύστημα επικοινωνιών και πληροφορικής [Communication and Information Systems (CIS)].
- Επιπλέον προσωπικό (περίπου 30 άτομα), μέσα και υλικά για τη διεκπεραίωση του έργου και τη λειτουργία του Τακτικού Συγκροτήματος.

Η Ελλάδα ως Framework Nation, αφού πέρασε η επιχείρηση στην επόμενη φάση, εξουσιοδοτήθηκε από την EUFOR και τα υπόλοιπα κράτη-μέλη του MNTF – N να διεξάγει τις διαπραγματεύσεις, αλλά και να υπογράψει το σχετικό Memorandum of Understanding με τη βοσνιακή Κυβέρνηση για την παράδοση της Βάσης Camp Eagle Base, στο οποίο στρατωνιζόταν το πολυεθνικό συγκρότημα, στο Βοσνιακό Υπουργείο Άμυνας, με την παράδοση της Βάσης να πραγματοποιείται στις 27 Ιουνίου 2007, σε ειδική τελετή στην οποία παρέστησαν ο Διοικητής του Β΄ΣΣ ως εκπρόσωπος της Ελλάδος, ο Διοικητής της EUFOR και ο υπουργός Άμυνας της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης, Selmo Cikotic, ο οποίος ευχαρίστησε θερμά την Ελλάδα, καθώς κατά την περίοδο της Διοικήσεως του Πολυεθνικού Συγκροτήματος Βορείου Τομέα επετεύχθη πλήρως η αποστολή της ειρηνευτικής επιχείρησης. Ο ίδιος υπογράμμισε δε ότι η ελληνική Διοίκηση ενέπνευσε την εμπιστοσύνη και την αναγνώριση του τοπικού πληθυσμού και των Αρχών στο έργο το οποίο απετέλεσε.

Την τρέχουσα χρονική περίοδο, το ΓΕΣ συμμετέχει στην επιχείρηση με 2 στελέχη στο Επιτελείο της EUFOR, στην πρωτεύουσα Σεράγεβο.

EULEX Kosovo

Η EULEX Κοσσυφοπέδιο ξεκίνησε τη δράση της το 2008, με έδρα την Πρίστινα (Prishtinë/Priština), Κοσσυφοπέδιο. Η Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου ήταν αρχηγός της αποστολής από τις 20 Ιουλίου 2016 έως τις 14 Ιουνίου 2019, αντικαθιστώντας τον Gabriele Meucci, ο οποίος κατείχε τη θέση αυτή από τις 15 Οκτωβρίου 2014.

Η αποστολή, η οποία συγκροτήθηκε πριν από 11 χρόνια, έχει μέχρι σήμερα δύο επιχειρησιακούς στόχους: την παρακολούθηση, καθοδήγηση και παροχή συμβουλών, στηρίζοντας τους θεσμούς του κράτους δικαίου του Κοσσυφοπεδίου, την επικοινωνία Βελιγραδίου-Πρίστινας και το εκτελεστικό στόχο να υποστηρίξει την εκδίκαση συνταγματικών και αστικών υποθέσεων, την κίνηση διώξεων και την εκδίκαση επιλεγμένων ποινικών υποθέσεων.

Στις 8 Ιουνίου 2018, το Συμβούλιο αποφάσισε να επαναπροσδιορίσει την εντολή της EULEX Κοσσυφοπέδιο, της αποστολής της ΕΕ για την επιβολή του κράτους δικαίου, με αποτέλεσμα το Κοσσυφοπέδιο να αναλάβει πλέον την ευθύνη για όλες τις έρευνες, τις ποινικές διώξεις και τις δίκες που μεταφέρονται.

Από τις 14 Ιουνίου 2018 η αποστολή ασχολείται κυρίως με την παρακολούθηση επιλεγμένων υποθέσεων και δικών ενώπιον των θεσμικών οργάνων ποινικής και αστικής δικαιοσύνης του Κοσσυφοπεδίου, την παρακολούθηση, καθοδήγηση και παροχή συμβουλών στις σωφρονιστικές υπηρεσίες του Κοσσυφοπεδίου, τη συνέχιση της επιχειρησιακής υποστήριξης για την εφαρμογή των συμφωνιών που απορρέουν από τον διάλογο ο οποίος διεξάγεται υπό την αιγίδα της Ε.Ε. για την εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ της Σερβίας και του Κοσσυφοπεδίου, ωστόσο διατηρεί ορισμένες εκτελεστικές αρμοδιότητες στους τομείς της προστασίας των μαρτύρων και της στήριξης των ειδικών τμημάτων και της ειδικής εισαγγελίας, καθώς και την ευθύνη διατήρησης και προώθησης της ασφάλειας ως δεύτερος στη σειρά υπεύθυνος ασφαλείας.

Η προαναφερθείσα αναθεωρημένη εντολή θα ισχύει μέχρι τις 14 Ιουνίου 2020, με τη χορήγηση παράλληλα κονδυλίου ύψους 169,8 εκατ. ευρώ για τις επιχειρήσεις της αποστολής στο Κοσσυφοπέδιο, καθώς και για τα ειδικά τμήματα και την ειδική εισαγγελία, για δύο χρόνια (15 Ιουνίου 2018 - 14 Ιουνίου 2020). Ειδικότερα, ο προϋπολογισμός καλύπτει τα έξοδα της αποστολής EULEX Κοσσυφοπέδιο, ύψους 83,6 εκατ. ευρώ, για την εκτέλεση της εντολής της, ενώ θα διατεθεί ποσό 86,2 εκατ. ευρώ για τη στήριξη των ειδικών τμημάτων και της ειδικής εισαγγελίας.

Η Ελλάδα συμμετέχει στη μη στρατιωτική αποστολή της ΕΕ EULEX, καθώς και στην αποστολή του NATO KFOR στο Κόσοβο.

EUMM Georgia

Η EUMM Georgia είναι μη στρατιωτική αποστολή που ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2008 μετά από τη συμφωνία των έξι σημείων που επετεύχθη με διαμεσολάβηση της ΕΕ και η οποία έθεσε τέρμα στον πόλεμο του Αυγούστου μεταξύ Ρωσίας και Γεωργίας, συμβάλλοντας στη σταθεροποίηση, την εξομάλυνση και την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών. Άνω των 200 Ευρωπαίων μη στρατιωτικών επιτηρητών της EUMM Georgia παρακολουθούν τις ενέργειες των εμπλεκόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένης της απόλυτης τήρησης της συμφωνίας των έξι σημείων, καθώς και των συνακόλουθων εκτελεστικών μέτρων σε ολόκληρη τη Γεωργία, παρέχοντας επίσης τεκμηριωμένες πληροφορίες και υποβάλλοντας εκθέσεις με στόχο να χαράξει ενωσιακή πολιτική που στηρίζει τη βιώσιμη πολιτική λύση για τη Γεωργία.

Τα κύρια καθήκοντα της μη στρατιωτικής αποστολής EUMM Georgia είναι 1) σταθεροποίηση: παρακολούθηση της κατάστασης με στόχο την προαγωγή της σταθερότητας, διαθέτοντας «ανοικτή γραμμή επικοινωνίας» για την αντιμετώπιση συμβάντων, 2) εξομάλυνση: παρακολούθηση της διαδικασίας εξομάλυνσης μεταξύ των αντιμαχόμενων και του αντίκτυπου στον πληθυσμό,

3) οικοδόμηση εμπιστοσύνης: συμβολή στην άμβλυνση των εντάσεων με την ανάπτυξη συνδέσμων, τη διευκόλυνση των επαφών μεταξύ των μερών και την υλοποίηση κοινών σχεδίων και 4) συμβολή στη διαμόρφωση ευρωπαϊκής πολιτικής έναντι εχθροπραξιών.

Το Συμβούλιο παρέτεινε την εντολή της Αποστολής Επιτήρησης της ΕΕ στη Γεωργία (EUMM Georgia) έως τις 14 Δεκεμβρίου 2020, διαθέτοντας ποσό ύψους 38,2 εκατ. € για την περίοδο από 15 Δεκεμβρίου 2018 έως 14 Δεκεμβρίου 2020.

EU NAVFOR ATALANTA

Μετά την ανατροπή του καθεστώτος Barre το 1991, η Σομαλία περιέπεσε σε εμφύλιο πόλεμο και στη χώρα επικράτησε πολιτικό χάος. Οι διάφορες φατρίες εξέδωσαν παράνομες άδειες αλιείας, με αποτέλεσμα τη συρροή αλιευτικών στόλων ξένων χωρών που αποδυνάμωσαν συστηματικά το φυσικό πλούτο της χώρας. Η ανεξέλεγκτη αλιευτική δραστηριότητα κατέστησε απαγορευτική την αλιεία για τους ίδιους τους Σομαλούς, με αποτέλεσμα αφ' ενός να περιπέσουν σε απόλυτη ανέχεια και να αντιμετωπίζουν πρόβλημα επιβίωσης αφ' ετέρου την εμφάνιση της πειρατείας στα ανοιχτά των ακτών της Σομαλίας.

Την πενταετία 2000 – 2004 καταγράφηκαν διεθνώς 350 – 450 περιστατικά πειρατείας. Η δραστηριότητα αυτή μειώθηκε κατά 50% μεταξύ 2005 - 2007, όμως το ήμισυ των περιστατικών πειρατείας, καταγράφηκε στα ανοιχτά της Νιγηρίας και της Σομαλίας. Το 2008 παρατηρήθηκε εξαιρετική αύξηση των περιστατικών πειρατείας (το 40% των 293 επιθέσεων παγκοσμίως αφορούσε πλοία στα ανοιχτά της Σομαλίας) με καταλήψεις 42 πλοίων σε 111 επιθέσεις. Τα λύτρα που καταβλήθηκαν ανήλθαν σε 30 εκατομμύρια δολάρια. Στο τέλος Δεκεμβρίου 2008 και ως αποτέλεσμα της παρουσίας ναυτικής πολυεθνικής δύναμης στην περιοχή, τα περιστατικά πειρατείας αν και αυξήθηκαν εκ νέου, μειώθηκαν σημαντικά οι καταλήψεις πλοίων. Από την έναρξη των επιχειρήσεων συνελήφθησαν 464 πειρατές, εκ των οποίων 229 αφοπλίστηκαν και αφέθηκαν ελεύθεροι και οι υπόλοιποι παραδόθηκαν σε δικαστικές αρχές. Επίσης, 10 πειρατές έχασαν τη ζωή τους.

Στο πλαίσιο αυτό αποφασίστηκε από την ΕΕ, η διεξαγωγή της επιχείρησης ATALANTA, η οποία αποτελεί την πρώτη ναυτική επιχείρηση υπό την αιγίδα της ΕΕ, κατά την εφαρμογή των αποφάσεων 1846 και 1851 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για την καταπολέμηση της πειρατείας ανοιχτά των ακτών της Σομαλίας, η οποία αρχικά σχεδιάστηκε για ένα έτος (Δεκέμβριος 2008 – Δεκέμβριος 2009) και στη συνέχεια ανανεώθηκε.

Αποστολή της επιχειρήσεως ATALANTA είναι:

- α. Η συνοδεία και η προστασία των φορτίων των πλοίων μεταφοράς της επισιτιστικής βοήθειας του ΟΗΕ, προς τη Σομαλία.
- β. Η προστασία «ευάλωτων εμπορικών πλοίων υψηλής επικινδυνότητας», από την πειρατική απειλή.
- γ. Η αποτροπή και η καταστολή της πειρατείας στην ευρύτερη περιοχή του κόλπου του Άντεν και των προσβάσεων της Σομαλίας.

Η επιχείρηση διεξάγεται από μια ναυτική δύναμη (“EU NAVFOR”) 10 – 13 πλοίων από διάφορες χώρες της ΕΕ, σύμφωνα με τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και με την αντίστοιχη σχετική εσωτερική νομοθεσία κάθε κράτους – μέλους της ΕΕ. Ως Επιχειρησιακό Στρατηγείο επιλέχθηκε το Βρετανικό στρατηγείο του Νόρθγουντ, ενώ έχει εγκατασταθεί βάση Διοικητικής Μερίμνης στο Τζιμπουτί, με σκοπό τη μέγιστη εκμετάλλευση των εκεί υφιστάμενων υποδομών.

Κατά το α’ εξάμηνο του 2009 σημειώθηκαν 130 πειρατικές επιθέσεις που οδήγησαν στην κατάληψη 32 πλοίων, ενώ πληρώθηκαν λύτρα 43 εκατομμυρίων δολαρίων για την απελευθέρωση 23 πλοίων.

Η Ελλάδα ανέλαβε τη διοίκηση της δύναμης με την έναρξη της επιχείρησης, για το Α’ τετράμηνο του 2009 και παρέδωσε τη διοίκηση στην Ισπανία την 6 Απριλίου 2009.

Η χώρα μας συμμετείχε στο παρελθόν από το Δεκέμβριο 2008 έως και το 2010 ανελλιπώς με μέσα και προσωπικό. Το έτος 2011 συμμετείχε για ένα τρίμηνο και για το 2012 για ένα δίμηνο με μία Φ/Γ. Το 2014 η Ελλάδα συμμετέχει με μια Φ/Γ για διάρκεια τριών (3) μηνών. (Από 19 Φεβρουαρίου 2014 έως 12 Μαΐου 2014).

EUAM Ukraine

Η EUAM Ουκρανία, η συμβουλευτική αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μεταρρύθμιση του τομέα της μη στρατιωτικής ασφάλειας στην Ουκρανία, που αποτελεί μία από τις βασικές μορφές ενισχυμένης στήριξης που παρέχει η Ε.Ε. στην ουκρανική κυβέρνηση κατά τα τελευταία χρόνια, έχει ως στόχο να υποστηρίξει τις κρατικές υπηρεσίες της Ουκρανίας στη μεταρρύθμιση του τομέα της μη στρατιωτικής ασφάλειας.

Θεμελιώδης υποχρέωση της EUAM είναι η ενίσχυση και η υποστήριξη της μεταρρύθμισης κρατικών υπηρεσιών, όπως η αστυνομία, άλλων υπηρεσιών επιβολής του νόμου, του δικαστικού κλάδου και κυρίως, της εισαγγελίας, μέσα από στρατηγικές συμβουλές προς τις ουκρανικές αρχές, οι οποίες συμπληρώνονται από επιχειρησιακές δραστηριότητες, όπως η κατάρτιση, με

σκοπό την ανάπτυξη βιώσιμων, υπεύθυνων και αποτελεσματικών υπηρεσιών ασφάλειας που να προωθούν την ενίσχυση του κράτους δικαίου. Απώτερος σκοπός της επιχείρησης είναι να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη του ουκρανικού λαού στις μη στρατιωτικές υπηρεσίες ασφάλειας, σε βάρος των οποίων υπάρχουν υπόνοιες διαφθοράς και αθέμιτων πρακτικών.

Η αποστολή EUAM Ukraine συστάθηκε στις 22 Ιουλίου 2014, τέθηκε σε επιχειρησιακή λειτουργία την 1η Δεκεμβρίου 2014 και διαθέτει επί του παρόντος ομάδα άνω των 300 ατόμων. Πρόκειται για μια άοπλη, μη εκτελεστική, μη στρατιωτική αποστολή με γενικό επιτελείο στο Κίεβο και τοπικά γραφεία στις πόλεις Λβιβ, Χάρκιβ και Οδησσό, ενώ υλοποιεί προγράμματα σε ολόκληρη τη χώρα.

Η αποστολή παρέχει στρατηγικές συμβουλές στις ουκρανικές αρχές και τις υποστηρίζει μέσω επιχειρησιακών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης, με πέντε βασικές προτεραιότητες: 1) διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού, 2) ποινική έρευνα, 3) δημόσια τάξη, 4) κοινοτική αστυνόμευση και 5) οριοθέτηση αρμοδιοτήτων, ενώ επικεντρώνεται στα ανθρώπινα δικαιώματα, στη διάσταση του φύλου, την καταπολέμηση της διαφθοράς και τη σωστή διακυβέρνηση, έχοντας συνδράμει στην υλοποίηση μιας καινοτόμου δημόσιας τάξης, έχοντας συμβουλευτικό ρόλο στη μεταρρύθμιση της υπηρεσίας ασφάλειας και τον κοινοβουλευτικό έλεγχο, με βάση το νόμο για την εθνική ασφάλεια που εκδόθηκε τον Ιούνιο του 2018.

Στις 4 Ιουνίου 2019, ο Antti Hartikainen διορίστηκε νέος αρχηγός αποστολής της συμβουλευτικής αποστολής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μεταρρύθμιση του τομέα της EUAM Ukraine από την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 1 Ιουλίου 2019, με τη θητεία του να αναμένεται να διαρκέσει έως τις 30 Ιουνίου 2020. Ο νέος αρχηγός της αποστολής διαθέτει πείρα άνω των δύο δεκαετιών στη φινλανδική δημόσια διοίκηση και ειδικότερα στο υπουργείο Εσωτερικών, καθώς ήταν Γενικός Διευθυντής των Φινλανδικών Τελωνείων, πρώην αρχηγός της αποστολής συνοριακής συνδρομής της ΕΕ στη Λιβύη (EUBAM), αναπληρωτής αρχηγός της αποστολής συνοριακής συνδρομής της Ε.Ε. στη Μολδαβία και την Ουκρανία και συντονιστής της συμβουλευτικής ομάδας της Ε.Ε. στην Αρμενία. Ο Hartikainen διαδέχθηκε τον Kęstutis Lančinskas, ο οποίος κατείχε τη θέση αυτή από την 1η Φεβρουαρίου 2016.

Η συμβουλευτική αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUAM) στην Ουκρανία έχει παραταθεί έως τις 31 Μαΐου 2021, με προϋπολογισμό ύψους 54 εκατ. ευρώ για τα επόμενα δύο έτη, ήτοι αύξηση άνω του 25%, λόγω της εντατικοποίησης των δραστηριοτήτων της αποστολής, μεταξύ άλλων μέσω της δημιουργίας δεύτερης κινητής μονάδας που πρόκειται να αναπτυχθεί στα ανατολικά και νοτιοανατολικά της Ουκρανίας.

EUTM Mali

Το Μαλί ανήκει στην αφρικανική ήπειρο και στον βορρά συνορεύει με το κράτος της Αλγερίας. Από το 2012 η οικονομική κρίση μαστίζει τη χώρα, λαμβάνοντας δραματικές διαστάσεις, ενώ στα βόρεια της χώρας έχουν εγκατασταθεί παραστρατιωτικές ομάδες και τρομοκρατικές οργανώσεις, με αποτέλεσμα η βία, οι δολοφονίες και οι καταστροφές να οδηγήσουν 400.000 κατοίκους της περιοχής στην προσφυγική οδό και περισσότεροι από 18 εκατομμύρια κάτοικοι του κράτους να κινδυνεύουν από την επισιτιστική κρίση. Στα νότια, λοιπόν, επιχειρείται να δημιουργηθεί μία κρατική δομή, ενισχυμένη από οργανωμένο στρατό κι εκεί έγκειται και η επέμβαση της Ε.Ε., στόχος της οποίας είναι να αποφευχθεί η επιδείνωση της κατάστασης και η επέκταση των τρομοκρατικών ομάδων στο νότιο Μάλι, αλλά και να ενισχύσει τη χώρα πριν περιληφθεί στην κατηγορία των αποτυχημένων χωρών.

Αξίζει να σημειωθεί πως αν το Μάλι αποτύχει να ρυθμίσει τα εσωτερικά θέματα ασφαλείας, θα υπάρξουν σοβαρές συνέπειες στην περιφερειακή ασφάλεια, οι οποίες θα επηρεάσουν άμεσα τις χώρες της Ευρώπης, καθώς ενδέχεται να αυξηθεί η παράνομη μετανάστευση και η ανθρωπιστική κρίση εκατομμυρίων πολιτών του Μάλι και η επιρροή και οι βάσεις ανεφοδιασμού και στρατολόγησης της Αλ Κάιντα.

Σκοπός της ευρωπαϊκής επιχείρησης στο Μάλι είναι να εκπαιδεύσει τις Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας, προκειμένου να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις του εσωτερικού περιβάλλοντός της, αλλά και στους κινδύνους του εξωτερικού, όπως πχ η Αλ Κάιντα. Η Ελλάδα συμμετέχει στην αποστολή με τέσσερα στελέχη.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ένας από τους ταχύτερα εξελισσόμενους τομείς στην Ευρώπη, καθώς σε λιγότερο από μια δεκαετία έχουν γίνει μείζονος σημασίας βήματα για τη συνολική ενίσχυση της κοινής Ευρωπαϊκής Άμυνας η οποία έχει αποκτήσει και επιχειρησιακές ικανότητες.

Ο προβληματισμός που υφίσταται στο εσωτερικό της Ε.Ε. αντικατοπτρίζεται στο είδος της δύναμης που αυτή πρέπει να έχει, καθώς από τη μία πλευρά υπάρχουν αυτοί που υποστηρίζουν ότι η Ευρώπη θα πρέπει να παραμείνει μια πολιτική δύναμη, με έμφαση στην πολυμερή διεθνή συνεργασία, τη διπλωματία, τις οικονομικές συμφωνίες και όχι την επιβολή της διεθνούς νομιμότητας, ωστόσο υπάρχει και η πιο «ήπια» προσέγγιση, η άποψη της ενδυνάμωσης της ΕΠΑΑ με την επαύξηση των κοινών στρατιωτικών δυνατοτήτων, τα οποία δύνανται με πιο άμεσο και αποτελεσματικό τρόπο να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις στην ασφάλεια. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, θα πρέπει να εφαρμοστεί μια πιο συνολική και συνδυαστική αντιμετώπιση των ζητημάτων ασφαλείας με στόχο την πρόβλεψη των εστιών ανάφλεξης, την ενίσχυση των κρατών που είναι αδύναμα και τέλος την καταστολή των απειλών με στρατιωτικά μέσα, σίγουρα όμως η στρατιωτική δράση δεν πρέπει να είναι αποκομμένη, αλλά οφείλει να συντονίζεται στενά με τα άλλα όργανα ισχύος όπως την διπλωματία και την οικονομία

Η περαιτέρω ενίσχυση της Ευρωπαϊκής αμυντικής προσπάθειας μέσω των δυνάμεων ταχείας αντίδρασης, θα παρέχει πλεονεκτήματα για την Ευρώπη. Μερικά από αυτά είναι η ταχεία αντίδραση σε οποιαδήποτε ανθρωπιστική ή κρίση ασφαλείας εμφανιστεί στην ευρύτερη περιοχή ενδιαφέροντος της ΕΕ, η άμεση και αποτελεσματική αντίδραση των δυνάμεων ταχείας αντίδρασης, θα δώσει τον απαιτούμενο και πολύτιμο χρόνο στις συμβατικές δυνάμεις των κρατών μελών να προετοιμαστούν κατάλληλα ώστε αν απαιτηθεί να εμπλακούν ενεργά ή υποστηρικτικά, η ύπαρξη στρατιωτικής ισχύος με τα χαρακτηριστικά της ταχείας και αποτελεσματικής δράσης, που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία άσκησης επιρροής και εφαρμογής της διπλωματίας.

Επιπροσθέτως, γεγονός είναι η δυσμενής δημοσιονομική κατάσταση πολλών Ευρωπαϊκών κρατών, που επηρεάζει και μειώνει τα κονδύλια που απαιτούνται για τη διατήρηση ικανού αριθμού σε ποιότητα και ποσότητα ενόπλων δυνάμεων. Η επικέντρωση των κρατών μελών στην οργάνωση και διατήρηση, κατά προτεραιότητα, των δυνάμεων ταχείας αντίδρασης θα έχει θετικές επιπτώσεις στον αμυντικό προϋπολογισμό καθώς θα μμειωθούν οι οροφές και το κόστος των παλαιού τύπου στατικών στρατιωτικών μονάδων, ενώ η οικονομική κρίση που μμαστίζει την Ευρώπη ίσως είναι και η ευκαιρία για περισσότερη Ευρώπη, περισσότερη Ένωση, ενώ ο Ζαν Μονέ, ο πατέρας της ευρωπαϊκής ενοποίησης, έλεγε πως «η Ευρώπη σφυρηλατείται στις κρίσεις» (Χαλκόπουλος, 2016) .

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Κατέρου, Σ. (2018). Κοινωνική απόκριση του Ελληνικού Στρατού Ξηράς.

Κουσκουρίδης, Σ. (2018). Μικρά κράτη μέλη της ΕΕ στην κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, στην κοινή πολιτική άμυνας και ασφάλειας και τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO): 3 μελέτες περίπτωσης.

Λουκά, Ν. (2017). Η εξέλιξη των επιχειρήσεων στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ.

Τσιβίκης, Κ. Π. (2017). Η εξέλιξη των αστυνομικών επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Χαλκόπουλος, Α. (2016). *Πολιτικές αποστολές και στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ* (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς).

Ψυχογιός, Γ. Λ. (2017). Η «Παγκόσμια Στρατηγική» για την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ): Εργαλείο ενίσχυσης της διακυβερνητικής αμυντικής συνεργασίας ή εμβάθυνσης της αμυντικής ολοκλήρωσης.

ΓΕΕΘΑ, mfa.gr

Wikipedia.gr

Κουσκουβέλης Ηλ. (2004) Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις

Παναγόπουλος, Σ. (2012). 63η Σύνοδος Κορυφής ΝΑΤΟ (Σικάγο). Προβληματισμοί .

Παρίσης , Ι. (2013, Δεκεμβριος). Η Ανάπτυξη της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας & Άμυνας. Άμυνα & Διπλωματία .

Παρίσης, Ι. (2011). Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές Σύστημα. Αθήνα: Ινφογνώμων.

Πλατιάς, Α. (2010). Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκιδίδη. Αθήνα: Εστίας.

Σαπουντζής, Γ. (2018, Αυγουστός 1). Ένας Χρόνος από την Ένταξη του Μαυροβουνίου στο ΝΑΤΟ. Άμυνα & Ασφάλεια .

Στάμκος, Γ. (2018, October 2). Η Γεωπολιτική Σημασία και ο Νέος Ρόλος της Ελλάδας στα Βαλκάνια . Retrieved November 26, 2018, from TVXS: <https://tvxs.gr/news/egrapsan-einai-i-geopolitiki-simasia-kai-o-rolos-tiselladas-sta-balkania>

ΥΠΕΘΑ. (1998). Λευκή Βίβλος 1996 - 1997. Αθήνα: ΥΠΕΘΑ.

ΥΠΕΘΑ. (2000). Λευκή Βίβλος 1998 - 1999. Αθήνα: ΥΠΕΘΑ.

ΥΠΕΘΑ. (2015). Λευκή Βίβλος 2014. Αθήνα: ΥΠΕΘΑ.

ΥΠΕΞ. (2004, September 23). Ομιλία ΥΠΕΞ κ Πέτρου Μολυβιάτη στην 59η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Retrieved November 22, 2018, from Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών: www.mfa.gr/greek/news/speeches_interviews

Υπουργείο Εξωτερικών. (2018). Κοινή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Retrieved Νοεμβριος 18, 2018, from Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Εξωτερικών: <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stinee/kpaa.html>

ΥΠΠΕΘ. (2016). Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου (από το 1815 έως σήμερα). Αθήνα: ΙΤΥΕ Διόφαντος. □ Χειλά, Ε. (2017, Οκτώβριος 24). Η Εδραίωση της Ειρήνης στο Αφγανιστάν στη Μετα - Ταλιμπάν Εποχή. Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης , pp. 48 - 69.

Βίβλος, Παλαιά Διαθήκη, Α' Βασιλειών 17,4-11, 16, 21, 8-10

Τ. Κ. Παπατσώνης, Αδήλου Τόπου, Ημερολόγιο Ορίζοντες, 1943, Β, 342

Έκθεση Davignon

<http://europa.eu.int/scadpluw/leg/el/lvb/r00001.htm>

«Η Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ασφάλεια στην Μεταψυχροπολεμική εποχή», Ι. ΠΑΡΙΣΗΣ «Εγχειρίδιο ΝΑΤΟ», Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών ΝΑΤΟ, Βρυξέλλες 2001

«Η αμυντική αυτονομία της ενωμένης Ευρώπης- προοπτικές και προβληματισμοί», ΠΑΡΙΣΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ 2001

«Ευρωπαϊκή Άμυνα», ΠΑΡΙΣΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Νομικό Συμβούλιο Κράτους (ΝΣΚ), 1997

Μεταπτυχιακή Διατριβή, Περικλής Κωστούλας, 2018

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Mai'a, K., & Cross, D. (2010). *Cooperation by committee: The EU military committee and the committee for civilian crisis management*. European union institute for security studies.

Ortega, M. (2003). Petersberg Tasks, and missions of the European Force. *Institute for Security Studies of the European Union (EU ISS)*, *abrufbar unter: www.iss-eu.org/esdp/04-mo.pdf*.

Christine Ingebritsen: «Conclusion. Learning from Lilliput» στο Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl & Jessica Beyer (eds.), *Small States in International Relations*, University of Washington Press, Seattle & University of Iceland Press, Reykjavik, 2006, p. 286

Iver. B. Neumann & Sieglinde Gstöhl, "Introduction: Lilliputians in Gulliver's World?", στο Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl & Jessica Beyer (eds.), *Small States in International Relations*, University of Washington Press, Seattle & University of Iceland Press, Reykjavik, 2006, p. 9-10, 23

Iver. B. Neumann & Sieglinde Gstöhl, "Introduction: Lilliputians in Gulliver's World?", στο Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl & Jessica

Beyer (eds.), *Small States in International Relations*, University of Washington Press, Seattle & University of Iceland Press, Reykjavik, 2006, σελ. 10-11

Amstrup, N. : “The Perennial Problem of Small States: A Survey of Research Efforts”, *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association* 11(3), 1976: 163-182. Αναφέρεται στο Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl & Jessica Beyer (eds.), *Small States in International Relations*, University of Washington Press, Seattle & University of Iceland Press, Reykjavik, 2006, σελ. 293-294

Ashok Kapur: «Nuclear Policies of Small States and Weaker Powers» στο Efraim Inbar & Gabriel Sheffer (Editors), *The national security of small states in a changing world*, Frank Cass, London, Portland, Or., 1997, σελ. 109

Gabriel Sheffer: “The Security of Small Ethnic States: A Counter Neo-Realist Argument” στο Efraim Inbar & Gabriel Sheffer (Editors), *The national security of small states in a changing world*, Frank Cass, London, Portland, Or., 1997, σελ. 10

S. Kuznets: “Economic growth of small nations” στο E.A.G. Robinson (ed.), *The economic consequences of the size of nations*, London: Macmillan, 1960. Αναφέρεται στο Tony Paine: “Economic Issues” στο Colin Clarke & Tony Paine (editors) *Politics, Security and Development in Small States*, London: Allen & Unwin, 1987, σελ. 50, 62

W.G. Demas: *The economics of development in small economies with special reference to the Caribbean*, Montreal: McGill University Press, 1965. Αναφέρεται στο Tony Paine: “Economic Issues” στο Colin Clarke & Tony Paine (editors) *Politics, Security and Development in Small States*, London: Allen & Unwin, 1987, σελ. 50, 61

Colin Clarke & Tony Paine: Εισαγωγή στο Colin Clarke & Tony Paine (editors) *Politics, Security and Development in Small States*, London: Allen & Unwin, 1987, σελ. XVII

L. Kohr: *The overdeveloped nations*, Swansea: Christopher Davies, 1977. Αναφέρεται στο Tony Paine: “Economic Issues” στο Colin Clarke & Tony Paine

(editors), *Politics, Security and Development in Small States*, London: Allen & Unwin, 1987, σελ. 50, 62 85

Iver. B. Neumann and Sieglinde Gstöhl, "Introduction: Lilliputians in Gullivers's World?", στο Christine Ingebritsen, Iver Neumann, Sieglinde Gstöhl & Jessica Beyer (eds.), *Small States in International Relations*, University of Washington Press, Seattle & University of Iceland Press, Reykjavik, 2006, p. 6

David Lowenthal: "Social Features" στο Colin Clarke & Tony Paine (editors) *Politics, Security and Development in Small States*, London: Allen & Unwin, 1987, σελ. 32

Security Council, 1997

UKEssays, 2013

The Guardian, 2006

Recchia, Rutherford

Ηλεκτρονικές πηγές

ΓΕΕΘΑ (2020). Retrieved 24 January 2020, from <http://www.geetha.mil.gr/el/>

ΥΠΕΞ (2020). Retrieved 24 January 2020, from <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kpaa.html>